

Jan B. Hurych

OBSAH	(pokračování)
1. DŘÍVĚJŠÍ STUDIE: <ul style="list-style-type: none"> • Úvod • Z historie rukopisu • Nejistoty • Záhady pokračují • Osoby kolem rukopisu (1) • Osoby kolem rukopisu (2) • Osoby kolem rukopisu (3) • Otázky bez odpovědí • Nové objevy • Který rukopis? • Třistaletá mezera • Itálie • Co řekli jiní • Co jsme asi vynechali 2. NOVÉ POHLEDY: <ul style="list-style-type: none"> • První dokumentovaný vlastník 	<ul style="list-style-type: none"> • Originální jazyk • Historické dohady • Jazyk rukopisu • Čeština? • Abeceda • Starý a nový jazyk • Na hranici fantazie 3. PŘÍLOHY: <ul style="list-style-type: none"> • 1. Letopočty • 2. Reference • 3. Rukopis, transkripce, text • 4. Jazyk, ilustrace, písmo • 5. Kryptografie, šifry a kódy, postupy • 6. Kód v obrázcích, počítače, statistika • 7. Dopis Marciho Kircherovi • 8. Dopis Bareše Kircherovi

Téměř detektivní úvahy o Voynichově rukopisu, který on ani nenapsal a který nikdo neumí

přečíst. Grafické zpracování je též od autora.

**Copyright Jan B. Hurych. Kopírování tohoto materiálu není dovoleno. Pro
přetisk, publikování nebo jinou reprodukci, ať už vcelku nebo jen zčásti, je
třeba nejdříve získat svolení autora. Všechna jména osob a institucí jsou
fiktivní vyjma tam, kde je vyložene stanoveno jinak.**

BOL-37-32, rev.01.

DÍL 1 : DŘÍVĚJŠÍ STUDIE

ÚVOD.

Tato kniha popisuje neuvěřitelný příběh rukopisu, který už čtyři sta let vzdoruje rozluštění a autor se zde snaží dopátrat i důvodů, proč tomu tak bylo. Ačkoliv má manuskript těsnou souvislost s českými učenci a Prahou vůbec, u nás doma se mu zatím nevěnovala - kromě několika znalců - příliš velká pozornost. To je škoda, protože právě zde by bylo možno objevit něco podstatného. Snad právě jako ohlas na můj anglický článek v Hurontarii se začala zajímat o Prahu i cizina, a pan René Zandbergen ze SSG (Second Study Group of Voynich manuscript) se dokonce vypravil do Prahy, aby tam zkoumal další dokumenty. Výsledkem té cesty bylo mnoho nových dat, která jsem tu také popsal v kapitole "Nové objevy". Jeden z nich bylo odhalení neznámého "pana Y" - měl jsem příležitost se o tom s Reném bavit e-mailem a sledovat pokrok jeho výzkumů. Mnoho dat a obrázků v této knize má také původ v jeho bohaté internetové stránce, shrnující i data ostatních výzkumníků, za což jsem mu neskonale zavázán. Některé informace jsou i ze stránek jiných autorů - kterých je ale příliš mnoho, abych je tu všechny jmenoval - ale kterým jsem všem také velmi vděčný. Seznam těchto web-stránek, literatury a kreditů je v kapitole "Reference". Data o Jakubu Horčickém mi laskavě dodala Dr. Marcela Budíková z Brna. Za hypotézy v druhém díle knihy jsem ovšem zodpovědný jen já sám.

Jan B. Hurych

Praha, šestnácté století

Psal se rok 1912. Americký obchodník a sběratel starožitností, *Wilfrid M. Voynich* objevil mezi sbírkou Jesuitské university ve vile Mondragone, ve *Frascati* blízko Říma, rukopis, který je od té doby nazýván "nejzáhadnějším rukopisem světa". K rukopisu byl připojen dopis od Dr. Joannesa Marcuse Marcioho (česky: Jana Marka Marků) z Prahy, kterým on - jako majitel rukopisu - tento daruje A. Kircherovi, známému vědci ze sedmnáctého století, žijícím v Itálii. Pan Voynich ale hned hádal, že rukopis bude asi ze 13tého století, soudě podle kaligrafie, obrázků, materiálu, na kterém byl napsán a

různých starodávných pigmentů. Rukopis proto zakoupil a když si uvědomil, že je psán v nějakém nerozluštitelném kódu, hned také zveřejnil jeho kopii, aby tak umožnil každému, kdo má zájem, jeho rozluštění.

Tak dostal rukopis hned své jméno - **Voynichův Manuskript** (dále jen VM), zatímco autor je dosud neznámý a obsah rukopisu zůstává i nadále nerozluštěný. V roce 1961 koupil rukopis jiný sběratel, *Hans Kraus* z New Yorku a později byl rukopis darován *Yaleské univerzitě* v USA. Tehdy byl odhadnut na půl milionu dolarů, dnes je cena asi nepředstavitelná. Manuskript byl pak uložen v *Beineckeho knihovně* vzácných knih Yaleské univerzity, kde odpočívá v pokoji dosud. Kdo však neodpočívá, jsou všichni ti luštitelé (code-breakers), kteří se snaží o zdánlivě nemožnou věc, totiž o dešifrování jeho obsahu. Pro nás je zajímavé, že spolu s rukopisem se objevil i zmíněný dopis, který potvrzuje, že rukopis kdysi pobýval v Praze.

Jak jsem už naznačil, s rukopisem jsou vlastně spojeny dvě záhady:

- 1) *kdo byl autor* (případně autoři) a
- 2) *v jakém písmu, jazyku a případně kódu* byl rukopis napsán.

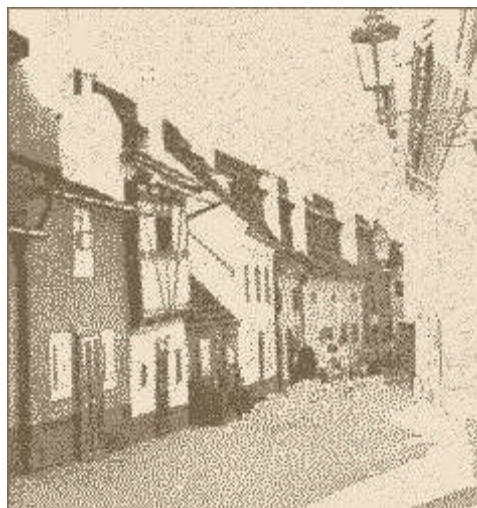
Samozřejmě, že už bylo dost nápadů vzhledem k první otázce, částečně založených na pouhém odhadu nebo intuici a luštitelé se hned vrhli na bod číslo 2. Výsledky byly zatím méně než uspokojivé, zvláště když vynalezená šifra vyhovovala řekněme jen pro několik vět. Už v roce 1912 tvrdil profesor *William R. Newbold* z Pensylvánské university, že získal odpověď na obě otázky. Nějakou dobu byl oslavován, ale několik let po jeho smrti (1926) byly jeho výsledky vyvráceny, speciálně ta na otázku č.2.

Kdo že byl podle něho autorem? Nikdo jiný než *Roger Bacon*, vzdělaný anglický františkánský mnich a rukopis měl mezi jiným také naznačovat, že už 400 let před Galileem Bacon postavil a používal mikroskopy a dalekohledy. Jiní přišli s jiným řešením, ale bohužel také nepoužitelným. A v roce 1976 kapitán *Prescott Currier* dokonce napsal článek, ve kterém usuzoval - podle různého rukopisu autora v různých částech VM - že manuskript je dílem nejméně *dvou* autorů. Tím se ovšem hledání autorů nijak nezjednodušilo, spíše naopak, i když, pravda, zatím by nám klidně stačil alespoň jeden :-).

Také písmo udatně vzdorovalo a stále ještě vzdoruje výzkumníkům VM - není divu, takové písmo nenajdete nikde na světě (pokud jste netrpělí, obrázek písma najdete v kapitole "Jazyk rukopisu"). A co horšího, když se k němu vymyslela nějaká abeceda, zase to nešlo dohromady s žádným existujícím jazykem. Ironií zůstává, že ani moderní počítačová technika nám zatím nepomohla s řešením. Není divu, že se mnozí začali domnívat, že se jedná o podvrh - včetně dopisu, který VM provázal. Poslední objevy ale potvrdily, že rukopis opravdu existoval už v šestnáctém století a co víc, cesta k řešení asi opravdu vede přímo do Prahy . . .

Z HISTORIE MANUSKRIPTU.

Počátky jsou v Praze.

Zlatá ulička

První zpráva o manuskriptu začíná v *Praze*, tehdejším sídle římského císaře a českého krále *Rudolfa II* (1552-1612), v uznávaném centru tehdejší kulturní a vědecké Evropy. A jeho první majitel - ne ovšem autor - *prý* byl Angličan, doktor *John Dee*, tajuplný, ale jinak velmi skutečný vědec, astronom, matematik - a ovšem i astrolog, jak to bylo v té době běžné - který žil právě v Čechách mezi lety 1584 a 1589. Rukopis *prý* pak prodal samotnému císaři Rudolfovi. Jelikož ale není potvrzeno, že Rudolf rukopis vůbec vlastnil (viz dále), je dokonce možné, že ho nakonec ani Dee nevlastnil. Dee se sice ve svých denících zmiňuje o 630 dukátech, ale neříká, odkud je dostal, zda prodal rukopis a komu.

Po smrti císaře se měl rukopis nějak dostat do rukou Jakuba *Horčického*. Ten totiž dostal v roce 1608 od císaře šlechtický titul "z Tepence" (v originále *Jacobus Horczicky de Tepenec*) a záznam "*Jacobi a Tepenece*" se právě nachází v rukopise. Tedy přesněji řečeno byl tam, než ho někdo vymazal, ale přesto je tam zřetelně vidět pod ultrafialovým světlem, jak už objevil Voynich.

Protože mu to pořád ještě nešlo nějak dohromady, vymyslel si spojení "Dee - Rudolf - Horčický", a to tak, že Rudolf *prý* rukopis Horčickému "daroval" a to jméno je prostě jen "věnování". To už ale ani nebylo založené na informaci z druhé ruky, uvedené v onom dopise A. Kircherovi, provázejícím VM (Marci: "Dr. Rafael mi řekl, že . . ."), protože o vymazaném podpisu ti dva předtím nevěděli.

Záhadný pan X.

Nejstarší *potvrzený* majitel VM je tedy jen a jen Horčický. Otázkou tedy není - jak se snažili vědci zjistit - kdo prodal rukopis Rudolfovi, *ale kdo ho dal či prodal Horčickému*. Jelikož se to neví určitě, nazveme onu osobu prozatím jenom **pan X** (mohla to sice být žena, ale to bylo v té době méně pravděpodobné). Navíc nevíme, zda onen zápis bylo věnování (podle Voyniche napsané samotným Rudolfem, což je dost nepravděpodobné - že by napsal jen jméno, bez jediné věty?) nebo prostě jen podpis Horčického jakožto majitele knihy. To by se dalo zjistit srovnáním s nějakým dokumentem, který Horčický napsal. Podobně by se i dalo zjistit, zda je to Rudolfovo písmo.

Je celkem nepochopitelné, proč někteří badatelé trvají na tom, že Rudolf knihu Horčickému daroval, ačkoliv stejným dechem tvrdí, že za ní předtím zaplatil sumu 600 dukátů. I když by věnování napsal, patrně by ho napsal inkoustem a ten nelze tak snadno vymazat, spíše bych hádal, že to bylo napsáno jen olůvkem. A pod jménem je ještě napsáno **Prag**, tedy Praha. Protože Horčický dostal titul až v roce 1608, můžeme s jistotou říci, že to tam nebylo napsáno před tímto datem, ovšem proč by připsal Rudolf ještě "Praha", když oba žili ve stejném městě jiný Horčický jinde nežil, je také nepochopitelné. Je tedy nejvíc pravděpodobné, že knihu podepsal sám Horčický a to nejspíše ještě před rokem 1618, protože v tom roce opustil Čechy (přesněji řečeno byl vypovězen nově zvoleným českým direktoriem, tedy protestantskou vládou). Teprve po bitvě na Bílé Hoře se vrátil (1621), ale brzo zemřel (1622, pádem s koně). Osud VM je pak na čas zahalen tajemstvím.

Záhadný pan Y.

Rukopis pak přešel (přímo nebo ještě přes jiné majitele) do rukou blíže neurčené osoby, kterou nazvu **pan Y** a od ní k Marcimu. Ač jeho jméno nebylo ještě donedávna známo, existence je zcela dokázána. Tento majitel totiž zemřel a ve své závěti odkázal rukopis doktorovi **Marcimu** (v originále: Joannus Marcus Marci de Kronland), rektorovi Karlovy univerzity. Dopis, který Voynich našel u rukopisu (datovaný 1665 či 1666, poslední číslice je nečitelná) je vlastně první a zatím jediný nejstarší *historický* dokument o rukopise a je adresován Marciho příteli, jezuitskému knězi a vědci Anastasiusovi **Kircherovi** Marci v něm vysvětluje, jak rukopis zdědil i to, že Kircherovi posílá onen rukopis darem. Zároveň se také zmiňuje o svém rozhovoru s doktorem Rafelem **Mišovským** (v originále Raphael Mischowsky de Sebuszin & de Horstein - tak to stojí an jeho podobizně, jinde je také nazývaný Mnishovsky) a co se od něj o VM dozvěděl. Rukopis se pak nacházel zřejmě celou dobu v Itálii, kde byl Voynichem nalezen.

Přicházíme k prvním poznatkům: všechny jmenované osoby opravdu existovaly a jak se zjistilo později, pan Y zcela určitě, zatímco pan X jen možná. Na první pohled si ale nemůžeme být jisti, zda je také sám rukopis VM opravdu originální - teoreticky vzato mohl být napsán kdykoliv a kýmkoliv před rokem 1912, kdy byl objeven (o tom později) . Dopis Marciho ovšem autentický je (existuje ještě mnoho jiných dopisů od něj Kircherovi a lze je srovnávat) a i jiné dokumenty potvrzují, že byl Marci v častém písemném styku s Kircherem. Pokud byl manuskript vyroben jako padělek - řekněme jen na základě toho, že někdo našel Marciho dopis - sotva by to ale bylo dílo Voyniche nebo jeho pomocníků. Vyžadovalo by to totiž nejen dokonalou padělatelskou technologii, ale hlavně velké množství znalostí z oné doby, uvážíme-li různé detaily a souvislosti, které se objevily až po Voynichově smrti a o kterých nemohl vědět. Můžeme tedy zcela dobře předpokládat, že manuskript už existoval v šestnáctém, nejpozději na začátku sedmnáctého století a že je to - s největší pravděpodobností - právě ten, co je uložen v Yale.

NEJISTOTY.

Dohady.

Johannes Marcus Marci

Už v tom, co jsem zde popsal, jsou dost velké nejistoty. Začněme s uvedeným dopisem Marciho Kircherovi - jeho text přeložený do češtiny najdete v příloze č.7. Co jsou vlastně fakta a co je jen "z druhé ruky"? Jisté je, že Marci měl "blízkého přítele", jak sám říká (a kterého jsme prozatím označili "pan Y"), který nedlouho před napsáním onoho dopisu zemřel. Jak "nedlouho", to nevíme, z věty "Tuto knihu...jsem se rozhodl Vám poslat....hned jak se stala mým majetkem" není jasné, zda se Marci jenom "hned rozhodl" nebo knihu opravdu "hned posílá". Protože roku 1665 zemřel Marciho známý, kterého René Zandbergen později prokazatelně identifikoval jako pana Y (o tom ještě později), podle neurčitého data dopisu (1665 či 1666, viz poznámka v předchozí kapitole), mohl Marci poslat dopis ten samý rok, nebo i o rok později. Ale to samo není tak důležité.

Rozebereme-li si dopis dál, zjistíme, že pan Y už Kircherovi jednou psal (nejprve 1637, pak ještě 1639, druhý dopis se později našel), přičemž odmítal poslat celou knihu, ale zaslal jen ukázky písma. Je dost pravděpodobné, že s ním na vyluštění spolupracoval později i sám Marci, byl to skvělý fyzik a matematik - a jednou dokonce s Kircherem luštili zašifrované depeše švédské armády (to ovšem asi ještě před rokem 1648). Že pan Y řešení za svého života nenašel, je z dopisu evidentní a že selhal i Marci - pokud se řešení zúčastnil - vyplývá z toho, jak rychle se knihy zbavuje :-). "Zpožděným darem" v dopise je zřejmě míněno to, že Marci věděl o dopisech pana Y, poslaných dříve a domníval se, že měl Kircher vlastně dostat tu knihu už dříve. Všimněme si, že pana Y nejmenuje - Marci totiž věděl, že Kircher ho zná z dřívější korespondence. Nezmiňuje se ovšem ani o tom, od koho pan Y rukopis získal. Marci jen přímo říká, že se panu Y nepodařilo VM vyřešit, i když se po léta snažil. Věta "...jak je patrné z pokusů, které Vám posílám" bývá výzkumníky často přehlédnuta: znamená to snad, že Marci poslal Kircherovi nejen rukopis, ale i poznámky pana Y? Ty se totiž nikde nenašly. Ač jsou v rukopise jisté poznámky na okraji, nelze říci při tolika vlastnících před i po panu Y, zda jsou skutečně jeho. Potud tedy informace z první ruky, to jest ty, kterých byl Marci skutečně sám svědkem.

Zbytek dopisu je ovšem už jen to, co Marci slyšel od jiných osob - a jak se dá dokázat, ti zase od jiných, atd. Především zmíněný Dr. Rafael, celkem lehce identifikovaný později jako Dr. Míšovský, protože Marci říká v dopise, že "učil Ferdinanda III češtinu". Je zajímavé, že Marci používá jen jeho křestní jméno: zřejmě se všichni tři dobře znali. René Zandbergen se dokonce

domnívá, že se Míšovský dověděl uvedenou informaci přímo do Ferdinanda III - ovšem Míšovský zemřel v roce 1644, musel to tedy říci Marcimu dávno předtím. I tak Ferdinand III se narodil 1608 a českým králem se stal až 1627 (kdy se asi teprve začal učit česky). Nedověděl se tedy o koupi dopisu ani od Rudolfa, ani ne od Matyáše a i jeho otci Ferdinandovi II bylo v době údajné koupě rukopisu pouhých 8 let! V době, kdy Rudolf údajně obdržel rukopis, bylo Míšovskému něco přes šest let - ovšem fáma o rukopisu se asi přenášela spíše v kruzích vzdělanců v Praze než ve Vídni u dvora a jak to bývá, držela se pevně. Byla to tedy i pro Míšovského informace nejméně z třetí ruky a navíc opravdu nevíme, kdy a kde ji obdržel.

Je zajímavé, že už Míšovský ale Marcimu neřekl, jak Rudolf o rukopis přišel :-). Spíše Míšovský někde pochytil nějakou šeptandu, třeba u dvora, kde měl mnoho známých (viz dále, kapitola "Lidé kolem rukopisu (1)". Ovšem jak oba Marci i Míšovský tak určitě věděli, že mluví o stejném rukopise a ještě navíc právě o VM? Možná, že se to Marci na to Míšovského dokonce jednou sám zeptal - jistě na popud pana Y - a ten ho rád nějakou tou šeptandou obdařil. Ale už z dopisu vidíme i to, že se od věrohodnosti té zprávy Marci chytře distancuje. Kircher byl ovšem po světě znám jako odborníkovi na hieroglyfy a stará písma, ale ani jeho poznámky o luštění VM se nezachovaly.

Pochyby.

Dee je vlastně zmíněn jako původní majitel *jen* v Marciho dopise - nikde jinde - a ten se to zase dozvěděl jen od Míšovského. Předpokládá se, že pokud ke koupi rukopisu Rudolfem došlo, jde patrně o rok 1586 - Dee se totiž zmiňuje ve svém deníku z toho roku, že obdržel od někoho sumu 630 dukátů. To sice odpovídá zhruba 600 dukátům o kterých se zmiňuje Míšovský, ale Dee měl s sebou v Praze řadu rukopisů a kdyby prodal rukopis Rudolfovi, rozhodně by ho ve svém deníku jmenoval - to vyplývá z jeho jinak opravdu detailního a pravdivého obsahu. Jak ukážeme dále, audience Dr. Dee u Rudolfa byl velký debakl, císař se o žádné rukopisy nezajímal a Dee navíc žádné nenabízel - nabízel něco zcela jiného. Ona audience byla také jediná příležitost, kdy Dee s císařem vůbec mluvil. Dee dokonce ani netvrdí, že prodal nějaký rukopis, jen to, že přišel k 600 dukátům a není ani jisté, od koho peníze obdržel. Pravda, Dee vlastnil velké množství různých rukopisů, které získal nákupem z vyvandalizovaných anglických klášterů a ano, vlastnil i rukopisy Rogera Bacona, ale ty všechny šly číst.

Marci a Míšovský tedy museli spolu mluvit o rukopisu nejpozději 11 let před uvedeným dopisem (to je totiž rok, kdy Míšovský zemřel, 1644) a je jisté, že už tehdy Marci zřejmě o rukopise věděl (věděl totiž už o dopise pana Y Kircherovi a vzorcích, co mu tehdy poslal (1539)). Míšovský sice mohl někdy VM vlastnit, ale Marci neříká, že by byl někdy majitel. Na druhé straně víme, že Marci o pokusech rozluštit rukopis nejen věděl, a tušíme, že se jich zúčastnil - jak už jsem psal, luštil jednou švédské vojenské šifry. Je možné, že luštil VM společně s panem Y, ale zcela jistě jejich pokusy nevyzněly na nic, protože brzo po smrti pana Y posílá - pravděpodobně s ulehčením - VM navždy pryč, do Itálie.

Ale vraťme se k panu Y. Proč je vůbec tak důležitý? On je totiž *poslední* článek k manuskriptu před Marcim a tím i důkazem, že Marci opravdu pravý manuskript od někoho dostal. A zároveň je klíčem k celé historii předtím. Je zajímavé, že Marci zřejmě nevěděl o vymazaném podpisu "Tepenec", asi proto, že už byl vymazán a tudíž neviditelný prostým okem. Marci by se určitě o něm jinak zmínil. Situace se poněkud vyjasnila, když René Zandbergen nedávno objevil, kdo pan Y s největší pravděpodobností byl, ale o tom později.

ZÁHADY POKRAČUJÍ.

Jiná záhada.

Rafael Mišovský

Záhada je, že pan Y, jako majitel rukopisu, jaksi sám "nevěděl", kdo byl předešlý majitel rukopisu. Soudíme tak podle toho, že se o tom nezmínil Marcimu, ten se totiž o tom v dopise Kircherovi nezmínil. Marci to určitě nevěděl : snažil se mu přece dodat co nejvíc informací, to je jasně z dopisu vidět, byli totiž přátelé. Je možné, že se pan Y Deeovi dozvěděl právě až od Marciho, což nadále vzbudilo jeho zájem o knihu, o kterém pak ten v dopise píše, že "k jejímu dešifrování pak věnoval svou neustálou snahu". Opak ovšem není možný: informaci od Mišovského mu nemohl dát nikdo jiný, Marci totiž tvrdí "Dr. Rafael...mi řekl". Už jsem se zmínil, že otázkou zůstává, jak vůbec všichni věděli, že mluví o VM. Patrně ne - to by se dalo vysvětlit jedině tím, že by pan Y věnování Horčickému (nebo jeho podpis, to nelze přesně určit) sám vymazal a zbytek si domyslel - lépe řečeno dovymyslel. Tuto

informaci by jistě ale Marcimu nesdělil, obzvláště jestli získal rukopis nějak ilegálně (o tom také víc později). Pokud ovšem sám rukopis někde nezczizil, neměl důvod, aby Horčického podpis vymazával, spíše naopak, dopis by naopak ukazoval na autentičnost rukopisu. Sám Marci bere Mišovského informaci jen opatrně, jako jen někde odposlouchanou.

Na druhé straně, kdyby naopak pan Y znal předešlého majitele, byl by to alespoň vyjevil v poslední vůli, kde už na tom nezáleželo, jak k manuskriptu přišel. Ano, zřejmě to také nevěděl, ale nezdá se vám takový nedostatek zvědavosti od něj i od Marciho poněkud nápadný? Koneckonců koupíte-li knihu, kterou nemůžete přečíst a nic o ní nevíte - nezajímali byste se víc o její historii, zrovna tak jako to udělal Voynich? Nuže zajímali se, zajímali - viz ta fáma o Rudolfovi - ale zřejmě nic nenašli. Je ovšem jisté, že v té době bylo lehčí dozvědět se o všem víc než teď a rukopis byl zřejmě celou tu dobu pořád v Praze.

Ovšem rukopis jako takový mohl být sám o sobě podezřelý autoritám (například tím, že by obsahoval nějaké čarodějnictví), ale Kircher byl jezuita a Marci měl jejich důvěru - oba tedy byli mimo nějaké podezření, že mají jiné úmysly než čistě vědecké. Spíše se nezajímali o čáry, ale o něco daleko konkrétnějšího - třeba jak vyrobit zlato. Ano, proč ten zájem pana Y o rukopis, o kterém nevěděl vůbec nic? Napadá nás jedna možnost: fáma o Johnovi Dee měla totiž jednu průvodní představu - všichni si asi mysleli, že jde o rukopis, podle kterého Deeův kumpán Kelly vyráběl zlato. Všeobecně se totiž nepochybovalo, že to umí: svědků na to bylo mnoho a on z toho "nového" zlata také štědře rozdával. A o výrobu zlata měla, jak si ještě ukážeme, zájem i sama

církev svatá...

Ještě jedna záhada.

Kdo tedy vymazal podpis Horčického a proč? To se asi nedovíme, "mazač" měl dobrý důvod to nikomu neříkat. To by musel asi prozradit, jak se vůbec dostala kniha od Horčického k němu a to asi nebylo zrovna tak moc nevinné. Marci také naznačuje, že pan Y sice Kirchera kontaktoval písemně už předtím, ale přitom nechtěl poslat celý dokument Kircherovi. Asi se bál, že by se mu ztratil, nebo spíše že by pak Kircher rozluštil celé tajemství knihy a případně toho i využil. Prostě chytračil, chtěl od Kirchera vyřešení písma a jazyka, ale to důležité "tajemství" si chtěl pochopitelně vyluštit sám. Nevyluštil a ani Kircher ne. Proč to můžeme tak jistě tvrdit? O panu Y nám to už napsal Marci, a Kircher? Víme, že Kircher byl velice ješitný - už jednou tvrdil, že vyluštil egyptské hieroglyfy a šlo mu především o slávu - takže by si sotva svůj úspěch nechával jen pro sebe. A za druhé Vatikán se mohl o tom všem dozvědět a jistě by Kircher musel o svém úspěchu podat zprávu nahoru - a to by se neututlalo. Přinejmenším by se rukopis odstěhoval do Říma či jinam - a kdyby byl tak důležitý, nenechal by ho Kircher ležet jen tak v nějaké zapomenuté bedně. Žádná taková zpráva se však nedochovala, dokonce se ani nenašly Kircherovy poznámky, zda a kdy manuskript řešil. Ledaže by se je také někdo pak snažil honem někam "pohrbit". To ale už není důležité; sotva by nám by ty jeho neúspěšné pokusy asi řekly něco nového.

Je možné, že ani sám Marci neměl vysoké mínění o rukopisu, obzvláště jestli se jej snažil rozluštit a nedokázal to :-). Proto asi využil příležitosti zavděčit se Kircherovi, který už se jednou předtím přece řešení zúčastnil a jistě pak uvítal, že dostal celý originál manuskriptu. Na konci svého dopisu Marci sice tvrdí, že **"on věří**, že autorem rukopisu byl Roger Bacon". Ačkoliv je z textu věty jasné, že nejde o Marciho, jsme přesto na pochybách: v předešlé větě figurují tři osoby (Rudolf II, Dee a Dr. Míšovský). Takže není zcela jisté, kdo to vlastně z těch tří "věřil". Marci v dopise Kircherovi také naznačuje, že příběh o Dr. Dee nemá odjinud potvrzen (zdá se, že mu ani moc nevěří) a nechává Kirchera, aby si udělal svůj vlastní názor.

Pokud ale kód nebyl vylušten a text byl naprosto neznámý, jak vůbec mohl někdo tvrdit, že ví, kdo je autor? Jen někdo, kdo znal - nebo předstíral, že zná - historii rukopisu. Mohl si to totiž jen klidně vymyslet, aby rukopis dobře prodal. Odpověď na tuto otázku je asi jednoduchá: sám pan X - ten, kdo dal či prodal rukopis Horčickému - kdo jiný?

OSOBY KOLEM RUKOPISU (1)

Athanasius Kircher.

Athanasius Kircher

Vrat'me se k ale nejdřív k osobám kolem rukopisu. *Athanasius Kircher* (1602-1680) se narodil v poměrně chudé rodině v Německu a stal se jezuitským knězem. Po různých učitelských štacích v Německu i jinde je v roce 1633 povolán do Vídně, aby tam zaujal místo dvorního matematika po J. Keplerovi (+ 1631). Cestu tam si ale prodloužil přes Itálii, kde ho zastihlo přeražení do jezuitské *Collegio Romano* v Římě (1635), tedy tam, odkud zřejmě pak pocházely ony bedny, ve kterých Voynich rukopisy našel. V Collegiu učil osm let a později napsal i několik vědeckých knih. Zbytek života prožil jako nezávislý vědec, vždy ale pod nějakou patronáží, ať už od papeže nebo jiných dobrodinců. Byl proslavený svými pokusy rozluštit různé druhy hieroglyfů, podle některých zcela bezúspěšnými - jednou se dokonce nechal nachytat na vymyšlené hieroglyfy, které mu

poslal orientalista Andreas Mueller a které dokonce "vyluštil".

Kircher byl také odborník na antiku a autor "Polygrafia Nova", knihy o kryptografii, tedy o řešení kódů a šifer. I u něj nalezneme spojení k Ferdinandovi III: Kircher mu totiž věnoval jednu ze svých knih, za což dostal slušnou penzi. To ovšem museli tehdy dělat všichni učenci: Dee například věnoval jednu svou knihu Maximiliánovi II a při své audienci u Rudolfa II mu to také hned vhodně připomněl.

Jak se zdá, Dr. Kircher ale věděl daleko lépe, jak si najít patrona - byl také, jak bychom řekli v dnešní době, "velký showman". Tak jsem o něm například jsem našel v knize *Omniana* (od Southneye a Coleridge), že jednou ukazoval švédské královně Kristině (to když odstoupila, přešla na katolickou víru a prožila zbytek svého života v Římě) různé dryáčnické triky, jako třeba rostliny, které nerostou ze semene, ale ze svého vlastního popele. Jak dalece tomu sám věřil, to je jiná otázka, rozhodně se ale vyznal v tom, jak ohromovat svoje publikum. I když Kircher VM nevyluštil, něco po sobě stejně zanechat mohl: v rukopise jsou totiž poznámky na okrajích a protože rukopis Kirchera známe, dalo by se to srovnat a zjistit. I když se jeho vědecké práce jaksi přežily, jeho zásluha je hlavně v tom, že si dopisoval s mnoha vědci, jejichž dopisy uložil a zachoval. Že byli s Marcim přátelé, potvrzuje jejich bohatá, nedávno publikovaná korespondence.

Johannes Marci

Dr. Johannes Marcus Marci z Kronlandu (jinak též *Jan Marek Marků*, 1595 - 1667) se narodil se v Lanškrounu (Kronland) - byl tedy české národnosti, stejně jako byli Míšovský, Horčický a pan Y (skoro určitě). Studoval na Jezuitské koleji, odkud odešel, aniž by byl řádem vysvěcen; nebyl tedy členem jezuitského řádu. Dál se o něm dovídáme v knize "*Kdo byl kdo*" (vydala Rovina 1992), že vystudoval teologii a filozofii v Olomouci a pak medicínu na pražské univerzitě (1625). Stal se profesorem lékařské fakulty (1630) a od roku 1638, kdy byla univerzita rozdělena na jezuitskou a světskou, děkanem medicínské fakulty. Později, po jejich opětovém spojení (kterému se sice Marci bránil, ale neubráníl), byl dokonce rektorem (1662). Roku 1638 cestuje do Itálie a potkává Kirchera (zřejmě poprvé osobně, ale je možné, že jeho jméno znal už přes Jezuity a jeho vědeckou činnost dokonce ještě dříve). V roce 1648 Marci organizoval studentskou obranu Prahy proti Švédům na Karlově mostě, za což prý dostal svůj šlechtický titul (1654). Jak asi tehdy takový studentský mušketýr vypadal, vidíme poměrně dobře podle sochy, zřejmě z pozdější doby, která dosud stojí v zapomenutém koutě zahrady Klementina.

Zabýval se lékařstvím, fyzikou, filozofií a astronomií. Některé vědecké objevy učinil často dříve, než je byly objeveny těmi, s jejichž jmény jsou dnes spojovány, speciálně v oboru optiky. Jeho práce znal Huygens, Galileo a osobně se dokonce setkal s objevitelem krevního oběhu Harveyem, který navštívil v roce 1636 Prahu a Marci ho seznámil s jeho výzkumy o krevním oběhu (Harveyova kniha "*Exercitatio Anatomica de Motu Cordis et Sanguinis in Animalibus*" vyšla ale už dříve, 1628 v Německu). Roku 1654 se stal osobním lékařem císaře Ferdinanda III (až 10 let po Míšovského smrti, ode dvora se tedy s Marcim neznali, nezažil už ani jeho jemnování do šlechtického stavu). Z dalších pramenů se pak dovídáme, že roku 1638 se Marci zúčastnil diplomatické cesty do Itálie, kde tehdy zřejmě navštívil Kirchera. Napsal řadu vědeckých knih, hlavně o fyzice - nejhodnotnější jsou jeho objevy v optice - a pochopitelně o medicíně. Styky s Jezuity ale nikdy zcela nepřerušil a než zemřel, byl prý dokonce přijat to jezuitského řádu, zřejmě na vlastní žádost.

Jak už jsem napsal, nevěřím, že člověk s tolika zájmy by se nepokusil "rozlousknout" Voynichův rukopis. Už jsme psal o tom, že jednou luštil ukořistěné zakódované dopisy švédského generála Bannera a když to nedokázal, poslal je Kircherovi, aby se o to pokusil. VM dokonce poslal Kircherovi jako dar, tak nízko u Marciho klesl v ceně rukopis, který sám nemohl přečíst. Snad byl v té době již nemocen, protože za rok, za dva po odeslání rukopisu Marci umírá - ve věku 72 let. Zatímco jeho korespondence Kircherovi se téměř celá zachovala a je uložena v *Cartegio Kircheriano* v Itálii, žádné dopisy od Kirchera Marcimu se dosud v Praze nenašly.

Místo, kde by mohly být, je pražský archiv v Klementinu: jednak byla v té době univerzita už zase spojena s Jezuity, jednak byl Jezuity na smrtelné posteli přece jen přijat do jejich řádu - ač se tomu celý život bránil. To by také asi znamenalo, že jeho majetek, přinejmenším jeho dopisy, by asi odkázal jim. K možné ztrátě dokumentů se pojí zajímavá pražská legenda: když byli později vypovězeni z Prahy, museli město opustit v několika hodinách - a nemohli si vše s sebou odvézt. Protože se domnívali, že se zase do Prahy vrátí, najali si zedníka, kterému zavázali oči a vodili jej sem tam po podzemí Klementina. Pak se zastavili a nechali mu v jistém místě postavit zed'. Zedník ovšem otvorem uviděl v místnosti za zdí různé truhly. Pochopitelně se domníval, že tam zazdíl poklad a chodil ho tam později hledat, ale nenašel. Ted' se tam prý zjevuje po nocích a je slyšet t'ukání jeho kladívka. Je ovšem možné, že tam Jezuité spíše než zlato zazdili svoje dokumenty, které jim tehdy nedovolili vzít s sebou.

Rafael Míšovský.

Doktor Rafael Míšovský ze Sebusína a Herštejna (1580-1644, původní jméno *Soběhrd* si změnil později na Míšovský) byl právník a spisovatel, narozený v Horšově Týnu - bylo mu tedy čtyři roky, když John Dee přijel do Prahy. Studoval u Jezuitů, později i v Paříži a Římě, kde získal titul doktora práv. Postupně se stal tajemníkem guvernéra, politickým agentem a po Bílé hoře dokonce členem komise pro konfiskace majetku emigrantů. Násilím potlačoval protestanty na Moravě a za odměnu dostal jejich zabavený majetek. Povoláním byl advokát a zúčastnil se posmrtného soudu na Albrechtem z Valdštýna, a to jako státní žalobce. Musel zřejmě dokázat Valdštýnovu zradu zdůvodnit, proč dal císař rozkaz k zavraždění Valdštýna - měl tedy u dvora velkou důvěru. Jak ji získal, to si dobře představíme, když si uvědomíme, že byl povýšen na šlechtice v roce 1621 a pak 1622 byl advokátem u apelačního soudu v Praze

V roce 1635 se stal královským prokurátorem. V roce 1634 by totiž generál Valdštýn zabit v Chebu na císařský rozkaz a Míšovský byl pověřen uspořádat posmrtný soud, který by ospravedlňoval jeho vraždu. Později opět přešel ke královskému apelačnímu soudu v Praze. Je zajímavé, že zrovna on - asi jediný, jiného Marci nejmenuje - znal historiku o Johnovi Dee a Rudolfovi II, i když asi ne přímo z Rudolfova dvora, na to se narodil příliš pozdě. Míšovský také psal básně v latině, dokonce si sám napsal sám na sebe pohřební ódu - asi se bál, že by ho tak dobře neudělali - a ještě za svého života ji dal vytisknout. Psal ovšem i vědecké práce - jeden jeho rukopis je ještě dnes údajně ve švédské Uppsale. Po smrti se sešel dokonce i s Horčickým: oba jsou pohřbeni v kostele sv. Salvátora v Klementinu.

OSOBY KOLEM RUKOPISU (2)

Horčický z Tepence.

Jakub Horčický

Pravděpodobně tou nejzajímavější osobou v naší hře je ovšem sám *Jakub Horčický z Tepence* (1575 - 1622, *Jacobus Horczicky de Tepenec*, též zvaný *Sinapius* - z latického názvu pro hořčici). Narodil se v Budyni u Krumlov jako syn chudých rodičů a začínal jako kuchtík u Jezuitů v Krumlově. Ukázal se být tak nadaný, že ho Jezuité nechali studovat v semináři pro chudé studenty a později se stal pomocníkem klášterního apatykáře Martina Schaffnera, který nejen léčil studenty a učitele, ale i obyvatele Krumlova. Horčický u něj za dva roky dokončil studium lékárenství a odešel do Prahy (1589) studovat filozofii do Klementina, ale hlavně tam pokračovat ve své lékařské praxi. Zřídil si, pod správou Jezuitů, laboratoř a apotéku při botanické zahradě univerzity a prodával své destiláty, hlavně proslulou "Aqua Sinapis", která mu prý přinesla značné jmění. Podle

Voyniche byl prý ředitelem císařské zahrady od roku 1601, ale jak správně namítá René Zandbergen, mohlo by jít sice omylem o onu universitní zahradu Klementina, ale i to je nemožné, protože od roku 1600 je prokázáně správcem nové koleje v Jindřichově Hradci.

I v tom se osvědčil a odtamtud už jde přímo "na hrad" - roku 1606 se stává správcem kláštera sv. Jiří na Hradčanech. Jeho zálibou je už také alchymie a v ní vynikne natolik, že už roku 1607 se stává císařským alchymistou. Když pak roku 1608 vyléčí bylinami samotného císaře, dostává šlechtický titul "z Tepence". Podle jiné verze prý půjčil císaři peníze a dostal k titulu navíc statky na Mělníku (Tepenec už v té době byl jen hradní zřícenina), snad prý jako zástavu za půjčku. Císař, který pořád potřeboval peníze, asi neváhal dávat tituly každému, kdo mu nějaké půjčil. Soudě podle roku, kdy Horčický titul dostal (1608), ona půjčka zřejmě nemohla být na zakoupení VM manuskriptu od Johna Dee Rudolfem - o 22 let dříve, kdy bylo Horčickému pouhých jedenáct let). Zároveň tu máme první a nejstarší ověřitelné datum, spojené s rukopisem: ať už tam jméno "Tepenec" napsal sám Horčický (jako označení svého majetku nebo dokonce jako autorství, viz dále) nebo císař (jako věnování Horčickému), nemohlo to být dříve, než Horčický onen titul (de Tepenec) dostal.

Možnost, že by císař daroval rukopis Horčickému, napadla původní luštitelé právě díky uvedenému podpisu, brali to prostě jako "věnování", aby podpořili svou teorii. To je ovšem vcelku naivní předpoklad, uvážíme-li, že za knihu Rudolf údajně zaplatil malé jmění - ledaže by to dal Horčickému také jen jako zástavu za půjčku, která ovšem byla na něco jiného. Pokud by ale

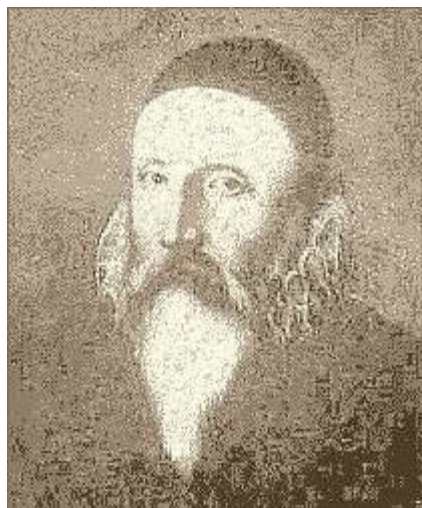
Rudolf nechtěl zaplatit, pak by mu prostě VM nechal, ale určitě bez "věnování". Ani na posledním loži (zemřel 1612) by se Rudolf asi nezdržoval psaním nějakých věnování. Nemluvě už o tom, že by asi připsal něco víc, než jen jméno. Ten samý rok, co Horčický dostává titul, umírá v Anglii John Dee - ovšem jeho majetek byl po smrti vydrancován a rozkraden. Je zřejmé, že VM tedy nepochází z jeho pozůstalosti.

Ale pokračujme ještě v Horčického životopise. Když Rudolf odstoupil korunu Matyášovi (1611) stal se administrátorem města Mělník (měl ho jako zástavu, viz nahore), později i majitelem (1616) a z toho titulu také vládl městskou posádkou. Byl vášnivý katolík - není divu, za vše vlastně vděčil Jezuitům - a prý pronásledoval na svém území protestanty. Když vypuklo stavovské povstání v roce 1618, byl za svůj postoj zavřen do žaláře, a jeho majetek byl - jak to asi tehdy bývalo zvykem - vydrancován. Jestli už tehdy VM měl doma, je možné, že se právě tehdy ztratil. V roce 1619 je Horčický vyměněn za zajatce katolíků, rektora Karlovy univerzity Jana Jesenia a vypuzen ze země. Také v této době mohlo dojít ke ztrátě rukopisu. Otázkou je, zda musel ve vlasti nechat svůj majetek, protože tehdy opět došlo k drancování katolických vyhnanců (píše o tom Pavel Skála ze Zhoře ve své Kronice české). Vzal si rukopis s sebou - pokud ho ještě měl - nebo jej u někoho schoval? Jestli si ho vyzvedl po návratu do Čech (po bitvě na Bílé hoře), dlouho by ho stejně neměl, neboť hned za rok na to zemřel na Mělnicku a to pádem s koně. Jak se tedy dostal rukopis od něj k panu Y - a byl mezi nimi ještě nějaký majitel? Byl rukopis ukraden, když - ted' pro změnu Švédové - drancovali Rudolfovy sbírky? Zatím nic nenaznačuje, že rukopis vůbec opustil Prahu, protože je tam ještě sedmáct let po westfálském míru v Praze, to když jeho tehdejší majitel umírá a Marci posílá VM do Itálie.

Ačkoliv často klasifikují jako astrologa, Horčický byl bezesporu hlavně výborný botanik (léčivé a jiné rostliny už znal dobře jakožto apotékář) a pravděpodobně i lékař. Podle Pelcla prý ještě v roce 1777 existovalo několik rukopisů, které napsal, hlavně o botanice a chemii - ovšem zda ještě existují, to nevím. Jinak můžeme celkem oprávněně říci, že to byl samouk a dopracoval se na svou úroveň převážně díky své inteligenci a experimentům - vzpomeňme na jeho nadání, které mu pomohlo jako chudému chlapci dostat se na univerzitu. Jeho intelekt se osvědčil v mnoha oborech, nejen těch přísně vědeckých, ale například i v hospodářské správě, administrativě, alchymii a patrně i jiných. Jinými slovy, byl to nejen experimentátor, ale uměl své výzkumy využít v praxi. Vypráví se, že ač bohatý, byl také celkem skromný. To, že filozofii nedodělal, svědčí nejen o tom, že měl jiné zájmy, ale patrně ho začalo školastické učení poněkud nudit a dělal raději svůj výzkum. Angažovala se i politicky, jak už jsme popsali dříve a napsal také jeden pamflet proti protestantům, který zažil několik vydání (při čemž mu prý ale pomáhal nějaký doktor z Klementina). Ve své poslední vůli prý odkázal Jezuitům 50 tisíc dukátů. Zda jim odkázal i VM, to už se asi nedovíme; jisté je, že k nim rukopis dostal teprve přes Marciho a to ještě jen do Itálie.

OSOBY KOLEM RUKOPISU (3)

John Dee

John Dee

Dr. John Dee (1527-1608) byl matematik, astronom, astrolog, vyvolávač duchů a hledač kamene mudrců, prášku, který umožňuje z prostých kovů vyrobit zlato - ano, to vše byl a ještě víc. My ho v Čechách známe hlavně z doby, kdy pobýval v Praze, spolu se svým společníkem Kellym, právě v době císaře Rudolfa II, v letech 1584-1597.

Nás ovšem zajímá to, co jsme předtím nevěděli nebo si to vysvětlovali poněkud jinak. Nedávno vyšla kniha Benjamina Wolleyho: *The Queen's Conjuror* (Královnin kouzelník, Toronto, 2001), založená na denících Johna Dee, takže si můžeme doplnit některá důležitá fakta. Ano, Dee byl chudobný a nadaný, což je jak známo pro člověka velmi nebezpečná kombinace. Marně se John snažil získat nějaké

pevnější místo u dvora. Všeobecně soudí, že to byl člověk upřímný a poctivý vědec, celkem tedy jednoduchá povaha, některé pasáže jeho života se tak vysvětlit nedají.

V době "krvavé" královny Anny prý tajně sloužil princezně Alžbětě, která byla tehdy uvězněna a u ní se také, už jako královny (jako ještě předtím u Mary) snaží dostat výhradní právo na staré rukopisy, které v předešlé době zdemolovala či rozkradla lůza, která rozbíjela kláštery. Bohužel se mu to nepodařilo, ale to mu jaksi nevadilo, aby rukopisy neshromažďoval, bohužel jen za vlastní peníze. Zde se mu také dostalo do ruky mnoho rukopisů známého benediktinského mnicha Rogera Bacona, který předběhl svou dobu o několik století jakožto vědec, kryptograf a badatel. Jistou dobu sloužil Dee jakožto poradce královny Alžběty ve věcech horoskopů, magie a filozofie, odtud také titul knihy "královský kouzelník".

Věda v té době byla vůbec směsice všeho - tak například doktorský titul Johna Dee se v oné knize vysvětluje doktorátem z teologie. Nikde se totiž dokumenty nezmiňují, z čeho doktorát měl - že ovšem studoval, to je dokumentováno. Astronomie se tehdy míchala s astrologií, i když u některých, jako u de Brahe či Keplera, hlavně proto, že se museli něčím živit. I alchymie, předchůdkyně chemie, byla směsice apatykářství, magie a "výroby zlata". Matematika, geometrie, mapování a navigace měly tehdy také společné zájmy a těm se Dee také věnoval. Již při studiích - nejprve v St. John College v Anglii, později v Bruselu, kde se seznámil s různými evropskými vědci a také s kartografem Mercatorem - se Dee zajímal hlavně o ty přidružené odrůdy vědy. Sledoval také novou hvězdu, která se objevila a popsal přesně její pozici (na druhé straně Evropy

tak učinil i Dr. Tadeáš Hájek, císařský lékař a také astronom, u kterého pak také mimochodem Dee v Praze bydlel). Byl to on, kdo učil navigační vědu alžbětinské kapitány a privatéry (královniny piráty, jako byl Drake a jiní). Jeho hypotéza o cestě na severozápad nedala dobrodruhům pokoj po další tři století a když ji pak našli, nebyla k ničemu - Ameriku už brázdily transkontinentální vlaky.

Záhadný byl i jeho odjezd z Anglie do Evropy, kde pak s Kellym strávil několik let v Polsku a v Čechách. S Kellym se totiž seznámil, když mu tento přišel na jeho sídlo Mortlake (to už tak chudý zřejmě Dee nebyl) "hádat z krystalu". Tam se také najednou objevili i duchové přivolání krystalem - představili se ovšem jakožto "andělé" - kteří pak ovlivnili jeho život. Dodnes nevíme, jak dalece byl Kelly podvodník a jak dalece tomu všemu věřil - často se totiž vyjadřoval o celé věci pochybně. Dee, ač duchy nikdy neviděl a vidět nemohl, tomu věřil na slovo. V té době se také seancí zúčastnil kandidát na polský trůn, hrabě Laski, který je oba pozval do Polska, hlavně proto, že mu to poradili ti "andělé". Dee se už předtím znal s lordem Cecilem, Alžbětíným prvním ministrem (premiérem) i jeho šéfem tajné policie, Walsinghamem (neblaze proslulým tím, že "vyřešil" tajné písmo uvězněné Marie Skotské, což ji pak stálo hlavu). Je podezření, že Dee a Kelly odešli do Evropy s úkolem špehovat Laskiho, případně i Rudolfa II. V Polsku se ale dlouho nezdrželi; Laskimu brzo došly peníze a tak odjeli do Čech, kde si Rudolf II rok předtím (1583) zřídil trvalou rezidenci.

V Praze měl brzo Dee audienci s Rudolfem II (3 září 1584), ale ta dopadla špatně. Podle fikční představy - a ještě donedávna také oficiální teorie o Voynichově rukopisu - prý Dee prodal Rudolfovi VM rukopis, jehož autorem měl být dříve zmíněný Bacon. Podle uvedené knihy "Královnin kouzelník", která cituje deník Johna Dee, přišel tento Rudolfovi předat varování od "andělů", že moc hřeší, ale bude-li je poslouchat, že mu pomohou, dokonce i proti Turkovi. Rudolf měl sice na stole před sebou otevřenou Johnovu knihu "Monad Hieroglyphica", směsici magie a tajného písma, ale o ní hned prohlásil, že jí moc nerozumí. Věc ho zřejmě nezajímala, zajímalo ho spíše zlato, ale o tom Dee nemluvil. Kritika andělů Rudolfa zřejmě urazila, ale politicky korektně předal Deea svému sekretáři, který se měl o něj postarat. A tím to skončilo.

Zanedlouho byli na žádost papežského nuncia v Praze oba, Dee i Kelly, vyhoštěni z Prahy, ale zase se vrátili, tentokrát do jižních Čech, do Třeboně, zřejmě na žádost Viléma z Rožmberka. Ve svém deníku se ale Dee o žádném úmyslu prodat rukopis Rudolfovi nezmiňuje. Udává sice, že v Praze získal 630 dukátů, ale za co a od koho, to nevíme, takže koincidence s fikčními 600 dukáty uvedenými Míšovským je čistě náhodná. Navíc to je v deníku zapsáno na rok 1586, kdy byl Dee císařem v květnu vypovězen z Čech a vrátil se až koncem srpna, ale to už ne do Prahy, ale k Vilémovi z Rožmberka, který se obou soupeřů ujal. Tomu se pak Dee snažil "prodat" ne rukopis, ale svoje "anděly" a Kelly zase svůj kámen mudrců, jakýsi červený prášek, se kterým mu několikrát podařilo ze rtuti či z olova vyrobit zlato.

Pak ale začali "andělé" dělat neplechu. Poručili Johnovi, aby si s Kellym vyměnili manželky, což se také stalo, na jedinou noc. Zatímco Dee se o tom ve svém deníku zmiňuje, aniž by poskytoval detaily, Kelly byl zřejmě zklamán - andělé totiž to už pak nikdy nenavrhlí a vše zůstalo při starém. Brzy nato se oba alchymisté rozkmořili: Kelly se totiž stal slavný díky své výrobě zlata, které štědře rozdával, a odešel k Rudolfovu dvoru, kde opět "vyráběl" zlato ve velkém. V té době se také Deeově manželce Jane narodil syn, kterého Dee nazval Theodorus Trebonius, na oslavu místa jeho narození. Rožmberk se musel spokojit s Johnem, kterému ale pak nešli ani ti andělé, když ztratil Kellyho, který je jediný uměl vyvolávat. Brzy nato opustil Dee Čechy a vrátil se do

Anglie (1589), kterou už neopustil a kde také v chudobě zemřel.

Edward Kelly

Kellyho (1555- 1597, vlastním jménem Edwarda Talbota) čekal pak trochu jiný osud. Nejprve byl císařem povýšen do šlechtického stavu a získal velký majetek. Jenže Rudolf chtěl větší a větší kvantitativy zlata, ale ty se už nedostavily - Kellymu už totiž došel ten červený prášek, který údajně našel někde v klášteře v Glastonbury, v hrobce jednoho svatého - a nový vyrobit neuměl. Rudolf byl ale netrpělivý a v domněnku, že mu Kelly dělá jen drahoty, dal ho uvěznit na Křivoklátě. Po nějaké době ho propustil, doufaje, že se Kelly obměkčil, ale to už alchymistovi hodiny odsypávaly poslední měsíce života. Když nedodal, co pochopitelně ani dodat nemohl, byl znovu uvězněn, tentokrát v mosteckém hradě. Kelly ovšem dobře věděl, že prášek vyrobit neumí a tak raději volil útěk oknem svého vězení. Přitom spadl, těžce se zranil a brzo na následky pádu zemřel. (+ 1595 nebo dokonce 1597 podle jiných pramenů).

Kelly vystudoval práva a původně působil jako advokát v Lancasteru v Anglii. Byl usvědčen z podvodu a údajně mu byly za trest uříznuty uši - tak alespoň šla pověst, neboť nosil dlouhé vlasy a ani čepici prý nesundával :-). Po setkání s Johnem Dee se jejich cesty spojily a oba se rozešli až u Rožmberka. Zůstalo po něm několik děl, které jsou teď občas citovány alchymisty i příznivci magie.

Zajímavá je historka o červeném prášku, který Kelly přidával do taveniny při transmutaci olova ve zlato. Už tehdy se totiž šeptalo, že do kádinky tajně přidává zlato, ale to by sotva uniklo pozornosti diváků, kterých bylo mnoho a všichni přísahali, že přeměnu na vlastní oči viděli. Jaký používal trik, to nevíme: mohl například míchat taveninu dutou tyčinkou, ve které bylo zlato. Jen tak mimochodem: ve svém článku v Hurontarii jsem se čtenářů ptal, zda není některá sloučenina zlata červená - slyšel jsem, že se zlato přidává do t.zv. rubínového skla, aby zrudlo. Zmínil jsem se o tom už v mém prvním článku a odepsal mi jeden čtenář, že rubínové sklo se opravdu barví látkou zvanou Cassiův purpur - je to vlastně kyselina cíničitá, v níž je mechanicky vázáno koloidní zlato. Pozlácovat by tím ale nešlo, toho zlata je tam opravdu málo. Ovšem existuje síran zlatnatý, je to červená látka, ale dost nestabilní, vodou hydrolyzující.

Pokud by existovala taková sloučenina v prášku, to by pak vysvětlovalo údajné Kellyho úspěchy - prostě by se tím práškem při reakci původní olovo pozlatilo. Červená sloučenina zlata v prášku by sama žádné podezření diváků nevyvolala a přitom by splnila svoji úlohu. Pak by stačilo po odlití transmutované taveniny ukázat divákům studený ingot, který vypadal jako zlatý a prostým kouzelnickým trikem ho pak před zkouškami vyměnit za úplně zlatý - hádám, že tam už nikdo pozor na Kellyho příliš nedával nedával.

Zde bych chtěl dodat, že ne vše, co Kelly dělal, musely být totální podvody. Jak se zdá, docela tomu, že umí dělat dělá zlato, věřil. Zřejmě si myslel, že od pozlacení k "prozlacení" je už jen krok :-). Návod na prášek ovšem neměl a to pravé zlato, které doloval z kapes mecenášů, mu pomalu také docházelo. Podle některých pramenů bral Kelly alchymii na rozdíl od své duchařiny smrtelně vážně a opravdu se zoufale snažil onen rudý prášek vyrobit, takže ten prášek asi mohl opravdu nějak pozlácovat. Ovšem zlato je, jak známo, velmi netečný kov a normálně prý nereaguje na nic, jen na lučavku královskou, takže vyrobit sloučeninu zlata je jistě značně obtížné. Kelly sám prášek vyrobit neuměl a když později došla žádostivému Rudolfovi trpělivost, neboť

alchymista už jistě musel tušit, že je konec legrace.

Roger Bacon.

Když půjdeme ještě víc nazpět, poslední v řadě, ale ne důležitostí, je Roger Bacon (1214-1292). Jeho jméno jistě někde uvedl opět do obecné znalosti sám John Dee, neboť vlastnil několik jeho rukopisů, které zachránil před zhoubou. Navíc byl učením Bacona také ovlivněn a byl to právě on, který seznámil velkého Alžbětince Francise Bacona - ano, toho, o kterém se šeptá, že vlastně napsal všechna Shakespearovy hry - s díly jeho jmenovce. Roger Bacon byl učenec z 13. století, matematik a profesor v Oxfordu, který později, údajně kvůli špatnému zdraví, vstoupil do řádu Minoritů, Františkánů. Zde byl často napomínán i trestán svými nadřízenými, kterým se nelíbila jeho vědecká práce a experimenty. A tady je asi také vysvětlení, proč by Roger Bacon psal šifrou - prostě chtěl utajit obsah svých vědeckých spisů. Bohužel to ale není tak přesvědčující pro VM: psaní nečitelným písmem je přece podezřelé samo o sobě, nemluvě už o obrázcích nahých žen, kterých je v rukopise plno a pod kterými museli nevinní bratři Minorité vidět jen a jen čarodějnice. Tím by se jistě zvýšil risk, nemluvě už o tom, že by byl nakonec obviněn - už jen za obrázky - z kacířství anebo ještě něčeho horšího: z čarodějnictví.

Nešlo tedy ani o to jak utajit text, musel by hlavně ještě schovávat i rukopis - a pak by ovšem bylo jaksi zbytečné ještě psát šifrou. Navíc je nepochopitelné, že by člověk tak moudrý jako Bacon riskoval tak hloupě - však už byl jednou zavřen ve vězení, jen proto, že učil něco "nového". Navíc se Bacon zřejmě nesnažil zatajovat své názory a kdyby chtěl, mohl použít něco méně nápadného, však pracoval na celé řadě vtipných kódů. Jeho "*Epištola o tajných uměních a nulové hodnotě magie*" je také vlastně diskuze o magii - oboru, který znal Bacon zřejmě velice dobře. Pokud Bacon VM napsal - a já zdůrazňuji to "pokud" - mohl mít ještě jiné důvody k zakódování textu, pro nás ovšem zatím neznámé. Dokonce i obrazy květin, kterých je v rukopise řada, byly považovány za nějaký kód, neboť prý nezobrazují žádné známé květiny na naší zeměkouli. Ovšem pokud Dee našel tento rukopis mezi ostatními, které patřily Baconovi, nebylo by jistě těžké porovnat rukopis v něm s rukopisem v ostatních. Pokud vím, ostatní rukopisy se ale daly číst a o srovnání s nimi se nikdo zatím nepokusil, ač by to bývalo byl nejjednodušší způsob, jak by se jeho autorství dalo dokázat. .

OTÁZKY BEZ ODPOVĚDI

Kritiky . . .

Hrobka Tycho de Brahe

Od té doby, co jsme napsal můj čtyřdílný článek v anglické Hurontarii (1999), se ledacos v názorech výzkumníků změnilo, hlavně díky tomu, že se našla nová fakta, která moje podezření potvrdila. Netroufám říci, že to bylo zrovna díky mému článku, práce se sháněním důkazů, kterou v té době vykonali druzí průzkumníci, jmenovitě René Zahnbergen a Rafal Prinke, začala už dříve.

Prohlásil jsem totiž, že nemáme žádný solidní důkaz, že Dee někdy vůbec rukopis vlastnil a totéž že platí o to víc pro Rudolfa II. Podobně se mi nezdálo, že by Rudolf daroval VM Horčickému a to ještě s věnováním (které tam ani není, jen jméno). Zdálo se mi logičtější, že ono prostým okem neviditelné Horčického jméno tam asi napsal někdo jiný,

nejspíš Horčický sám.

Hodně se také věřilo umělému spojení Bacon - Dee - Rudolf - Horčický, které už hlásal Voynich. První tři jména se sice vyskytují už v Marciho dopise, ale jak už jsem napsal, je to informace jen z druhé či třetí ruky a sám Marci se od ní distancuje - a ten asi věděl o rukopise víc, než my.

Ještě pochybnější byly pozdější "přidružené" důkazy. Tak například *prof. Newbold* si přivlastnil Bacona natolik, že mu přidělil i různé vynálezy, které údajně "vyčetl" z VM, díky své dešifrovací metodě (nesledoval písmena, ale nepravidelnosti v textu). Teprve John Manly po Newboldově smrti dokázal (1931), že ona metoda nebyl vůbec univerzální a dokonce ani ne jednoznačná - měla mnoho proměnných, které si řešitel sám volil, jak se mu to hodilo.

Protože je známý fakt, že Dee opravdu nějaké Baconovy rukopisy vlastnil, hledaly se ve VM stopy po jeho případných poznámkách. Kdo hledá, najde, říká staré přísloví a znalci "objevili", že číslování stránek - provedené to arabskými číslicemi a patrně ne autorem - musí být rozhodně od Johna Dee. Osobně mě překvapilo, jak může někdo z číslovek, které vypadají jako tištěné, odhadnout ruku autora, ale teprve polský výzkumník Rafal T. Prinkle dokázal, že Dee psal - mimo jiné - číslovku 8 zeshora dolů, zatímco ve VM je psána zezdola nahoru a tak britskou teorii položil na lopatky. Podobně vyvrátil i tvrzení Deeova syna Artura, který kdesi tvrdil, že jeho otec měl v Praze nějaký manuskript, ve kterém nebylo "nic jiného než hieroglyfy" (míněno: klikyháky, ne egyptské znaky). Prinke poukázal na to, že VM má v sobě ještě navíc obrázky květin a hlavně

nahých žen, které by si tehdy asi osmiletý Artur jistě zapamatoval, možná víc, než co jiného :-). Pravděpodobně šlo o manuskript s Enochijským písmem, o kterém ještě bude řeč (ukázka písma je v kapitole "Který rukopis?") a které normální čtenář ovšem nemůže na první pohled rozluštit a považuje je tedy za klikyháky.

Podívejme se ještě na chvíli na dobu Rudolfa II. Když si zvolil Prahu jako své sídelní místo, učinil ji také nejen hlavou císařství, ale i středem tehdejšího evropského vědění a umění. Je dobře známo, že zde v té době žilo a pracovalo mnoho známých vědců jako Kepler a Tycho de Brahe. Rudolf také nakupoval umělecká díla a antiky a to ve velkém počtu. Dá se dobře předpokládat, že by byl ochoten koupit něco jako Vojničův rukopis a dát za něj 600 dukátů. Ale je pochybné, aby se tak lehce od rukopisu odloučil - pokud by už někdo nedokázal, že je to podvod či že je obsah bezcenný. Pak ovšem by ho mohl darovat někomu, jako byl Horčický, ale jen jako žert. Ale to už bychom mohli fantazírovat i o tom, že Horčický, jako vlastník manuskriptu, sám fámou o Rudolfovi a případně i Baconovi vymyslel a rozšířil - ale asi jen tehdy, kdyby sám rukopis vyluštil. Tak dalece ovšem jít nechceme :-).

Už jsem mluvil o tom, že nemáme opravdové důkazy o tom, že Rudolf vůbec kdy rukopis vlastnil, natož o tom, že by ho koupil od Johna Dee. Ještě menší důkazy ale máme o tom, že ho daroval Horčickému. Pravda, nápis "*Jacobi a Tepenece*" v rukopise je, ale žádné spojení s Rudolfem. A tak se vymyslelo - jak příhodné! - že mu ho dal Rudolf darem, ač za něj prý sám zaplatil "královských" 600 dukátů! A nejen to, ještě mu tam připsal věnování! A to navíc asi olůvkem, protože inkoustem by to asi nešlo vymazat tak, aby to ani pan Y, ani Marci nepoznali - je to totiž vidět jen pod ultrafialovým světlem. A ještě zábavnější představa: pod jménem bylo napsáno "Prag", tedy Praha. Ale přitom oba bydleli ve stejném městě a k záměně nemohlo dojít. Navíc jsem už ve svém článku poukazoval na to, že "Jacobi" je genitiv neboli "koho, Jakuba" - zatímco věnování by bylo "komu, Jakubovi", tedy "Jacobo". To první dává větší smysl: Horčický si to prostě podepsal, protože byl vlastníkem. Kdy, to sice nevíme, ale muselo to být až po tom, kdy ten titul z Tepence (někde psáno Tepencz) dostal. Také je možné, že při odchodu do vyhnanství si to u někoho nechal a pro jistotu připsal i to místo, Prahu, kam se doufal vrátit.

...a opravy

Dnes už se na aktuálních stránkách VM na Netu najdete správně, že Dee patrně nikdy ani rukopis nevlastnil, Rudolf že o něm měl sotva nějakou potuchu, natož aby ho daroval Horčickému a že proslavené "neviditelné" Horčického jméno tam asi napsal Horčický sám. Nevíme ovšem, kdo ho zase vymazal a proč. To už se asi nedovíme, ale to není zatím tak důležité. Důležité je, že k posledním objevům se řadí ten největší za posledních sto let: objevilo se totiž, kdo je onen neznámý pan Y, který VM odkázal Marcimu . . .

NOVÉ OBJEVY.

Georgius Baresch

Náhrobek Rabbi Löwih

Z posledních objevů (viz "R. Zandbergen, G.Landini, "Některé nové informace o pozdější historii Voynichova rukopisu") se dovídáme, že v jedné době zdědil Marci osobní knihovnu kohosi jménem **Georg Barschius**, údajně pražského alchymisty. *Museo Kircheriano* (Kircherovo muzeum) obsahuje dokonce i jeden dopis od Marciho Kircherovi, kde o něm mluví; nazývá ho ovšem Georgem Barschem (jmenoval se tedy asi Barš, či Bareš). A dokonce se našel i Barešův dopis Kircherovi (viz Příloha 8., český překlad). Domnívám se, že se jedná o dalšího Čecha na scéně, i když René Zandbergen připouští, že by to také mohl být Němec. Předpokládajíc, že byl přítel Marciho a že žil v Praze, je zajímavé, že se o něm právě tam nic nenašlo. Znal se s páterem Moretem, který byl Jezuita, ale sám zřejmě nebyl, neboť se tituluje jen M., tedy Magistr nebo Mistr. Odhadoval bych, že měl něco společného

s Karlovou univerzitou, i když sám vystudoval v Itálii. Možná, že by se jeho jeho jméno mohlo objevit někde ve spisech Zikmunda Wintera, který detailně prostudoval kroniky univerzit té doby.

Dopis Marci poukazuje na to, že Bareš poslal Kircherovi dopis, ovšem z Itálie se asi neznali. Podle jeho dopisu začal tam Bareš studovat v roce 1605, zatímco, Kircher tam přibyl až v roce 1635. Marci také píše v dopise z roku 1640 - to už po své vlastní návštěvě Kirchera v Itálii roce 1638 - že posílá Kircherovi nějaké poznámky psané Barešem. Tím se tedy bezpečně potvrzuje to, že pan Y skutečně existoval a že byl majitelem rukopisu VM - navíc známe i jeho jméno. Dopis Bareše Kircherovi z roku 1639 objevil, spolu s dalšími dopisy Marciho Kircherovi René Zandbergen, když navštívil Kircherovo muzeum v Itálii.

Přesné datum narození Bareše neznáme, hádá se, že to bylo mezi 1580-1585 (podle Zandbergena) nebo circa 1590 (podle Prinkeho). Víme jen, že své studie začal (viz dopis) v roce 1605 na univerzitě Sapienza v Itálii, nebyl tedy Jezuita a dokonce snad ani ne katolík - protože o něm nevíme nic, co se týká jeho povolání či veřejného života. V roce 1637 píše svůj první dopis Kircherovi (s ukázkami písma z VM) a posílá mu ho po pražském matematiku Moretovi - tento dopis se nedochoval a podle narážky v Barešově druhém dopise na něj Kircher ani neodpověděl. Druhý dopis Bareš poslal v roce 1639 (viz Příloha 8), a z toho se dá tušit, že vlastnil VM už nějakou dobu před svým prvním dopisem. Marci v jednom dopise popisuje Bareše jako "dobře znalého alchymie", ale jinak se o Barešově "specializaci" nic nedovídáme. Kromě onoho dopisu tedy nemáme žádný vzorek Barešova písma, ale i když by nám to mohlo říci, zda jsou některé

poznámky v rukopise jeho, sotva by nám to pomohlo při řešení :-). Ale to, že byl majitelem on, už dokázal nejen jeho dopis, ale i dopisy od Marciho. Pátrání v Praze celkem nic o Barešovi neobjevilo. Ačkoliv víme, že musel zemřít někdy kolem 1665 (krátce před známým dopisem Marciho Kircherovi, příloha č.7.), přesný záznam o tom také nemáme.

Jak víme, Praha tehdy byla vědeckým centrem císařství a tedy i Evropy, žilo zde mnoho vědců všemožných národností i náboženství. Nezapomeňme, že tu žil také Rabi Levi (zemřel 1609) a že tu roku 1580 zhotovil Golema, vlastně prvního robota na světě. Věda se tehdy už batolila ven z náboženských kočárek a dezorientovaní vědci brali často i fikci za realitu. Vedle opravdu vědeckých výzkumů, například Keplera či Tycho de Brahe a později třeba Marciho nebo Jesenia (udělal první pitvu ve střední Evropě, r. 1600) se ovšem objevovaly i teorie hodně pseudovědecké, ne-li přímo falešné. Nemůžeme se tedy Barešovi divit, že ho posedla touha rozluštit zrovna tento rukopis, zvláště jestli o jeho historii něco věděl. Jedno totiž tehdy měli ti všichni nadšenci společné: touhu poznávat, která později, za osvícenství, vyměnila starou univerzitní školastiku za skutečnou vědu.

Proč věnoval Bareš svou alchymistickou knihovnu zrovna Marcimu, to se asi dá vysvětlit jejich přátelstvím a zároveň to potvrzuje i to, že se ani Marci, který se zajímal skoro o všechno, jistě alchymii nevyhýbal - někde jsem četl, že si i o Marcim lidé mysleli, že umí transmutovat kovy. Spolupráce mezi Kircherem a Marcim se nám tak dostává do zcela nového světla. Může být, že Marci se snažil pro Kirchera už delší dobu VM od Bareše získat (dokazují to možná slova "...tento dar, i když hodně zpožděný"). Kircher byl zřejmě už dávno navnaděn, když dostal od Bareše okopírované vzorky textu a určitě chápal, jakou slávu by získal, kdyby text rozluštil. V jednom dopise se zřejmě Marciho ptal na Barešovu důvěryhodnost, soudě podle dopisu, kterým mu odpovídal. Navíc je o něm známo, jak si vždy uměl udělat reklamu; byl totiž už delší dobu vědec-soukromník, závislý na prodeji svého výzkumu a knih. Z dalších dopisů se také dovídáme, že Marci a Kircher vedli jistou korespondenci o dešifrování vojenských dopisů zabavených švédské armádě - nezapomínejme, že třicetiletá válka byla ještě v plném proudu. Nějakou dobu předtím také Kircher vydává svou knihu o kryptografii (1663), kde popisuje různé metody kódování a dekódování. Ovšem jak už jsem naznačil, Bareš neřekl ani svému příteli Marcimu, jak k rukopisu přišel, dokonce ani ne na smrtelném loži. To nám zatím zůstává záhadou, o jejíž vysvětlení se pokusím později. Mohl ovšem poslat VM přímo Kircherovi, ale tím, že ho věnoval Marcimu, třeba chtěl, aby možnost řešení VM zůstala v českých rukou.

Dopis Bareše Kircherovi.

Vrat'me se ještě k onomu dopisu, který nám teď po víc než 300 letech - a skoro devadesát let po Voynichově nález - vyzradil jméno dalšího majitele VM. Je to vlastně až jeho druhý dopis, na první nedostal od Kirchera odpověď. Bareš taktně naznačuje, že se dopis asi ztratil, ale přitom zase nepřiliš taktně připomíná, že posel, který měl dopis donést, pater Moretus, se do Říma dostal v pořádku :-). Dopis zřejmě došel, protože jak už jsem uvedl, v jenom z dopisů Marci - na Kircherovu žádost - doporučuje Bareše jakožto člověka, kterého zná. Musel tedy Bareš přinejmenším několikrát obtěžovat i Marciho, což by právě potvrzovalo i určitou spolupráci na řešení textu VM, i když se od toho Marci víceméně distancuje. Jistě to toho nebyl tak žhavý jako Bareš, o kterém ve svém známém dopisu napsal Kircherovi, že řešením strávil poslední roky svého života.

V první části dopisu se snaží Bareš nalákat Kirchera, aby se dal do řešení: lichotí mu, odvolává se

na jeho knihu *Prodomus Coptus*, dokonce i na Kircherovu výzvy k publiku (tj. aby mu poslali nějaké egyptské písmo). Z dopisu je vidět, že Bareš Kircherovu knihu četl a tak nám připadá podivné, že znaky z VM považuje za egyptské hieroglyfy - natolik mohl vidět, jak jsou odlišné a zřejmě novějšího data. Později to "vysvětluje" jinak: že totiž to napsal někdo, kdo asi odjel do Orientu, tam nabral vědomosti a ty zapsal tajným písmem. Z toho je vidět, že ty hieroglyfy byly jen záminka. Napadá nás, že Bareš chtěl prostě Kirchera nalákat, aby práci "začal", ale dokončit ji prostě chtěl sám. K tomu nakonec používá i dohad, že se asi jedná o léčivé bylinářství a recepty. Zajímavý je už jeho postřeh, že se nakreslené rostliny nepodobají ničemu co roste ve střední Evropě, tedy poznatek, na který přišli později také novodobí výzkumníci VM.

Zde trochu předběhneme - budeme se sice obsahu rukopisu věnovat v dalších kapitolách, ale závěry z dopisu jsou tak zajímavé, že je raději uvedeme hned zde. Jak je vidět, Bareš věděl - nebo si myslel, že ví - o rukopise víc, než je na pohled zřejmé. Například zmínka o "Kodexu": pravda, rukopisy se často nazývaly "kodex", ve všeobecném významu "kniha", ale použití velkého písmene také naznačuje, že mohlo být to slovo přebráno z původního názvu knihy, snad dokonce z obálky, z desek, které už Voynich nenašel. Kdo utrhl z manuskriptu desky se pochopitelně také neví, ale jednalo se spíše o akt vandalizmu či způsob, jakým někdo chtěl znemožnit identifikaci ukradené knihy. Bareš to asi neudělal, ten si jí na to příliš vážil - rukopis se totiž tím celý rozpadl na jednotlivé listy (dnes zvané folie). Vyslovená neupřímnost je jistě v tom, když píše, že mu "kniha bez užítu zabírá místo v knihovně", ale na druhé straně se bojí ji Kircherovi i jen půjčit. Zdá se, jakoby chtěl snížit její význam, přitom ale nemůže zatajit, jak je pro něj vlastně důležitá.

Narážka na medicínu a apotéku také není zcela nevinná: i když nás to při pohledu na obrázky napadne, Bareš mohl věděto obsahu něco víc, než byl ochoten připustit - možná, že i znal pravého autora. Co ovšem neřekl, bylo to, co ho asi lákalo nejvíc: tehdejší doba byla posedlá po výrobě zlata. To by vysvětlovalo jeho téměř nevysvětlitelné trvání na tom nedát rukopis z ruky. V dopise to sice vysvětluje "dlouhou, nebezpečnou cestou" - dokonce dělá náražku i na to, že se první dopis asi ztratil - ale přitom ví, že se nositel prvního dopisu dostal do Říma bezpečně. Proč teda tak usilovné lpění na knize, o které jinak nic neví? Moretus ji přece mohl vzít s sebou a ukázat ji Kircherovi, případně mu ji na čas půjčit a zase odvézt zpět.

Zde také pochopíme, proč mu Kircher nevěřil a Bareš to tušil: přidává do druhého dopisu ujišťující poznámku, že nositel dopisu VM opravdu viděl (?), že se tedy nejedná o fikci (už jsem tu psal, jak se jednou Kircher nechal nachytat na umělé hieroglyfy, které dokonce "vyřešil"). Proč Bareš tak pečlivě opisuje pasáže z VM, doufá, že Kircher z toho písmo vylučí? Cožpak netušil, že se ze zřejmě krátkých ukázek nedá dešifrovat celá abeceda? Nebo se bál, že by mu to opravdové tajemství, tu důležitou část VM, mohl Kircher tak říkajíc uzmout? Dnes nás udivuje i to, jak oba, Marci i Bareš bezmezně věřili v Kircherovu expertizu. Pak by bylo možné i to, že Kircher VM rozluštil, ale jelikož poznal, že tam nic není (nebo nepoznal důležitost jeho obsahu), tak výsledek řešení nepublikoval? Tomu nevěřím, Kircher by si i za takových okolností z toho dovedl udělat patřičnou slávu.

Bareš a Voynichův manuskript.

Což nás přivádí k jedné věci: co teda obsahuje VM a kdo mohl o to mít zájem? Nejspíše botanici, apatykáři, lékaři (soudě podle obrázků, možná anatomických) a alchymisté. A málem bych zapomněl: o VM museli mít zájem i luštitelé různých tajných písem a šifer. Co se týká autora, ten

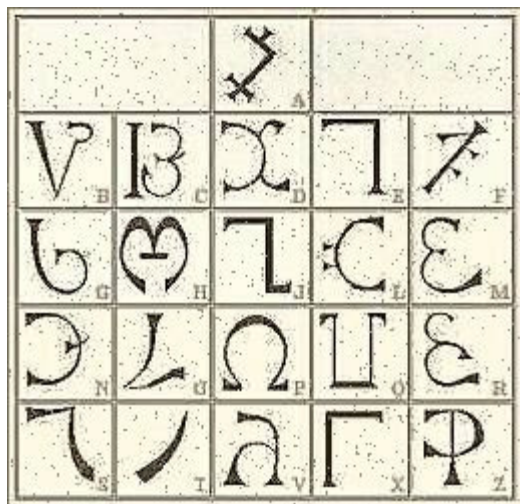
dokonce mohl všechny tyto zájmy spojovat. Kircher a Marci měli zájmy opravdu široko sahající, ale o Barešovi víme jen to, že byl v očích Marciho hlavně "alchymistou". Barešova infatuaace rukopisem nebyla jen díky jeho fikci, on asi věděl, co hledá - proto ta jeho posedlost to tajemství najít. Jedna verze by ovšem vysvětlovala mnoho věcí: pokud by VM obsahoval recepty na dělání zlata, pochopíme nejen to, proč musel být obsah utajen (a to natolik, že to Bareš neřekl ani Marcimu. Hádáme to podle toho, že se Marci se vším Kircherovi jako příteli svěřoval - a navíc, kdyby znal ono tajemství, kdo ví, zda by si VM nenechal. Míšovský se zmínil Marcimu o Johnovi Dee a ten tu informaci předal jistě i Barešovi. Ten si pak lehce udělal spojení: Dee-Kelly-zlato, snad hlavně proto, že byl alchymista. Anebo že by Bareš opravdu věděl, kdo je pravý autor rukopisu a tím i uhodl, co je v něm?

Myslím si, že ne. Pravděpodobnější je scénáři, že Bareš knihu někde pokoutně koupil, patrně od někoho, kdo ji ukradl při drancování Horčického majetku nebo ji také sám ukradenou už koupil. Ten také, aby se nepoznalo, o co jde, odtrhl od rukopisu, tehdy ještě ve formě knihy, desky a vymazal Horčického podpis. Bareš se tak nemohl nikde dozvědět ani autora, ani obsah knihy, proto nemohl Marcimu nic říci. Z toho hlediska byl na tom jako my, možná až na to, že mu třeba prodávající něco namluvil a proto ho zžírala ona nezkrotná vášeň VM vyřešit a případně se i obohatit. Protože chtěl ono tajemství jen pro sebe, nechtěl dát rukopis z ruky a jeho neštěstí bylo v tom, že se pak musel snažit vyřešit VM sám, na což ovšem nestačil. Marci, který neměl jeho vášeň nebo lépe řečeno bujnou fantazii, pak předal VM s klidným srdcem Kircherovi. Co udělal Kircher s rukopisem, to ovšem nevíme. Někteří si myslí, že dopis ani rukopis vůbec nedostal. Jak by se ale tedy VM dostal do vily Mondragone?

KTERÝ RUKOPIS?

Kellyho rukopisy.

Enochiánská abeceda

Mluvíme zde pořád o rukopise, ale měli bychom vlastně mluvit v množném čísle. V té době se vyskytovalo v Praze poměrně dost rukopisů a jen jeden z nich byl VM, který je zřejmě originál. Žádné jeho kopie se totiž nenašly - ale nač kopie, když to stejně asi nikdo jiný než autor vlastně neměl číst? Ve svém deníku se zmiňuje Dee o záhadném rukopisu, který měl (lépe řečeno jeho kolega-alchymista Edward Kelly) ve vlastnictví a který používali později, to už ve službách Viléma z Rožmberku, kde jim měl pomoci k výrobě záhadného červeného prášku. Kelly ho prý objevil někde v Anglii, v Glastonburském klášteře, spolu se zásobníkem onoho práškem. Tvrdil, že prášek je hlavním ingredientem pro přeměnu olova ve zlato a že rukopis prý napsal sám sv. Dunstan. Kelly byl také

údajně jediný, kdo ho uměl číst. Po smrti Kellyho se rukopis ztratil a dosud ho nikdo nenalezl. Mohl být ovšem také spálen - jednou už to málem udělali, aby oklamali "špióna Říma" Pucciho, ale ty hlavní knihy obezřetně zachránili před ohněm. Protože o tomto rukopise jinak moc nevíme - Kelly ho nesvěřil ani Johnovi a pořád zdůrazňoval, že je to jeho majetek - nezdá se tedy, že by šlo o VM, rozhodně ne o ten, který měl Dee údajně prodat Rudolfovi. Kelly ho totiž používal ještě dávno po tom, co Dee odejel z Čech.

Z jara 1586 je totiž nejvyšší hofmistr Lobkovic obvinil z čarodějnictví a oba byli císařem Rudolfem vypovězeni z Čech. Už v září téhož roku jsou však oba vesele v Třeboni, kde Kelly převzal iniciativu a z peněz, které od Viléma dostávali, dával doktorovi jen malou částku. Ten z ní ale musel živit celou svou rodinu, byl tam i se svou manželkou Jane a starším synem Arturem a jeden syn, Theodorus Trebonianus se mu tam ještě narodil. Dva roky na to (1588) dochází mezi alchymisty k rozepři a Kelly odchází do Prahy, sloužit Rudolfovi a je přijat téhož roku dokonce do českého rytířského stavu, zatímco Johnovi Dee se na Třeboni nedaří a o rok později (1589) Dee opouští Čechy navždy.

Dnes se všeobecně věří, že Kelly byl převážně podvodník (už v Anglii byl prý za to potrestán) a že získal zájem učeného doktora Dee nejen skrze spiritualismus, ale možná i díky svému manuskriptu, podle kterého "vyráběl" zlato. Pokud se jednalo o podvod, vysvětluje to, proč musela kniha vypadat opravdu záhadná, aby tím větší dojem učinila. S duchy se Kelly a Dee se dorozumívali umělou řečí, t.zv. *Enochiánským jazykem*, kterým prý mluví andělé a duše v ráji.

Tomu se pak věnoval víc Dee a jeho enochiánskou abecedu známe (viz obrázek); na první pohled je vidět, že je naprosto odlišná od té ve VM. Navíc se zjistilo, že se sám jazyk strukturou až příliš moc podobá angličtině. Voynichův rukopis na druhé straně žádnou podobnost s anglickou strukturou nemá - a defakto ani podobnost s žádným z evropských jazyků (tedy těch, co na něm byli zkoušeny). Jinde se Dee zmiňuje o knize *Angelicum Opus*, která obsahovala jen alchymistické obrazce - žádný text, a tak ani ten rozhodně nebyl VM.

Deeovy rukopisy.

A co onen rukopis, o němž prý poznámka v Deeově deníku říká, že za něj v říjnu 1586 obdržel přesně 630 dukátů (ne tedy oněch 600 z Marciho dopisu) od Rudolfa II? To zní jako opravdový důkaz, ne? Nezní. On totiž nic takového nenapsal - jen to, že nějak přišel k 600 dukátům a to je opravdu málo. Také když popisuje svůj rozhovor s Dr. Kurtzem, kterému ho Rudolf předal - aby se ho zbavil - dokonce prohlásí, že by se nikdy od svých knih neodloučil! Jeho deník tam neříká nic ani o prodeji, ani o kupci, a už vůbec ne o prodeji nějakého rukopisu! Říká jen to, že Dee nějak "přišel" k 630 dukátům - což patrně zahrnuje větší množství položek: 630 se zdá spíše jako celková suma za víc než jednu položka, u tak velké ceny za jednu knihu by se spíše dohodli na 600 nebo 650. Podle R. Prinkeho interpretace deníku dokonce bylo oněch 630 dukátů odevzdáno Puccimu, který snad oba alchymisty i vydíral.

Stránky VM jsou očíslvány v pravém rohu, patrně jinou rukou než autorovou a jako potvrzení, že Dee byl majitel, se někdo zaručil, že je to jeho písmo. Jsou tam ale použity arabské číslice a o tak, jak se psaly v době renesance či novější gotiky. Jsou kaligraficky téměř přesné, jakoby tištěné a nedávají teda skoro žádné možnosti k odlišení - mohlo je napsat tisíc různých lidí, nejen Dee. Jak už jsem napsal dříve, R. Prinke hypotézu britských vědců spolehlivě vyvrátil.

V jedné knize o osvětění se uvádí jiná fáma - která nemá s VM nic společného - že totiž Dee a Kelly u Rožberka tajně sepsali Rosicrucianský manifest (prý na popud univerzity z Heidelberku, sídelního města Fridricha Falckého). Jenže manifest (též zvaný *Fama Fraternitatis*) vyšel až v roce 1614, tedy 60 let po tom, co oba pobývali u Rožmberka! A co víc, Vilém byl seriózní katolík (i když si vzal za ženu protestantku), zatímco manifest byl vyloženě zaměřen proti Římu. Patrně je k tomu autory knihy vedla shoda jména Rosenberg (Rožmberk) a Christiána Rosenkreuze, nebo možná i podobnost erbů s růží. Pokud by někdo mohl být tím spiklencem, byl by to spíše Vilémův bratr, Petr Vok, ale tomu bylo jen 17 let, když na Třeboň přijeli. Vilém ovšem vládl až do své smrti (1592) a Petr zemřel v roce 1611. Jak je vidět, není těžké hypotézu vymyslet, horší je ji dokázat.

Vatikán.

Zde je třeba poznamenat, že i Vatikán se jistě zajímal o tajemství doktora Dee a snad i rukopisu na vyvolávání duchů. Podle deníků Dr. Dee prý poslal Vatikán agenta provokatéra, který měl oba alchymisty nalákat do Říma. Měl jím být italský mystik Pucci, který také v té době žil v Třeboni a přesvědčoval doktora k návštěvě Vatikánu, který si ho prý váží. Ten ovšem věděl svoje a neposlechl ho - Pucci se tam ale vrátil a skončil tam na kacířské hranici. Podobně dopadl i Giordano Bruno, který byl podle jednoho historika u alžbětinského dvora špiónem pro Řím a který, podle některých dokumentů, nebyl vůbec upálen pro "kopernikášství", ale pro jeho jiné, pro Řím příliš kacířské názory. U Deea ovšem mohlo jít o kontrašpionáž: Dee podle několika autorů

pracoval tajně pro Walsinghama, supršpióna královny Alžběty. V případě Pucciho tedy "it took one to know one" (to chtělo zase špióna, aby poznal jiného špióna" :-). Nezdá se ale, že by toho Dr. Dee pro Alžbětu příliš našpiónoval, ale je fakt, že Walsinghamovi až podezřele často psal.

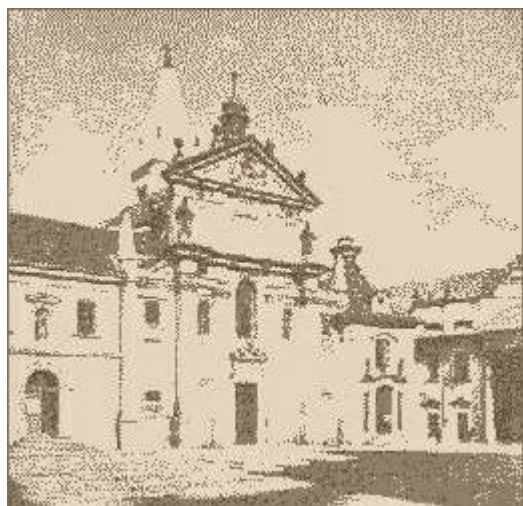
Uvážíme-li pověst Johna Dee, nebylo by překvapující, kdyby jej Vatikán považoval za provozovatele černé magie. Po stu let, kdy posílá Marci VM Jezuitovi Kircherovi do Itálie, už byla doba jiná - alchymisté výrobu zlata pořád ještě neobjevili a tak začínala být jaksi *passé*. Zda Kircher znal celou fámou o Dr. Dee ještě před tím, než mu o ní Marci psal, to nevíme, ale že by projevil příliš velký entuziasmus, to asi ne. Nenadchnul ho zřejmě ani Roger Bacon. Možná, že se mýlíme, ale je zajímavé, že o tom, co s VM Kircher po obdržení dělal, nemáme žádný záznam.

Ale zpět k rukopisu. Jak se tedy dostala ona nesmyslná šeptanda o 600 dukátech k Míšovskému? Nemusíme se dohadovat - v roce 1642 totiž koupil v Anglii nějaký *Robert Jones* jakousi starou bednu, ve které pak jeho žena po jeho smrti objevila tajnou přihrádku se starými rukopisy. Ukázalo se, že to jsou deníky Johna Dee. Některé vyšly tiskem už roku 1659 jako "*A True And Faithfull Relation What Passed Between Dr. John Dee And Some Spirits*", sice šest let před dopisem Marciho Kircherovi, ale až 15 let po smrti Míšovského. Ale bylo to právě v tom samém deníku, kde pak tuto informaci o 600 dukátech objevil Voynich.

DVĚ TŘISTALETÉ MEZERY

První třistaletá mezera.

Klášter sv. Jiří na Hradčanech

Pokud byl Bacon autorem, pak o VM nemáme po jeho napsání 300 let žádné zprávy. To se zdá podivné, ale musíme uvážit, že do té doby byly pohřbeny v klášteře a teprve Dee je zachránil nejen před drancující lůzou, ale i před zapomenutím. Když ovšem uvážíme, že Bacon nebyl autorem a rukopis vznikl až v šestnáctém století, pak vlastně tato první, 300 let dlouhá, mezera neexistuje.

Co vlastně víme o rukopise s nějakou určitostí? Jednoduchá odpověď je "téměř nic", obzvláště o autorovi a obsahu VM. O jeho postupných majitelích pak jen hodně málo: jediní "dokumentovaní" majitelé byli vlastně Marci (patrně krátkou dobu), Kircher a Bareš. Horčický také, pokud jeho jméno v rukopise bereme jako důkaz.

Jeho jméno v manuskriptu může ovšem znamenat buď jeho podpis, nebo to také mohl napsat někdo jiný (ale Rudolfa II jsme už prakticky vyloučili). Proč by to tam ale někdo cizí psal? Je-li to věnování, píše ho knihy většinou jen autor, nebo ten, kdo knihu kupuje někomu jako dar. Ale sotva bych asi napsal věnování do nějaké mé knihy, kterou jsem si před časem koupil a když už ji nepotřebuji, tak ji někomu dám jako dar. Ale tak se nám to snaží někteří výzkumníci prezentovat v případě Rudolfa. Jiná možnost ovšem je, když likviduji svou knihovnu - třeba před smrtí - a napíšu na každou knihu tužkou, komu má přijít. Nedovedu si představit, že by ale zrovna tohle Rudolf dělal - měl asi jiné problémy na starosti. Zbývá tedy nejpravděpodobnější věc: že si knihu podepsal majitel, a to aby se mu neztratila. Z toho důvodu si myslím, že Horčický byl nejen majitel, ale že tam i svoje jméno napsal sám. To by se nakonec dalo ověřit rozborem písma, jednu jeho esej máme.

Jediné spolehlivé dokumenty jsou tedy dva dopisy Kircherovi: jeden od Marciho, druhý do Bareše. Přesněji řečeno první půle Marciho dopisu, kde mluví o tom, čeho byl skutečně sám svědkem a ta část Barešova dopisu, kde se ještě nesnaží Kirchera nalákat na to, aby VM rozluštil, ale mluví jen o faktech. Marci ovšem vlastnil rukopis až zhruba 50 let po Horčickém a to ještě krátkou dobu, i když je možné, že se jako fyzik a matematik snažil v luštění pomáhat Barešovi už předtím (věděl o rukopisu už od roku 1640). A tento, původně tak *drahý*, rukopis posílá Marci *zcela zadarmo* Kircherovi (i když R. Prinkle dokazuje, že 600 dukátů vlastně nebylo tak mnoho). Pravda, cena VM je pohyblivá: pro toho, kdo v něm očekává velké a pro něj užitečné tajemství, je jistě větší než pro toho, kdo ví, že VM nevylušit (a to už asi Marci dávno věděl). Proč si ale Marci VM nenechal

pro sebe? Za prvé se dá odhadnout, že Marci věděl, jak hodně Kircher o VM stojí - už se přece jednou snažil rukopis vyluštit a navíc o sobě hrdě tvrdil, že už vyluštil egyptské hieroglyfy. Na první Barešův dopis neodpověděl možná právě proto, že na nic nepřišel, ale na Barešovu spolehlivost se Marciho ptal, zájem tedy měl. Druhá možnost je, že Bareš Marciho v poslední vůli žádal, aby knihu Kircherovi předal, ale podle toho, co o Marciho korespondenci víme, určitě by se o tom přání ve svém dopise Kircherovi zmínil. Třetí, dost pravděpodobná příčina je, že Marci zjistil, že s tím nehne, zatímco Kircher si tím šplhne. Čtvrtá možnost je, že měl podezření, že se jedná o podvrh, ale pak by knihu Kircherovi neposílal a už ne jako dar - co kdyby se to prozradilo? Na takové žerty Marci jistě nebyl a navíc byl Kircher jeho přítel. Pátá možnost je že knihu vůbec považoval za neřešitelnou - a věnoval ji Kircherovi, aby mu udělal radost. Už při odesílání manuskriptu se ale Marci snažil od něj distancovat - jednak v samotném darovacím dopise, ale třeba i tím, že později už další zájem neprojevil, i když je pravda, že po roce (či dvou) umírá.

To se mi zdá nejpravděpodobnější. Důvod, proč neodkázal Bareš VM přímo Kircherovi je asi dvojitý: jednak mu nezapomněl, že ho dvakrát ignoroval (víme, že poprvé ani neodpověděl a podruhé asi vyhýbavě), jednak ztratil důvěru, že to vůbec Kircher vyřeší, zatímco Marci byl jeho přítel.

Kdo, kdy a kde.

Také pořádně nevíme, jak se dostal VM od Horčického k dalšímu majiteli, kterým asi nebyl zrovna hned Bareš. Když totiž Horčický umíral, byl Bareš příliš mladý, možná ještě pořád v Itálii na studiích - a sotva by ti dva mohli být přátelé: byl mezi nimi rozdíl nejen věkový, ale i sociální a možná i náboženský. Jisté je, že brzo po defenestraci direktorové Horčického zatýkají, zatímco lůza drancuje jeho dům. Pokud měl rukopis ještě po návratu do Čech, neměl ho asi dlouho: za rok umřel a svůj majetek odkázal Jezuitům - i když prý ještě dost zbylo i na příbuzné. Ale spíše se zdá, že se VM v těch těžkých dobách ztratil a teprve později se záhadně objevil u Bareše. Odkoupil snad Bareš rukopis od dědiců? Jak už jsme napsal, spíše se zdá, že ho odkoupil od někoho, kdo rukopis zcizil - ale to už byl asi i podpis vymazán. Pokud ne, pak ale už byl rozhodně vymazán, když Marci prvně uviděl VM - to ještě u Bareše - jinak by to Kircherovi později sdělil.

Zdá se, že i Bareš silně věřil na rudolfovskou fámou, vlastnictví Dr. Dee a možná i na Baconovo autorství. Marci se ovšem o rukopise dozvěděl teprve od Bareše, stejně jako Kircher, když mu Bareš prvně napsal (1637). Sotva to teda byl Marci, kdo první Kircheru Barešovi doporučil - Kircheru totiž poznal až 1539, když jel do Itálie. Rozhodně se ho ale později u Kircheru zastal v jednom z dalších dopisů. Zdá se tedy nejpravděpodobnější, že Bareš dostal VM od překupníka, který asi podpis vymazal, což je pochopitelné, byl-li VM zakoupen od někoho, kdo ho sehnal víceméně pokoutně.

Koneckonců je možné, i ten vymazaný podpis Horčického mohl být klidně schválně fingován a vymazán, aby se falešnému rukopisu dodalo autenticity - ale to by mohlo být až v době moderní: je totiž vidět jen pod ultrafialovým světlem. Byl to Voynich, který ho objevil, ovšem jak už jsme uvedli, on sám neměl celkem důvod dělat podvrh - manuskript se nesnažil prodat, ale vyřešit - a navíc bylo už dokázáno, že rukopis je ze sedmnáctého či možná už šestnáctého století. Marci by sotva měl přímý zájem jméno vymazávat a tak nejpravděpodobnější doba vymazání je mezi Horčickým a Marcim. Bareš to mohl vědět, ale mlčel - pokud jméno vymazal on sám. Pokud si ale myslel, že získal manuskript legálně, neměl žádný důvod jméno vymazávat a to teda bylo

vymazáno předtím. Otázka ale zní jinak: mělo vymazání zakrýt jen krádež nebo hlavně jméno Horčického?

Už od začátku jsem pochyboval, že by Bacon rukopis napsal a víc a víc odborníků dosvědčuje, že rukopis pochází nejdříve tak ze šestnáctého století. To, že Dee Rudolfovi rukopis neprodal, ještě nevyklučuje, že by nemohl být autorem Dee nebo Kelly. Anebo někdo jiný. Zapomněli jsme totiž nějak na pana X, posledního majitele před Horčickým - naneštěstí on je právě pro nás ten nejdůležitější, protože byl zatím časově nejbliže k autorovi a tudíž i jazyku a kódu v rukopise (pokud byl nějaký kód použit). K tomu se ještě vrátíme.

Rukopis má ještě jednu zvláštnost: po Marciho dopise je to opět dalších 300 let, kdy o něm nemáme zprávy. Anebo máme?

ITÁLIE.

Druhá třistaletá mezera.

Museo Kircheriano

Můžeme předpokládat, že po tom, co se dostal do Itálie, ležel manuskript skutečně celou tu dobu tiše u Kirchera. Ale máme právo si myslet, že se pak nikdo o něj nezajámá? Je skutečně možné, že až teprve v tomto století se našel někdo, kdo narazil na rukopis a zajámá se o něj, ale zase jen tak málo, že ho nabídl k prodeji Voynichovi? Pravda, lidé se málokdy chlubí neúspěchy, ale přesto . . . Ale nechme dohadů, to nikam nevede. Tak například jeden autor vážně tvrdí, že jelikož Kircher nepublikoval řešení k VM, je to proto, že VM nikdy neobdržel! Že se Kircher nikde z opatrnosti nepochlubil Marciho darem, je pochopitelné, když si uvědomíme, že ani on VM nevyřešil. Vzpomeňme jen na Andream Mullera, který mu - ve snaze odhalit Kirchera jako podvodníka - poslal přepis (jím vymyšlených hieroglyfů), které Kircher promptně

"přeložil", k velikému obveselení "padělatele".

Naštěstí to byl opět René Zandbergen, který nám alespoň něco z oněch 300 let objevil, a to přímo v Itálii. Jak už jsme psali, Kircher učil v římské *Collegio Romano*. Už tehdy ve svém domě založil *Museo Kircheriano*, které se pak v roce 1651 přestěhovalo do velké, samostatné budovy, kde se také, předpokládáme, nalézal i VM. V roce 1655 navštívila muzeum i švédská královna Christina, to už bylo po její abdikaci, a 1678 vyšel první katalog muzea, kde jsou zaregistrovány rukopisy a dopisy musea, ale VM tam uveden není. Když 1680 Kircher zemřel, vychází roku 1709 podrobnější katalog muzea, ale ani tam asi VM uveden nebude a to samé v roce 1754.

Vila Mondragone ve Frascati, kde byl rukopis nalezen, byla postavena pro rodinu Altemps kolem roku 1570. V roce 1620 byla budova darována vatikánské knihovně a v roce 1865 se stala sídlem jezuitské univerzity, která byla v roce 1953 zavřena. Zůstává otázka, zda Kircher rukopis založil mezi své papíry, či jej dal vatikánské knihovně anebo zase někomu jinému? Zatím jsme se nedozvěděli, jak mohl archivář vůbec prodat manuskript - o jehož ceně věděl (dopis Marciho, který byl v latině, byl s rukopisem svázán dohromady) - a to bez patřičného svolení Vatikánu. Podle Voyniche to vypadá, že to asi ani nevěděl - nechal ho prohrabat pár beden, at' si vybere. Víme ovšem, že univerzita Collegio Romano - a tudíž i Museo Kircheriano - patřily Jezuitskému řádu, který byl v Itálii roku 1773 potlačen a tehdy bylo mnoho jejich majetku konfiskováno, ale VM zřejmě pořád zůstával v jejich majetku. Řád byl obnoven 1824, kdy jim bylo vráceno i Collegio Romano a roku 1853 se stává generálem řádu Petrus Beckx. Vila

Mandragone přišla do jejich majetku až 1865.

Jak se vlastně objevil rukopis ve vile? Byl tam už před rokem 1865 nebo ne? Voynich zpočátku svůj objev vůbec nevysvětlil, až po devíti letech přiznal, *kde* ho vlastně objevil a že mu pomáhal páter Strikland. Tuším, že knězi slíbil, že o tom pomlčí, ale dá se to také vysvětlit tím, že nechtěl, aby konkurence věděla o jeho zdrojích, byl koneckonců obchodník antikami. Jenže papíry, které byly uloženy spolu s rukopisem ve stejné truhle, patřily do soukromé sbírky výše uvedeného Petrusa Beckxa (1795-1882), 22-hého generála Jezuitského řádu . . . .

Něco se přesto ví.

Voynich koupil ještě dalších 30 rukopisů a ty všechny byly v katalogu detailně zaznamenány. Z toho se zdá, že to byl Beckx, který odebral několik rukopisů z vatikánské knihovny, patřící Collegio Romano, a nechal je přestěhovat do vily Mondragone a to v roce 1870. Tehdy totiž došlo k druhému zabrání majetku Jezuitů, když jednotky krále Vittoria Emmanuela dobyly Řím. To jsou ty rukopisy, co byly v truhle s naším manuskriptem. V roce 1912 už byla ve vile Mondragone jezuitská kolej, která nutně potřebovala peníze na opravu budovy a tak prodali několik rukopisů Voynichovi. V bednách byly zároveň i dopisy, které Kircher obdržel od Marciho a jiných a ty jsou teď pohromadě tamtéž, ve sbírce, nazvané *Carteggio Kircheriano*. Je tam kolem 35 dopisů od Marciho a mnoho jiných dopisů z Prahy či z Čech - zřejmě tam Kircher znal víc lidí. Zdá se také, že se někdo zajímal o to, aby sehnal další data o zmíněném rukopise. Proč a hlavně kdo to byl? Zajímavé je pochopitelně i to, že ač je tam zmínka, že Kircher manuskript obdržel, ten není v katalogu Kircherova muzea (jeho úplně první vydání) vůbec uveden. Zatímco se tedy všechny dopisy Marciho Kircherovi našly - na druhé straně, v Čechách, se žádné Kircherovy dopisy Marcimu zatím neobjevily, ani v Klementinu, a tuším ani v archivech Karlovy univerzity. Zvláště v Klementinu by asi měly být, protože Marci se stal na svém úmrtním loži členem jezuitského řádu - přece tomu neunikl - a mohl jim tedy svou korespondenci věnovat. Byl ve své době dost proslavený vědec a také on si dopisoval s vědci celého světa - nějaký jeho archiv přece někde musí být - jak jinak bychom věděli, že si psal i s Galileem?

CO ŘEKLI JINÍ.

Různé spekulace.

Památník písemnictví na Strahově

snadná ..."

Nebudu zde vypisovat všechny neúspěšné pokusy řešit VM: bylo jich hodně, zatímco by nám měl stačit jen jeden, ale úspěšný. Kdo má zájem, najde si je lehce v kapitole Reference, v uvedené literatuře. Nás spíše zajímá, jak se z toho poučit. Známy autor David Kahn ve své knize "*The Code-Breakers*" (Řešitelé kódů, New American Library, 1973) cituje J.P. Manlyho, který kompletně zdiskreditoval způsob, kterým W.R. Newbold, profesor Pensylvánské university v roce 1921 "vyřešil" Voynichův manuskript, takto: "*...celý útok byl veden na základě falešných předpokladů. My de facto nevíme, kdo rukopis napsal, ani kde nebo který jazyk byl použit pro zašifrování. Když se použijí správné hypotézy, cifra se možná ukáže jakožto velmi jednoduchá a*

Od doby tohoto prohlášení uplynula řada desetiletí a stále ještě s ním musíme souhlasit. *Manly* byl zástupcem vedoucího dešifrovacího oddělení MI18 v první světové válce a rozluštil několik opravdu těžkých cifer - je tedy překvapující, že zrovna on, ač u Voynichova rukopisu neuspěl, tušil za rukopisem nějaký jednoduchý systém. Anebo že by to bylo právě proto? Většina výzkumníků se tehdy domnívala, že jde o šifru; inu byli to většinou vojenští experti. Otázka zní: proč by si asi autor zbytečně komplikoval život? Použití neznámého písma (tedy něco jako šifra) a navíc pro nás ještě navíc neznámého jazyka (tedy něco jako kód) by mu bývalo bohatě stačilo! A pokud opravdu nepoužil šifru, tak pořád ještě stačí :-).

Historie šla dál a příchod počítačů, které měly - podle kdysi všeobecného názoru - nahradit snad i základní lidské myšlení, přislíboval velký pokrok v luštění manuskriptu. Počítače ale neuspěly, protože ony mohou řešit problémy jen způsobem, který pro ně navrhne a zatím ty naše návrhy nebyly zrovna příliš šťastné :-). Ta hlavní, mentální práce tedy zůstává pořád ještě na lidech. Hlavní potíž, jak někteří výzkumníci tvrdí, je fakt, že bychom museli provést ohromně velký počet testů. Nevěřím tomu: i kdybychom byli schopni provést tak velké množství zkoušek, pokud nepadneme zrovna šťastně na pravé řešení, kvantita sama nám nové nápady nedá - a to je myslím náš hlavní problém. U tak velkého počtu zkoušek je docela možné, že bychom možná přehlédli některé kombinace nebo je dokonce i ukvapeně vyřadili předem. Představte si, že bychom tak minuli jenom jednu kombinaci, ale zrovna tu nejdůležitější! A bylo by vůbec možno se při takové

nepřehledné kvantitě se strefit do tak nepatrného cíle? Ano, mohlo by to pracovat - ale jen mohlo. Výsledky by ovšem narůstaly exponenciálně a vyhodnocování tak gigantického počtu dat by bylo ještě víc matoucí, nevíme totiž přesně, které kombinace bychom měli považovat za částečně úspěšné, aby mohly pokročit "do dalšího kola". Slibný obrat ale by mohla způsobit t.zv. *umělá intelligence*, jako třeba neurální sítě, které se navíc ještě umí učit, ale to je pořád ještě hudba budoucnosti, chce to také inteligentní programování. alespoň pro VM zcela určitě.

Zpět k rukopisu.

Podle toho, co jsme poznali o jednotlivých aktérech naší story, je jisté, že rukopis vznikl *nejpozději* v 16 či 17 století. Písmo poznámek na okraji rukopisu (ty už jsou latinkou) je naopak *nejdříve* z té doby anebo později. Kdy ale mohl vzniknout VM "nejdříve", to zatím nevíme. Také nová informace v článku Zandbergena a Landiniho dokazuje, že Marciho dopis je nejen autentický, ale že i jeho osobní informace (z první ruky) je pravdivá. To navíc dokazuje, že Voynich manuskript nepadělal. Zdálo by se zajímavé, že na rozdíl od jiných rukopisů, které se značně opisovaly, zde máme jen jeden exemplář. Ale tomu se nelze divit: rukopis nebyl určen širokému kruhu čtenářů, proto byl přece zakódován a další kopie byly zřejmě nežádoucí.

Samo stáří rukopisu ovšem jeho hodnotu nedělá: ta je v jeho nepoznatelnosti, v nejistotě, co se týká autora a záhadném obsahu. Jak už jsem naznačil, jedná se zde o tři neznámé: o jazyk, písmo a autora, takže se zdá, že je rukopis téměř nerozluštitelný. Jelikož první dvě neznámé vyžadují otestování mnoha stovek kombinací (tj. existujících jazyků) - a to i pro případ, že máme správnou abecedu (míněno přiřazení jednotlivých znaků latinské abecedě), zdá se, že prvních sto let po nález (1912) ještě nebude stačit na vyřešení. Ve svém článku v Hurontarii jsem naznačil, že se většího úspěchu se nedosáhne, dokud nezjistíme víc o autorovi, o jazycích, které ovládal (pokud si nevymyslel nový, pak je řešení prakticky nemožné) a o písmu, které použil nebo přímo vymyslel. A zde se ukazuje největší hodnota rukopisu: je to zatím ta největší výzva dešifrovacím a jazykovým odborníkům všech dob. Je to výzva jednoho člověka (možná, že jich bylo víc, ale pochybuji), výzva nám všem ostatním a ta by neměla zůstat nezodpovězena.

CO JSME ASI VYNECHALI.

Co dál?

Edward Kelly

Jakkoliv se různé kritiky zdají oprávněné, v našem úkolu nám příliš nepomohou - nenaznačí nám totiž, jak to udělat správně. Zřejmě nemáme žádnou velkou naději, dokud se nejdříve nestrefíme do "správného", t.j. originálního jazyka manuskriptu. Ale jestli je text ještě navíc zašifrován, jak vůbec poznáme, že je to ten správný jazyk, aniž bychom vyzkoušeli možná zakódování všech ostatních možných jazyků? Naštěstí je zde, podle mého názoru, ještě řada možností, které byly předtím ignorovány, alespoň pokud je mi známo. Domnívám se, že žádný přirozený ani umělý jazyk nemůže být *předem* vyloučen jen kvůli nějakým menším jazykovým nesrovnalostem. Koneckonců rukopis byl napsán přinejmenším před 300 lety a mnoho jazyků od té doby

změnilo pravopis (srovnejme například Shakespearovu angličtinu s tou dnešní) a také slovník se podstatně změnil. Pravda, délka slov v rukopise je v průměru příliš krátká pro mnoho známých jazyků, ale to nemusí mít co dělat se samotným jazykem. Jestliže totiž mezery mezi slovy byly zámyslně přesunuty, nebo dokonce reprezentují nějaké písmeno, jedná se naopak o zcela jiný problém. Podobně v případě, že autor použil určitý druh těsnopisu, ale o tom později. navíc nevíme přesně, které znaky reprezentují jen jedno, nebo dokonce víc písmen, takže naše abeceda může být nepřesná.

Také v otázce písma, kódování, obrázků a podobně najdeme mnoho skrytých náznaků. Ty se ovšem nedají brát jednotlivě, jako se to dosud dělalo - to vedlo jen k protikladům - ale jen ve spojení s ostatními informacemi. Mohli bychom dokonce najít metody, které by nám určité operace s textem zjednodušily anebo ukázaly, která specifická řešení mají větší pravděpodobnost. Koneckonců toto je speciální případ, kdy se nic neví jistě a můžeme si teda vytvořit libovolné scénáře, přičemž jeden z nich nám může nakonec ukázat, jak do sebe jednotlivé části hádanky nejlépe pasují.

Princip řešení zde bude jasně odlišný od statistických metod - ty se hodí pro armádní a jiné zprávy, především tam, kde je šifrovací systém složitý, ale jazyk zprávy je znám, jakož i některá pomocná fakta (tak, např. každá zpráva končí podpisem). Myslím si, že tušení pánů Kahna a Manlyho je správné: nehledejme předem nic složitého, pokud nevyzkoušíme to jednoduché. Tomuto pravidlu se říká "Occamova břitva", je sice 500 let staré, ale pořád jako nové :-). I tak budou problémy,

když neznáme ani řeč a vlastně ani tu pravou abecedu VM. Osobně bych se přimlouval za řešení pomocí učících se strojů - stroj provede určitý krok, z výsledku se poučí a podle toho pak dělá další kroky. Jinak nepostupujeme dopředu, ale neznámo kam. Uvedu příklad na prof. Newboldovi: jakmile zjistil, že jeho systém nepracuje na sto procent, měl udělat závěr, že musí modifikovat svůj systém, ne se snažit nějak "vysvětlovat" neznámý text. To, že se místo toho snažil odhadovat smysl slov tak, aby odpovídaly jeho systému, vedlo k tomu, že se pohyboval v kruhu, přesněji řečeno po spirále, která skončila v nekonečnu.

K tomu, abychom mohli začít, je potřeba určitou hypotézu. Předkládám zde jeden takový, pochopitelně neúplný scénář, lépe řečeno body, kde bychom měli přestat být dogmatiky a raději se vrátit na začátek, než se pohybovat v mlze. Ačkoliv rozhodně netvrdím, že se jedná o nějaký průlom - je tam jistě dost bodů, které si odporují - je zároveň zajímavé, jak některé části najednou začínají mít smysl. Zmínil jsem se už ve svém prvním článku o historických faktech, která nepodporují starou hypotézu a opravdu, výzkumníci začali objevovat nová fakta. Leccos se novými nálezy vyjasnilo. Tak například už víme, že VM není podvod, teda určitě ne Voynichův ani Marciho nebo Bareše. Zkoušky na to, zda jazyk VM je přirozený, i když jsou založeny na určité, předem neprokázané abecedě, také ukazují, že zde nebyl použit umělý jazyk. Z toho všeho je třeba vycházet. Co potřebujeme, je *brainstorming*, který nám pomůže generovat nové nápady.

DÍL 2 : NOVÉ POHLEDY

Celá historie kolem rukopisu (někdy teda spíše historky) ve mně jako pouhém spisovateli vzbuzuje zájem hlavně svými možnostmi a prostorem pro představivost. Přiznám se, že jsem nejprve vzal určitá data a snažil jsem se vyplnit mezery mezi nimi. Nešlo to, některá "data" prostě nějak neseseděla a později jsem zjistil, že to byla jen informace "z druhé ruky". Vymyslel jsem teda nový scénář, který, ač čistě hypotetický - ale o to víc logický - dává jistý smysl. Dokonce vysvětluje i věci, které se dosud zdály nepochopitelné. Jak dalece jsem se střelil či zmýlil, může ovšem ukázat jen další výzkum. Rozdělil jsem scénář na několik bodů, které se tu snažím dále upřesnit.

PRVNÍ DOKUMENTOVANÝ VLASTNÍK

Autor rukopisu.

Pohled na Hrad.

Jelikož jsme schopni spolehlivě dokumentovat jako nestaršího vlastníka pouze Jakuba Horčického z Tepence - jehož jméno, i když vymazáno, je přesto čitelně vidět pod ultrafialovým světlem - je potřeba především vypátrat, zda není autorem VM přímo on. Je to sice logické, ale výzkumníkům se to zdálo zbytečné, "měli" přece Bacona! Nuže už ho nemají, ani historicky vzato ani jinak a neměli by hledat jiného autora, dokud nebudou moci Horčického absolutně vyřadit. Marci přece přiznává, že informace od Dr. Míšovského je vlastně z druhé ruky a jasně se od ní distancuje ("To nehodlám posoudit, je na vás, abyste určil, jaké stanovisko bychom měli nadále dohodnout.."). Pořád ale ještě čteme na Netu, že je to "spolehlivá informace od Marciho". Zvyk je prostě železná košile, i když teď už hodně rezává. Když jsem se poprvé zmínil, že by mohl být autorem Horčický, setkal jsem se s naivní otázkou: Jak by to mohl napsat,

vždyť on přece sám dostal VM darem od Rudolfa? Když jsem se zeptal, kde je to psáno, poukázali na vymazaný podpis. Ale tam přece vůbec Rudolf uveden není, namítal jsem. Nu všechno tam být nemůže, odpověděli mi ti, co mají na všechno odpověď'. Nu nevím, nevím, nikde jinde to totiž také není :-).

Dále ještě uvidíme, že Horčický měl nadání, předpoklady a možnosti něco takového napsat. Dá se říci, alespoň podle obrázků, že rukopis popisuje víceméně všechny obory, o které se Horčický zajímal. Jelikož ale datová ani jiná analýza rukopisu nebyl udělána, nelze tvrdit tak či onak, ale myslím, že je už devadesát let na čase, aby se to udělalo. Místo toho se vymýšlela umělá fáma, kterou měly pak podporovat poněkud nezralé důkazy (600 dukátů a číslice, psané "určitě"

Deeovou rukou, Rudolfova koupě a později i jeho grandiózní dar). To vše ale postupem času neodolalo kritickému hodnocení fakt, které už kdysi učinil patrně sám Marci. Takže nám zase zbývá jen Horčický a jeho jméno, připsané v rukopisu.

Už jsme si tu řekli, kdo byl Jakub Horčický. Jak pracoval jako lékárník (apatykář) nejen v krumlovské koleji, ale i v Klemetinu a později byl dokonce vybrán pro Rudolfovy laboratoře jako "známý lékař a alchymista". Podle některých pramenů prý zbohatnul hlavně prodáváním lektvaru "Aqua Sinapis", který byl velmi populární. Dokonce prý jej prodával se svolením rektora přímo za vraty koleje. Podle některých pramenů prý dostal šlechtický titul, protože půjčil Rudolfovi II peníze (snad dokonce na válku proti Turkům), podle jiných ho prý vyléčil z těžké nemoci. Jisté je, že to měl u Rudolfa dobré a lidé mu záviděli, hlavně protože opravdu bohatý byl. A navíc měl konexe: znal se s Rudolfem, se Slavatou a jinými. A jak můžeme posoudit podle jeho zkušeností - několikrát byl úspěšně zaměstnán jako správce - byl tedy také dobrý hospodář a uměl si bohatství udržet.

Ale Horčický byl také vědec a experimentátor. V oněch dobách nebyly hranice vědy tak přesně vymezeny jako dnes a i alchymisté se zabývali chemií a naopak. Jeho titul prý dokonce zněl "císařský chemik". Také Horčický zřejmě nebyl jen alchymista (po té stránce o něm ostatně víme asi nejméně), ale hlavně botanik - různé rostliny a byliny už studoval jako lékárník - a tak je možné, že byl mnohem univerzálnější vědec, než bychom očekávali. Také v léčení zřejmě hodně znal a ještě víc objevoval - jinak by nemohl tak úspěšně uzdravovat - samotná Aqua Sinapis asi nebyla tak univerzální lék! Vůbec si myslím, že VM bylo dílo někoho, kdo znal hodně z mnoha oborů.

Mohl napsat rukopis sám Horčický?

Ano, je možné, že manuskript napsal sám Horčický, řekněme jako svůj osobní vědecký deník (notebook), prostě jako popis svých výzkumů nebo znalostí, získaných jinde. Koneckonců nepodepisujeme si jen knihy, které někde získáme, ale hlavně ty, které *sami napíšeme*, a použitý genitiv u podpisu ("Jacobi", koho, Jakuba) by to naznačoval. Také slovo *Prag* by naznačovalo, že se jedná o jeho podpis a místo - aby se vědělo v případě ztráty, komu a kam patří. Pokud se jednalo o jeho vlastní výzkum, mělo dokonce i smysl obsah knihy utajovat: konkurence ostatních vědců a jejich snaha blýsknout se u Rudolfa byla jistě veliká a málokterý by váhal, kdyby se mu naskytla příležitost něco z jeho výzkumu odcizit. Horčický byl dost vynalézavý an to, aby si navrhl vlastní písmo. S tím ovšem přichází i další možnost. že totiž psal česky.

Víme o něm, že napsal alespoň jeden pamflet, který věnoval kancléři Lobkovicovi. Na druhé straně nevíme, kolik napsal vědeckých knih; ale Pelzl (viz kapitola Reference) udává, že ještě v roce 1777 existovalo několik manuskriptů od Horčického-autora, a pojednávaly o chemii a botanice. Dnes už asi neexistují, patrně ani ne v Památníku národního písemnictví. Manuskript ovšem také mohl být jen předběžným textem nějaké vědecké knihy, která v této formě byla určena jen pro jeho oči, alespoň po nějakou dobu. Další zajímavý poznatek je ten, že se rukopis liší poměrně nedbalou úpravou a neumělými kresbami od jiných rukopisů té doby, které jsou uloženy právě ve jmenovaném Památníku. Dočasné utajení obsahu by se pak dalo logicky vysvětlit jeho snahou o utajení výsledků z výzkumů, alespoň dokud nebude kniha vytištěna a tak i autorství zajištěno. Je také zajímavé, že se nenašly žádné další kopie rukopisu, což by této hypotéze odpovídalo. Jiná možnost je, že VM je sbírka jeho poznatků a receptů (například na onu Aquu

Sinapis), které neměl v úmyslu nikomu vyjevit.

Ovšem rovněž tak nemáme záznam, zda někdo - kromě autora - uměl rukopis přečíst. Pokud nebyl vůbec určen pro oči jiných, zůstává otázkou, proč byl vůbec napsán, snad jen proto, že si to autor napsal pro případ ztráty paměti. Je zde jedna zajímavá okolnost: "Aqua Sinapis" ani nemusela být jeho objevem. Nezapomeňme, že studoval v Krumlově u *Martina Schaffnera* (1564 - 1608), kněze a lékaře, který měl velké úspěchy nejen při léčbě učitelů, ale i občanů města. Tomu patřila také apotéka, kde se Hořčický jako student učil a pracoval. Když v roce 1598 (jen přibližné datum) odešel Horčický do Prahy, věnoval se tam hlavně léčivým a jiným bylinám a začal prodávat svou "zázračnou" tinkturu. Ať už byla vynálezem jeho nebo někoho jiného, jistě stálo za to si recept zapsat a hlavně utajit. Svádí nás romantická představa učitele, který svěřuje svému nejlepšímu žáku svoje nejdražší tajemství skryté v rukopise, který sám tajným písmem kdysi napsal :-). Pokud tedy VM obsahuje tajemství Aqua Sinapis (a možná i "elixíru života"), mohl být sice autorem Horčický anebo možná už i jeho učitel, který umírá - osud bývá krutý - ve stejném roce, kdy jeho žák dostává za vyléčení císaře Rudolfa šlechtický titul. Horčický, který pak už jako jediný umí tajné písmo manuskriptu, později možná ještě přidává do knihy další kapitoly o medicíně, botanice, astrologii a podobně. Pamatujete si ještě teorii dvou autorů z první kapitoly? Nuže tady bychom měli ony dva autory.

ORIGINÁLNÍ JAZYK.

Jazyk, ve kterém byl rukopis psán.

Český Krumlov

Také jazyk VM už mohl být hodně vědecký - nebo alespoň plný vědeckých termínů, na rozdíl od jiných rukopisů - a některé výrazy by se v něm zcela nutně opakovaly. Dnešní odborníci často píšou podobné "pracovní knihy", takže si můžeme všimnout určité podobnosti s VM, včetně skečů, které se tam vyskytují (také dost neumělé :-)) a každý takový "workbook" nese i jméno autora. Pravda, jméno Horčického tam mohlo být vepsáno později někým jiným, ale ani to nevylučuje možnost, že by Horčický mohl rukopis sám napsat. Pokud je mi známo, možnost takové "pracovní knihy" nebyla ještě u VM uvažována a přece, jak ukážeme dále, může vysvětlit některé další nesrovnalosti. Proč Bareš neřekl Marcimu o podpisu Horčického, je další záhada. Pokud získal knihu nelegálně, mohl jméno vymazat dokonce on sám a nikomu se raději o tom nezmínit. Ale vědět o něm mohl jen tehdy, když ho sám vymazal, je

jinak totiž normálně neviditelné. Ano, to, že se tolik bál dát VM z ruky, mohlo mít i jiný důvod: aby nikdo neobjevil vymazané jméno! Co kdyby Kircher na to přišel a domyslel by si možná i tajemství rukopisu? A at' už si Bareš myslel, že je tam tajemství elixíru Aqua Sinapius či elixíru života nebo výroby zlata, jistě věřil, že to stojí za to.

Je dokonce možné, že to bylo právě jméno Horčického a jeho pověst, proč se tak usilovně snažil VM rozluštit. Marci o tom ale neměl tušení a proto nechápal důvod Barešovy posedlosti. Proto asi také hned posílá zděděný VM Kircherovi, neboť neví, proč by měl o něj stát. A zde si můžeme ukázat, jak nebohého Bareše pronásledovala smůla: kdyby byl přiznal Kircherovi pravdu, mohl opravdu vzbudit jeho zájem. Tušíme ovšem, že to Kircher nevyřešil, dokonce ani když měl VM u sebe. Ale možná že Marci-lékař by býval mohl Barešovi s něčím pomoci, kdyby jen tušil, kdo rukopis napsal. Koneckonců obrázky nahých žen nemusí být nic než pouhá anatomie a vyluštil-li by jednu stránku v té části, mohl mít i celou abecedu. Ovšem je také možné, že už bylo jméno Horčického vymazáno, když Bareš knihu dostal. A tak zůstává pořád záhadou, kdo vlastně podpis vymazal, ale nemyslím, že by nám tato znalost pomohla najít autora rukopisu - ten to totiž téměř určitě nebyl :-). Každopádně by se ale měla alespoň provést grafologické srovnání "podpisu" Horčického v manuskriptu s Horčického rukopisem. Když se to potvrdí, nebude to sice ještě znamenat, že je také autor, ale rozhodně to vyloučí Rudolfa II coby dárce, pan císař promine.

Žert?

Což nás přivádí k další spekulaci: nemohl to být sám Marci, kdo rukopis napsal a zahrál tak žert na Kirchera? Koneckonců už to Muller jednou Kircherovi udělal a ten na to naletěl! V tom případě by ale Marci nejen nevymazal jméno Horčického v rukopise, ale dokonce by ho tam ani nenapsal. Anebo by to udělal tak, aby to bylo i po vymazání viditelné, jinak si mohl s vymazáním ušetřit práci. Ne, podpis byl vymazán dříve než Marci VM dostal a i to ho nakonec osvobozuje z podezření falsifikace. To samé dokazuje nedávné nalezení dopisu od Bareše Kircherovi. Byl by to jistě od hodnostáře Karlovy univerzity poněkud hloupý vtip, ne-li přímo podvod a to navíc příteli, jak víme ze zachovaných dopisů Marciho v Kircherově pozůstalosti. Byla objevena ještě jiná fakta, která potvrzují, že Marci mluvil pravdu - tak například se už ví, že opravdu zdědil Barešovu knihovnu po jeho smrti.

Jistě vás napadne otázka, jak dopadlo datování rukopisu radioaktivním uhlíkem. Nuže nedopadlo, žádné totiž nebylo provedeno. Vysvětluje se to tím, že nám datování sice může říci, zda je rukopis z 13 či 16 století, ale už ne, je-li ze 16 či 19 století, kde je přesnost malá. Tento důvod se mi zdá slabý - na to druhé už máme jiný důkaz, ale na to prvé zatím ne. To by měly spolehlivě dokázat právě výsledky datovacího testu, který by se měl konat v každém případě. Ovšem je pravda, že co nám vyjde, bude jen doba, kdy byl z dotyčného telete vydělán pergamen. Stáří inkoustu ani barev nebude možno určit, pokud nebudou živočišného či rostlinného původu a ve větších kvantitách. A tak mohl být text na starý pergamen napsán vlastně kdykoliv a kýmkoliv, třeba i hodně později.

Obrázky.

Obrázky v rukopise opravdu vypadají spíše jako hrubé nákresy v poznámkové knize, i když je vidět, že si s nimi dal autor práci. Nejsou ovšem vůbec umělecky provedené a vyzdobené, jako to bývá ve středověkých rukopisech, ale jakoby byly malovány nezkušenou rukou někoho, kdo v životě kreslil spíše vědecké skeče či schémata. Nemyslím si, že by navíc obsahovaly nějaký kód, jak se někteří výzkumníci domnívají. Naopak věřím, že to byly striktně funkční ilustrace - je vidět, jak byly nakresleny ještě než byl přidán text, který se jim pak pečlivě vyhýbá. Také se zdá, že bez doprovázejícího textu prostě nedávají žádný význam. Tak například ony podivné rostliny jsou hrozně podobné pozemským a přesto jsou v detailech zcela jiné a neznámé. Je ale docela možné, že to jsou nějaké hybridy, vypěstované křížením. Horčický se přece staral o botanickou zahradu univerzity, podle jiných pramenů byl dokonce i ředitelem císařské zahrady, a ví se, že hodně experimentoval.

Napadají nás pouze dvě vysvětlení pro obrázky nahých žen v manuskriptu: buď znázorňují opravdu nějaké "čarodějnictví", jak už někdo navrhl, anebo je ono přidružené "potrubí", jak to někdo nešťastně nazval, částí ženské anatomie, možná i gynekologie. Pravda, není tam mnoho přesnosti, ale nezapomeňme, jak málo bylo o lidském těle, obzvláště ženském, známo v té době. Vždyť první anatomická pitva v Praze byla provedena až v roce 1600 právě už zmíněným Dr. Jeseniem, profesorem Karlovy Univerzity, který se později také angažoval v povstání. Byl zatčen císařskými vojáky kdesi v Uhrách, jakožto vyslanec protestantských stavů a vyměněn - ta náhoda - za Horčického, který byl v té době držen těmiž stavy jako vězeň v Mělníce. Ano, byla to první vědecká pitva ve Střední Evropě a zřejmě byla ještě považována mnohými za akt kacírství. Autor rukopisu mohl mít ovšem své nesprávné představy o anatomii - například před Harveyovým objevem krevního oběhu (to byl ten, co navštívil Marciho v Praze) si lidé mysleli, že krev cirkuluje hlavně přes mozek.

HISTORICKÉ DOHADY

Druhý autor

Vilém z Rožmberka

Ano, i když se Horčický proslavil léčením, části o anatomii či dokonce astrologii mohl připsat někdo jiný, možná že onen "druhý" autor - některé části rukopisu jsou prý totiž psány nejen jinou rukou, ale mají i jinou četnost různých "slov". Máme pro to vůbec nějaké zdůvodnění? Ano, je možné, že rukopis neopustil Čechy s Horčickým, když odešel do vyhnanství, ale nacházel se celou dobu v Praze, až do té doby, než jej Marci poslal Kircherovi do Itálie. Horčický, který se třeba domníval, že už se do vlasti nevrátí, jej mohl před opuštěním země svěřit svému následníkovi či spolupracovníkovi, navíc i s tajemstvím, jak rukopis číst. To vše v zájmu pokračování či dokončení jeho práce, které si jistě hodně cenil. I to by logicky vysvětlovalo "druhého" autora rukopisu. Od toho se kniha pak - neznámo jak - dostala do rukou Bareše (který ji už ovšem číst neuměl) a od něj k Marcimu.

V tomto spojení bychom mohli hledat odpovědi v samotné historii. I důvod kdysi tak záhadného "zmizení" Horčického z Prahy (bylo to ještě v roce 1619 a byl katolík!) se našel. Během povstání stavů proti císaři Ferdinandovi II se Horčický zcela jasně postavil na císařovu stranu a jelikož byl tehdy hejtmanem mělnického kraje (ten sice dostal původně jako zástavu za peníze, které Rudolfovi půjčil, ale za císaře Matyáše už byl majitelem). Disponoval tehdy také velkou vojenskou posádkou, se kterou utiskoval protestanty, byl tedy povstání obzvlášť nebezpečný a proto byl uvězněn. Po výměně za Jesenia byl propuštěn a vypovězen z Čech, ještě s jinými oponenty povstání. Později, po bitvě na Bílé Hoře, byl jak známo Jesenius s 26 ostatními vedoucími povstání popraven (1621), zatímco Horčický se sice vrátil na své statky na Mělnicko, ale po roce umřel na zranění při pádu s koně. Pokud tedy měl ve svém výzkumu pokračovatele, nevíme o něm vůbec nic ale je spíše možné, že ani neexistoval.

Zakázané vědy.

Mnoho obrázků v rukopise vypadá poněkud záhadně: neznámé rostliny, nahé postavy se zkreslenou anatomii - to vše naznačuje, že obsah rukopisu mohl být na svou dobu docela explozivní. To ovšem také být dobrý důvod pro utajení obsahu: například gynekologie byla tehdy ještě věda neznámá, a její studium by se také asi bralo za kacířství. Křížení rostlin mohlo být dokonce považováno za pletení se pánu Bohu do řemesla.

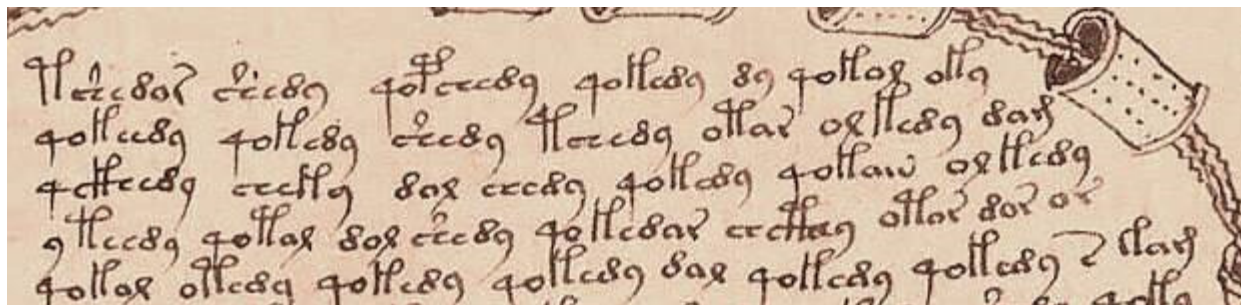
Je zde ovšem jedna velká námitka: proč by se Horčický, vychovaný Jezuity, míchal do "zakázaných" věd? Odpověď najdeme v duchu jeho doby: reformací probuzená touha po vědění - jakémkoliv vědění - zasáhla už všechny společenské vrstvy a to i jezuitské školy a univerzity. Už sám Rudolf, jinak přísný katolík, podporoval různý výzkum, někdy i takový, který se odlišoval značně od "oficiální linie" církve. Tak například přeměna kovů ve zlato hraničila nebezpečně s černou magií, v astrologii zase vliv planet na osud lidský mohl zatlačovat do pozadí vliv Boží. A přesto se tomu věnovali: jinak nesmlouvavý katolík a po císaři nejmocnější vladař v Čechách, Vilém z Rožmberka dokonce hostil Dr. Dee a Kellyho a s nimi vyvolával duchy, přestrojené ovšem za anděly, i když církev měla jiné mínění.

A rozhodně to není náhoda, že téměř všechny osoby spojené s rukopisem byly také nějak spojeni s jezuitským řádem, Kirchera nevyjímaje. U Jezuitů totiž všichni i vystudovali - kromě Marciho, který přešel na světskou školu a kromě Bareše, který studoval na italské Sapienze. Pobělohorská doba povolovala v Čechách jen katolické školy a tak každý, kdo chtěl studovat, musel vlastně začínat u Jezuitů. Ne všichni pak vstoupili do jejich řádu, jako třeba Marci ne a bylo i hodně Jezuitů, kteří se považovali za dobré Čechy a vykonali pro národ hodně dobrého - například Balbín, arcibiskup Jan Bedřich z Valdštýna a jiní. Nakonec i buditel Dobrovský byl kněz. Také vědecký výzkum, rozběhnutý už za Rudolfa, pak sice pokračoval pomaleji, ale přesto se vůbec nezastavil. Ona doba totiž nebylo zase takové "temno", jak nám to kdysi historici líčili. Opravdovou oživovací injekci však dostala věda až v době osvícenství.

JAZYK RUKOPISU.

Jazyk.

Ukázka z rukopisu

A co vlastně víme o jazyce, kterým byl Voynichův manuskript napsán?

Možná, že už neexistuje, možná, že nikdy neexistoval, jen v hlavě autora. Pokud ale opravdu existovali dva autoři VM, je jisté, že museli mluvit oba stejným jazykem. Písmo se člověk naučí lehce, ale pro *umělý* jazyk by oba museli znát celý slovník. navíc statistika potvrdila, že se jedná o jazyk přirozený a k těm můžeme počítat i latinu, která je sice jazyk mrtvý, ale není jazyk umělý - vyvinula se přece jako jazyk, užívaný celým národem. Nu dobrá - Horčický byl ovšem Čech, a také Marci a dokonce i doktor Míšovský, který byl dokonce učitelem češtiny samotného Ferdinanda III. Také Barsch, Bareš - byl alespoň podle jména a podle toho, že byl přítelem Marciho, velkého Čecha - také asi Čech. Ti všichni mluvili jazykem, kterým se zatím nikdo v souvislosti s VM nezabýval. To je ovšem nepochopitelné: spojení VM s Prahou bylo už od začátku jasné, i to, že všichni *spolehlivě ověřeni majitelé* (kromě Kirchera) byli Češi (donesedávna ovšem ještě jen dva). Ještě nepochopitelnější je, že se dosud o VM příliš nezajímali ani čeští jazykovědci či výzkumníci. A snad proto nikoho nenapadla očividná věc: že by totiž mohl být *původní jazyk rukopisu čeština*. Nu to se stává, že člověk "pro oči nevidí" :-).

Čeština je v podstatě jazyk slovanský, ale vliv sousedního Německa na něm po tisíci letech zanechal znatelné stopy, více teda na slovníku než na gramatice. Také latina a polatinštěné české výrazy byly v době Horčického v Čechách běžné. Ovšem čeština měla - a ještě má - proti jiným jazykům jednu raritu, pokud se týká písma. Zcela důsledně (míněno: víc než jiné jazyky) vypisuje měkké souhlásky a dlouhé samohlásky jako jednoduchá písmena s diakritickými znaménky nahoře (t.j. háčkem a čárkou). K této změně došlo v patnáctém století a jejím autorem byl profesor pražské Karlovy univerzity, Jan Hus. Dlouhé samohlásky se předtím psaly zdvojeně a podobně i měkké souhlásky (ss jako š, například Missowsky).

Ačkoliv tato reforma byla provedena už v 15tém století, ještě po sto letech se psalo všelijak a starý způsob byl často kombinován s novým. Pro autora VM by bylo jistě nepraktické použít nové písmo s viditelnou diakritikou, už proto, že ji čeština používá snad nejvíc ze všech jazyků a

prozrazovalo by to jasně, o jaký jazyk jde (a předpokládám, že to právě autor nechtěl, pak by se totiž jeho tajné písmo dalo lehce vyluštit). Dá se předpokládat, že pokud autor psal česky, použil starého způsobu, čili zdvojení písmen (t.zv. dublety), což je právě typické pro VM. Tak typické, že nad tím ještě dnes mnozí kroutí hlavou.

V Praze se sice také hodně mluvilo německy, ale Češi nikdy němčinu moc rádi neměli - také proč, nebyl to jejich národní jazyk. Stejně pocity byly ovšem i u Němců, pro které byla navíc čeština dost obtížná, právě svou měkkou výslovností a slovanskou gramatikou. Pokud Češi přece jen používali "germanizmy", tyto byly stejně často až k nepoznání pozměněny. Hodně se také používala latinizovaná slova, většinou pomocí latinských přípon (například i Jakub Horčický se psal "Jacobus", Bareš zase Barschius)

Gramatika.

Mluvíce o české gramatice: pro slovesa máme dvě čísla (jednotné a množné) a tři osoby v každém čísle (např. já, ty, on, atd.), máme tedy celkem šest slovesných tvarů pro čas přítomný, šest tvarů - jiných - pro čas budoucí, a pro čas minulý dokonce deset tvarů (třetí osoba má dva navíc: dělal, -la, -lo, množné číslo: dělali, -ly, -la). Srovnejme to např. s angličtinou, kde má sloveso v přítomném čase jen dva tvary, v minulém a budoucím dokonce jen jeden (nepočítáme přiřazená pomocná slovesa, ale i ta mají jen dva tvary). Podobně česká podstatná jména, přídavná jména a zájmena se skloňují v sedmi pádech a skoro každý pád má jinou koncovku, zatímco angličtina má pro podstatné či přídavné jméno jen jeden tvar a ten se s pádem nemění (jen u zájmen jsou tvary dva či tři tvary). To vše by vysvětlovalo, proč je ve VM zdánlivě tak *málo stejných "slov"*. Pro Čechy je to vše zcela normální, zatímco cizince to uvádí v zoufalství :-). Pokud byl Horčický autorem rukopisu, věděl také to, že jeho konkurenti - v Praze byli tehdy hlavně Němci a Italové - by češtinu nikdy neovládali dostatečně natolik, aby VM rozuměli a to i kdyby znali ono "neznámé" písmo. Čeština byla teda vhodná jako jazyk VM, vlastně jeho kód, kterému málokdo rozuměl - jen Češi a proti nim zase stačilo vymyslet tajné písmo.

Písmo.

Co se týká doby, kdy rukopis vznikl, již mnoho badatelů si všimlo, že VM obsahuje mnoho náznaků, že byl napsán v šestnáctém století (nebo na počátku sedmnáctého), tedy v době, kdy právě Horčický žil. Samo písmo rukopisu je velmi podobné tehdejší formě gotického písma, respektive jeho německé verzi, která dosud existuje v německu své pozměněné, ale už málo používané formě, *šwabachu*. V té době bylo ovšem toto písmo používáno jak Němci, tak i Čechy, přičemž ti ještě občas používali dublety, dvojité písmena, vedle nové verze s diakritikou. Podobnost gotického písma s písmem VM už byla také zpozorována. Je zřejmé, že autor zběhlý v gotickém písmu mohl sice psát ve "vojničtině", jak se písmu VM slangově říká, ale nemohl zatajit, že hodně píše i gotikou. Náklon písma i to, že je psáno zleva doprava (také řádky klesají směrem doprava) a je plynule spojováno, svědčí, že "neznámé" písmo nebylo zvoleno náhodou, ale že naopak čerpal ze zkušeností pisatele se středověkou "gotikou". Očíslování stránek, mylně přisuzované Johnovi Dee, ovšem mohl klidně udělat autor sám - proč by to ale dělal, byla li kniha svázána dohromady? Pravděpodobnější je, že k očíslování došlo, až když se po odtržení desek kniha rozpadla - a to mohl udělat kdokoliv, kdo znal arabské číslovky z doby šestnáctého století či pozdější doby - tvar číslic se už pak mnoho nezměnil. At' už to ale označil kdokoliv, VM nevyřešil a o to nám jde především.

ČEŠTINA?

Co se ještě nezkoušelo.

Karlova univerzita

Může být jazykem VM čeština? Nevím, zatím ji nikdo nezkoušel - asi proto, že se Češi výzkumu nezúčastní - ale jedna námitka by tu byla. Bylo zjištěno, že "slova" ve VM jsou relativně příliš krátká pro němčinu či latinu - a ovšem i pro češtinu, bohužel. To samo ovšem nevyvrací její použití, stejně jako to nevyvrací němčinu, atd. Záleží na tom, zda navržené abecedy - včetně té poslední (EVA) opravdu odpovídají té, jak ji navrhl autor VM. Nejde o to, který znak je které písmeno, ale zda nebral některé znaky, které my považujeme za jedno písmeno, jako kompoziční, tj. že to jsou třeba písmena dvě. Zdálo by se, že ne, ale nápadná "krátkost" slov ve VM na to víceméně poukazuje.

Už bylo také navrženo, že VM je asi psán ve formě zkratek, to bylo v tehdejší době normální, např. pro latinu. Ovšem ne všechna slova jde zkrátit tak, aby byl srozumitelná a všechny zkratky nejsou lehce zapamatovatelné. Věřím, že autor VM zase zkratky tak běžně nepoužíval, snad jen u receptů, měř či vah a možná v astronomické části. Ovšem samotná čeština - ani jiný žijící jazyk - by úplně nestačila k utajení: bylo třeba ještě vyvinout zvláštní písmo. Geniálnost autora je tu zřejmá, použil totiž něco, co se používá jen v moderním kryptogramu. Jednak *kód* (kde nahrazujeme celé slovo jiným, ale zase celým slovem, v případě VM tedy použil celý český - či jiný - slovník jakožto knihu kódů) a ještě *šifru* (kde každé písmeno nahradil nějakým jiným, nám neznámým znakem). Použití jen jednoho či druhého způsobu bylo ovšem v té době běžné a dalo by se, i když s nesnázemi, asi vyřešit už tehdy. Kombinace obou metod - i když každá sama o sobě je poměrně jednoduchá - úspěšně vytváří text, který se musí zdát - a zatím také je - zcela nerozluštitelný. Z toho důvodu pochybuji, že autor ještě přistoupil k dalšímu zašifrování textu podle nějaké formule, tak jak to děláme dnes: nebylo to prostě už potřeba. Pokud je tomu tak, jak se domnívám, pak oněch 400 let bez vylouštění je toho jistě nejlepším důkazem.

Těsnopis?

Jenže tím to ještě nekončí, autor totiž mohl použít jeho vlastní vymyšlený těsnopis. De facto jistý druh těsnopisu už tam vlastně někdo použil: text u některých obrázků totiž obsahuje číslovky a jak známo, arabské číslovky (ne římské, ty ne) jsou vlastně nejideálnější těsnopis: jsou čitelné, zapamatovatelné, jednoduché a hlavně jednoznačné. Arabům také děkujeme za to, že objevili nulu,

čistě teoretický symbol čísla pro "nulový počet", tedy něco jako neexistující entitu, čili nic.

Já mám ale na mysli jiný těsnopis, částečně podobný tomu dnešnímu. Zde bych rád uvedl jako ilustraci mou vlastní zkušenost. Před mnoha lety, ještě jako student, jsem vymyslel svůj vlastní těsnopis, abych si zvýšil rychlost zapisování poznámek z přednášek. Šlo mi o to, že naše latinka je na rychlé psaní příliš složitá - napsat to v ní zabere příliš mnoho času a při rychlém psaní jsou hodně nečitelná. Říkal jsem si, že použitím jednodušších znaků bych mohl zkrátit dobu psaní až na čtvrtinu. Poučil jsem se sice z knih o těsnopisu, ale vymyslel jsem si jiný systém znaků. Došel jsem k písmu, které se nijak nepodobalo tomu ve VM, ale narazil jsem přitom asi na stejné potíže, na které asi musel narazit i autor písma.

Na rozdíl od dnešního těsnopisu jsem upustil od běžného těsnopisného "slovníku" zkratek a symbolů, neměl jsem prostě na to tak dobrou paměť. Spojování jednotlivých znaků mi ovšem pořád dělalo problémy a rovněž rozložení znaků se "silnou" a "slabou" čarou bylo dost násilné. Nebylo to prostě přirozené, nezjistil jsem si totiž předem, jak často bylo písmeno použito v českých slovech a také kde ve slově (na začátku, na konci, uprostřed?) . Prostě jsem nebyl spokojen a tak jsem musel systém měnit, tak říkajíc "za pochodu". To mělo nevýhodu, že jsem jsem pak své starší studijní poznámky nemohl později "rozluštit". Nejsem lingvista a tak jsem nemohl vymyslet systém, který by byl ucelený, dokonce ani ne takový, který by vyhovoval alespoň mně. Moje zkušenost mi ale jasně ukázala, že vyvinutí takového systému by si vyžádalo jazykovou expertízu a několik let vývojové práce. Pokud je ve VM použit těsnopis a text byl psán hned načisto, musel v něm mít autor vekou praxi - je tam velmi málo přepisů či oprav. To by také svědčilo o tom, že to byla spolehlivě vyvinutá, finální verze, žádný prototyp: písmo je dobře vázané, plynule spojované, skoro bych řekl elegantní.

Na dnešním těsnopise je ještě jedna zajímavá věc: je totiž závislý na jazyce, ve kterém píšeme - proto máme těsnopis německý, český, atd., včetně slovníku přídatných symbolů pro zkratky, předpony, přípony, atd. To by možná vysvětlovalo i zvýšené problémy s luštěním VM. Pokud nevíme, jaký jazyk byl použit, můžeme dělat tisíce pokusů a přece jeho těsnopisné zkratky nevyluštíme, ty lze chápat jen se znalostí použitého jazyka, případně z větné souvislosti. Dokonce i když víme, o jaký jazyk se jedná, je to víc než obtížné a jistě by pak asi nešlo vyluštit úplně vše. Zkratky jsou totiž také jakýsi kód - některé zkratky nám asi zůstanou nejasné a budeme jejich význam jen odhadovat, zvláště vyskytnou-li se v textu jen jednou.

Příliš krátká slova.

Jak už jsem řekl, domnívám se, že "cizí" jazyk a "cizí" písmo patrně autorovi zřejmě stačilo, bez dalšího zašifrování. Jak tedy vysvětlíme ta relativně krátká slova ve VM? Přiznám se, že to přesně nevím. Ale rozhodně to nenajdeme hledáním zvláštního jazyku s "krátkými" slovy, jako je třeba havajština (ano, někdo skutečně něco podobného navrhoval, ale například i jméno havajského krále Kamehameha je na VM rukopis poněkud dlouhé :-).

Řešení problému krátkých slov může být přesto velice prosté: například uvažováním klamných mezer mezi slovy, ale o tom až později. Výzkumníci vyvinuli různé VM "abecedy" (ta poslední se nazývá EVA - European Voynich Alphabet), ale drželi se zjednodušeného scénária: mezera ve VM byla pro ně prostě skutečná, tj. ta mezi slovy. Abeceda EVA je tedy vlastně rozdělení písma VM do jednotlivých znaků, které mají představovat jednotlivá písmena, zatím významově neznámá a

tedy náhodně zvolená. To by nám, ač zatím ještě bez přesného ekvivalentu v naší abecedě (např. který znak je opravdu "c" a podobně), pomohlo určit jejich význam. Tak například pomocí frekvenční charakteristiky (t.j. jak často se které písmeno v psaném textu pro daný jazyk vyskytuje), můžeme častější písmena odhadnout a srovnat s originálem. Pak bychom prostě v "přepsaném" textu hledali známá slova v daném jazyce a potvrdili si, že jazyk i písmo jsou opravdu tím správným řešením. To se také dělalo, ale zatím neúspěšně.

ABECEDA.

Která abeceda?

BASIC EVA CHARACTERS		
	EVA	Capitalised EVA
'	ʻ	
a	ɑ	Ɑ
b	β	
c	Ɔ	
d	ɖ	
e	ɛ	ɛ
f	ƒ	ƒ
g	ɟ	
h	ɦ	ɦ
i	ɪ	ɪ
j	ʝ	
k	ƙ	ƙ
l	ɭ	
m	ɱ	
n	ɳ	
o	ɔ	ɔ
p	ɸ	ɸ
q	ɥ	
r	ʀ	
s	ʂ	ʂ
t	ʈ	ʈ
u	ʊ	
v	ʋ	
x	ɣ	
y	ɣ	ɣ
z	ʐ	

Abeceda EVA

Ano, tak se to dělá při každém, i moderním dešifrování, byla-li použita jen jedna, neměnná abeceda (např. "i" je vždy "x"). Zapomínáme ale na jedno: tam znaky abecedy, tedy jejich grafickou verzi, přesně známe a také známe jazyk (nebo máme lehkou volbu mezi několika jazyky a i zkoušení je o to lehčí). Tabulka frekvenčních charakteristik písmen (tj. jak často se které vyskytuje v uvažovaném jazyce, většinou v procentech) se ovšem i pro jeden jazyk značně liší, např. jiná je pro hovorou než pro úřední řeč a pro jiný obor či slohový styl (např. básně versus obyčejný dopis). To je totiž dáno tím, která slova častěji používáme a proto jsou nám tyto charakteristiky pomocníky jen v omezeném rozsahu. Potud teorie - v praxi ale přichází ještě jeden veliký problém: tam se jedná o směsici variačních faktorů a teoretická čísla výskytu platí pouze přibližně. Některá jsou navíc příliš blízko těch druhých, takže počet možných odhadů se násobí.

Proto nastupuje třetí fáze - pomůžeme si tím, že u slov, kde už pevně známe několik písmen, odhadujeme zbývající písmena tak, že hádáme celá slova. A jako by to nestačilo, máme ještě jeden problém - ten největší: text, co zkusíme, je většinou příliš krátký na to, aby procenta výskytu vůbec platila (např. u textu s méně než 100 písmeny nelze vlastně ani mluvit o procentech - některá písmena se nevyskytnou ani jednou, to znamená nula procent. Naštěstí je text VM dostatečně dlouhý na to, aby se dal statisticky zpracovat. Ale i v ideálních podmínkách můžeme být zcela šťastni, když uhodneme určitou významnou skupinu písmen, např. v angličtině slovo "the" a pak hádáme zbytek abecedy, zde tedy ještě 22 písmen. A další hádání také není lehké, netušíme-li vůbec, o co v textu jde.

Tak např. známe-li ve slově ".o.a" jen tato dvě písmena, vyzkoušíme nejen kombinace jako mohla nebo modla nebo bodla, ale i třeba louka, kopka atd. Pro každou novou kombinaci musíme otestovat celý zbytek testu, zda to dává nějaký smysl. Nevýhodou je sice pracnost, ale výhoda je, že nám další výskyty buď potvrdí,

nebo vyvrátí náš odhad. A pokud jsme se strefili, pomůže nám to i odhadnout další písmena. Dá to hodně práce a chce to ovšem nejen znát jazyk, ale mít i *vedlejší pomocnou informaci*, tak např. v textu, který je vojenskou zprávou, budou asi hlavně vojenské výrazy. Frekvenční charakteristika a "informované" odhady jsou tedy velkou pomocí. To vše ovšem za předpokladu, že se pořád používá stejný znak pro stejné písmeno (jednoduchá abeceda). Pokud tomu tak není, je řešení ještě daleko obtížnější: pro časté změny abecedy (tj. kdy třeba písmenu "v" odpovídá pokaždé jiné písmeno) už nám jedna frekvenční tabulka nepomůže. Ale i na to jsou metody, které ovšem přesahují rámec této knihy. Pochopitelně nám vždy hodně pomůže i minulá zkušenost a intuice - proto se asi pořád hodně o VM píše, ale míň už se luští :-).

EVA.

Jelikož si přitom pomáháme významem slov, je absolutně nutné, abychom měli ve znacích pořádek. A o to právě jde: já si totiž nejsem jist, zda je navrhovaná abeceda (dnes se už všechny sjednotili v jedinou, EVA, kterou navrhl Gabriel Landini) je finální. Na první pohled je zřejmé, že některé znaky jsou opravdu jednoduché, jiné ale vypadají jako kompoziční (skládají se asi z několika už použitých znaků). Tím by se ovšem i částečně vyřešil problém některých na pohled "krátkých" slov. EVA je zatím asi opravdu to nejlepší, co máme. Všimněme si, že složitost písma jde od jednoduché čáry až k velmi komplikovaným klikyhákům. Pokud opravdu autor takovou abecedu vymyslel, musel toho asi časem hodně litovat - je to totiž velmi nepraktické! Ovšem počet jednoduchých znaků by sám o sobě nestačil pokrýt dvacet pět písmen naší (bezháčkové) abecedy a autor musel asi sáhnout ke kombinacím. Tomu se mohl vyhnout, kdyby například rozlišoval mezi stejnými znaky, ale provedením silnou a slabou čarou, jak to dělá dnešní těsnopis. Stínování ve VM je ovšem podobné tomu u gotického písma - vzniká totiž jaksi automaticky při psaní perem, brkem či štětcem. Kdosi sice tvrdil, že písmo VM bylo psáno štětcem, ale asi by to bylo písmo víc svislé - štětcem se píše pod úhlem daleko hůř - a tak tomu u VM není. Zde musíme podotknout, že už profesor Newbold prý řešil VM na základě předpokladu, že na pohled zřejmá "písmena" by mohla být jen kombinace několika jednodušších písmen, která bohužel odhadl nesprávně. Není třeba dodávat, že špatný odhad "písmen" by činil řešení VM značně obtížnější, ne-li zcela nemožné.

STARÝ A NOVÝ JAZYK.

Změny v jazyce

Klementinum

Když mluvíme o pravém jazyce VM, máme na mysli jazyk té doby a musíme si uvědomit změny, které až do dneška za tu dobu každý přirozený jazyk prodělal. Některým výrazům, často i celým větám bychom dnes - pokud nejsme odborníci na starý jazyk - ani nerozuměli; srovnajme si třeba jazyk Shakespeara s dnešní angličtinou! Odhadl bych, že skoro třetina tehdejších slov buď zmizela, nebo byla nahrazena jinými slovy, změnila tvar či teď má docela jiný význam. To nám pochopitelně bude dělat potíže i při luštění - jako by jich už nebylo dost :-). Jiná věc jsou různé "odnože" téhož jazyka, například srovnajme alchymistické texty s hovorovým jazykem. Vsadil bych se, že určité části textu by ani lingvisté, jinak znalí jazyka velmi dobře, nemohli vysvětlit. Jedině latina se skoro nezměnila, snad proto, že to byl už tehdy mrtvý jazyk.

Mezery.

Jeden z počátečních předpokladů řešení VM, který se nikdy - pokud vím - nekritizoval a dodnes je "nedotknutelný", je ten, že mezera mezi "slovy" je přesně to: mezera mezi slovy. Přitom je zřejmé, že pokud ona "slova" nejsou nějaké zkratky nebo znaky, další možnost ke změně starých názorů by bylo nějak otestovat toto dogma. Zdá se to asi fantastické, ale proč by vlastně mezera nemohla být něco jiného než jen mezera? Jak vychytralé by to asi bylo a navíc *tak neuvěřitelné*, že by to oklamalo i jinak nápadité řešitele a tím ještě víc přispívalo ke zdánlivé nerozluštitelnosti! Teda do té doby, než bychom náhodou vyluštili celou abecedu až na to jedno písmeno, které by představovala právě ta mezera a z textu bychom pak uhodli, jak to vlastně je. To je pochopitelně velmi nepravděpodobné, ale at' už je to opravdu pauza nebo to má i jiný význam, vedle abecedy je mezera opravdu také *klíčová* informace.

Napadá mě i jiná možnost: celý text by mohl být nejprve napsán nanečisto "bez mezer":

jakotřebajenapsántotentotextapřeceseádoceladobřepřečíst.....coby text A

a mezery by se pak náhodně a hlavně "nesprávně" přidaly, např. takto:

jakotř ebaje nap sánte ntotext apře c esed ád ocel adob řepřeč íst .....coby konečný text B.

Text B už má jen jedno české slovo - a to ještě v nesprávném významu, vzniklé náhodným rozdělením jiného slova. Slova v této větě jsou enormně krátká a mohli bychom klidně tvrdit, že to vůbec česky napsáno není! Navíc při nepravidelném dělení pak dostane náš "slovník" daleko víc

různých slov! Zde se musím přiznat, že jsem během psaní onoho *textu A* několikrát ze setrvačnosti klepnul na klávesnici mezery - tak vžitou tu mezeru máme, že si to ani uvědomujeme. To je další důkaz, jak je pozice mezery kritická pro význam slov a celé věty. Přitom je tento způsob zakódování tak jednoduchý, že se dá dělat téměř bez myšlení. Ovšem i tak, pokud bychom použili - v uvedeném příkladu se text přesto vyzradí téměř sám! Je to proto, že tu používáme společný jazyk i písmena; mezera tedy sama o sobě nic nezakóduje. Pochopitelně jako se dají takto tvořit slova kratší, můžeme tak vytvořit i slova delší, ale to by jenom víc vyzrazovalo, jaký trik byl použit. Jistě, to vše zní fantasticky a navíc by to chtělo, aby byl autor nejen byl zběhlý v tajných písmech, ale i znal lidskou psychologii, psychologii "luštitelů". Anebo aby byl alespoň dostatečně inteligentní a předvídavý - což se u autora rukopisu, který nikdo tak dlouho nerozluštil, dá velmi dobře předpokládat.

Písmo.

Prohlédneme-li si písmo manuskriptu, uvidíme nejen typické elementy gotického písma, ale i těsnopisu: znaky jsou dobře čitelné, snadno odlišitelné, písmo je relativně jednoduché a graficky nenáročné. Navíc ho lze bez velkých problémů spojovat, tedy psát plynule. Ano, jak už jsem napsal, dokonce bychom řekli, že to je písmo "krásné", pokud se na to dá to slovo použít. Na rozdíl od současných těsnopisů asi nemá zkratky pro přípony a předpony, které studentům těsnopisu zaberou většinu času na učení a také enormně zatěžují paměť. Jejich význam nejde často ze znaku přímo uhodnout, musí se tedy memorizovat a jsou pro rychlé použití vhodně sepsány v těsnopisných "slovnících". Hlavní problémy autora VM byly jistě jiné: soustředit se na to, jak správně obsahově a případně i přesně napsat "obsah" textu a sotva by si přidělával práci ještě memorizováním stovek jiných znaků. Uvážíme-li, jak snadno a plynule pisatel text psal, nedovedeme představit, že by jen kopíroval originál - musel znát nejen abecedu, ale možná i význam slov - jinak by nekopíroval, ale "obkresloval" a to by se poznalo. A protože tam nejsou prakticky žádné přepisy či opravy, napadá nás, že musí být nějaké jednoduché vysvětlení, jak tento těsnopis pracoval - pokud to ovšem vůbec těsnopis byl.

NA HRANICI FANTAZIE

Na hranici fantazie.

Faustův dům

Jedna fáma říká, že Dee bydlel v Praze ve Faustově domě a tak vznikla ona legenda. Především proč se mu říká Faustův dům? Pravda, nevíme, zda Faust vůbec kdy v Praze byl, jedno je však jisté: od roku 1590 tento dům vlastnil - Edward Kelly! Je možné, že by byl předobrazem pro Johannesu Fausta? Sotva: kniha "*Historia von D. Johann Fausten*" od Johanna Spiese vyšla v Německu už v roce 1587 (sám Faust, který opravdu existoval, zemřel r. 1541). Překlad této knihy byl publikován v Anglii už roku 1592 a herec-dramatik Christopher Marlow napsal svoji známou hru "*The Tragical History of D. Faustus*" roku 1604. Z toho je vidět, že se v legendách fantazii meze nekladou.

Přejdeme teď k ještě fantastičtějším spekulacím. Tak například je známo, že John Dee si dopisoval za svého pobytu v Evropě s lordem *Cecilem Burghleym*, a možná i se Sirem Francisem Walsinghamem (šéfem královské špionáže). Spojení s těmito dvěma vysoce postavenými politiky a s královnou Alžbětou I, které byl Dee kdysi poradcem, vedlo některé badatele k podezření, že pro ně Dee pracoval jako špión u královských dvorů Evropy, hlavně tedy u dvora Rudolfa II. To ovšem zatím nikdo nedokázal, ale je zřejmé, že se Dee tajnými písmy a rukopisy obíral - pár jich i vlastnil - a jako matematika ho lákalo nejen luštění, ale sám možná i pracoval na tajných kódech (o Baconovi a Kircherovi se to už ví). Někdo se tehdy možná zajímal o jeho expertízu v tomto oboru - a mohl to být právě Walsingham, který jak známo sám přispěl k dešifrování kódu nešťastné *Marie Stuartovny*.

Dee možná vymyslel nové tajné písmo pro špióny a byl by to opravdu podařený vtip, kdyby nabízel Rudolfovi rukopis, který obsahoval jeho vlastní kód - a tím si také hned otestoval schopnosti Rudolfových kryptografů. Ovšem i v tomto případě by VM asi obsahoval nějaký nevinný, ale jinak smysluplný text, jinak by se nedal vůbec vyřešit a tak by se Dee nikdy nedozvěděl, zda na to někdo přišel. Tato fikce ovšem padá se zjištěním, že Dee opravdu Rudolfovi žádný rukopis neprodal. A ještě jedna fikce: co když Kircher VM vyřešil, poznal, že se jedná o vtip - a pak ji znechuceně odložil? Ale nechme žertů a vraťme se k dalším možnostem.

Padělek?

Ještě něco k tom, zda VM je "podvržený padělek, který neobsahuje žádný text", jak se někteří

badatelé domnívají. Je pravda, že v té době byly staré rukopisy velice dobrý artikl na prodej, často za cenu zlata ve stejné váze. Kolem kolovaly různé astrologické almanachy, popisy, recepty jak vyrobit zlato, procedury černé i bílé magie, lékařské předpisy či jiné formule. Rukopisy se ovšem nejen opisovaly, přepisovaly, ale někdy pochopitelně i padělaly. Vyrobit padělek nebylo tak těžké: moderní metody zkoumání tehdy ještě nebyly, kdejaký starý pergamen postačil: přidal se jen čitelný, často trochu záhadný text a bylo to.

A najednou je tu ale rukopis, který nelze přečíst. Proč? Proč by někdo vyráběl a prodával padělek, který nelze přečíst? Vždyť by to nakonec každého po čase unavilo a pokud by byl kupující člověk mocný, autor by asi trestu neušel. I když, pravda, nečitelný rukopis může být opravdu zajímavý, obzvláště vypadá-li jako reálný a nabízí-li (podle slov prodávajícího) třeba recept na výrobu zlata. Zlata, o kterém se říká, že dělá z hlupáka boháče a z boháče hlupáka. Jsou lidé, kteří by si mysleli, že tajemství vyřeší. Sotva bychom tu asi podezřívali samotného Johna Dee, ale u Kellyho bylo všechno možné, už ten jeho "glastonburský" rukopis mohl být podvrh. To mu nakonec přivedlo i jeho neslavný konec: jeho chleboďárce Rudolf nedovedl pochopit proč - když každý věděl, že má rukopis s receptem na výrobu zlata - nechce Kelly pro něj zlato vyrábět.

Ano, dá se věřit, že VM asi skrývá nějaký skutečný text, který dává nějaký smysl. Už bylo dokázáno, že se jeho znaky vůbec nevyskytují čistě náhodně a dokonce že se vyskytují tak, jak to bývá v nějakém přirozeném, možná ještě existujícím jazyku. Představme si totiž, že by někdo napsal něco přirozeným jazykem, co by bylo "zcela bez významu" a přesto by to nebylo "náhodné uskupení písmen"! Nejen že je to obtížné, to je prakticky nemožné - i náhodná skupiny písmen občas obsahují nějaké platné slovo (jako například text B v minulé kapitole).

ZÁVĚR.

Co si tedy myslím o VM? Jen tolik, že to není moderní podvrh - je minimálně ze 17 století, možná starší. To ovšem neznamená, že by ho například nemohl napsat Kelly a vydávat za něco staršího, ale nemyslím, že by tam přitom psal jen nesmyslný text. Podle pracnosti obrázků a variability slov textu soudím, že VM má svůj obsah, který dává smysl. Problémem je písmo - pravděpodobně budeme muset sestavit novou abecedu a když už jsme u toho, bylo by třeba zkusit, zda původní jazyk nebyla náhodou čeština. Na to potřebujeme zjistit rukopis Horčického podpisu a i jiných poznámek v textu. Nevím, zda aby se dalo grafologicky hodnotit i ono tajemné písmo - pokud ano, bylo by to plus. A když už jsme u autora, stálo by za to najít alespoň jeden spis Horčického, psaný jeho vlastní rukou. Ovšem nenapsal-li rukopis vůbec, příliš nám to nepomůže. Pokud dostal rukopis například od svého učitele Martina Schaffnera, třeba i s receptem na Aqua Sinapis (to by ale znamenalo, že si přivlastnil cizí objev) a později ještě sám něco připisoval, vysvětlovalo by to ono "dvojit autorství". Schaffner by také mohl být náš pan X, od kterého mohl Horčický rukopis zdědit. Napsal-li to ovšem vše jenom Horčický, pak pan X vůbec neexistuje :-). A pan Y, to už víme určitě, byl náš nešťastný Bareš. Pravda, k rozluštění VM nám znalost majitelů či autora nemusí příliš pomoci, ale může značně zúžit rozsah pátrání a kombinací. Je ovšem možné, že na autora přijdeme teprve až VM opravdu dokážeme přečíst.

Jedno je jisté: ta pravá, skutečná hodnota VM je v tom, že ho ještě nikdo nerozluštil. Vyřešte záhadu a brzo bude i on zapomenut. Osobně se nedomnívám, že vyluštěný text bude něco vědecky

či jinak překvapujícího - za 400 let došla naše věda značně dál. Jediná hodnota bude v tom, jak se autorovi podařilo rafinovaně utajit pravý text a tahat za nos tolik výzkumníků :-). Proto je v současné době VM tou největší a nejsvůdnější výzvou badatelům v oboru kryptologie i jazykovědy. Navíc je zřejmé, že jsou ještě oblasti, kde se dá do VM historie proniknout hlouběji. Nedávné úspěchy s objevením pana Y - ač už to mnozí vzdávali - to jasně dokazují. Zatímco písmo a jazyk nám pořád ještě unikají, pátrání v historických archivech po bývalých majitelích by přesto mohlo přivést něco, co by vedlo k autorovi a tím možná i k způsobu, jak rozluštit VM. Také správná koordinace *všech* nálezů a jejich opravdu kritické zhodnocení (ne teda nějaká nekriticky přejatá fáma s Johnem Dee, Rudolfem či jeho věnování Horčickému) nás nakonec může přivést k novým hypotézám. Ty nám ovšem dnes chybí nejvíc, myslím ty *správné* hypotézy. Jakkoliv by se mohly zdát fantastické, mohou to být zrovna ony, které nám ukáží pravý směr, kterým se máme ubírat.

KONEC

DÍL 3 : PŘÍLOHY

---

1. LETOPOČTY

1214 Narodil se Roger Bacon

1292 Bacon umírá

1526 Ferdinand I Habsburg zvolen českým králem

1525 Narodil se Tadeáš Hájek

1527 Narodil se John Dee

1535 Narodil se Vilém z Rožmberka

1547 První povstání českých stavů, poraženo

1552 Narodil se Rudolph II (Maxmillianovi II)

1555 Narodil se Edward Kelly

1562 Maxmilian II (nejstarší syn Ferdinand I) korunován za českého krále

1564 Dee píše knihu Monas Hieroglyphica

1565 Ferdinand I umírá

1572 Narodil se Ferdinand II (synovec Ferdinanda I)

1575 Narodil se Jakub Horčický

1576 Maxmilian II umírá, Rudolph II (nejstarší syn Maximiliana II) korunován na českého krále

1579 Narodil se syn Johna, Arthur Dee

1580 Narodil se Rafael Míšovský

1580 Rabbi Loew v Praze vytvořil Golema

1582 Dee se seznámí s Kellym, který mu oznámí, že má Glastonburský rukopis

1583 Oba odjíždí do Evropy, na cestě do Polska

1584 Dee a Kelly přijíždí do Prahy, Dee má audienci u Rudolfa II.

1586 Dee - poznámka v deníku o 600 dukátech

1587 Vychází kniha Historia von D. Johann Fausten

1588 Kelly odjíždí do Prahy ke dvoru Rudolfa II, Dee zůstává u Rožmberka a narodí se mu syn Theodorus Trebonianus

1589 Dee se vrací do Anglie, Kelly zůstává v Čechách, Horčický nastupuje na studie v Klementinu

1590 Narodil se Jiří Bareš

1592 Umírá Vilém z Rožmberka

1597 Umírá Edward Kelly (podle českého alchymisty Borbonia byl ale 1598 kdesi viděn, podle jiných odešel do Ruska)

1595 Narodil se Jan Marek Marků (Marci)

1600 Umírá Tadeáš z Hájku, Giordano Bruno upálen

1600 První pitva v Praze (Jan Jesenius) 1602 Narodil se Athanasius Kircher

1608 Umírá John Dee (v jeho deníku je ale křížek a rok 1609, asi jen horoskop)

1608 Horčický dostává titul *de Tepenecz*

1609 Německá protestantská unie volí Fridricha Falckého do svého čela

1611 Českou korunu přebírá Matyáš, bratr Rudolfa II.

1612 Umírá Rudolph II

1614 Vychází Fama Fraternitatis - Rosicrucianský Manifest, první vydání

1617 Ferdinand II korunován na českého krále

1618 Druhé české povstání, defenestrace, začátek třicetileté války

1618 Horčický vypovězen z Čech

1619 Matyáš umírá, čeští protestanti volí Fridricha Falckého jako krále, Horčický poslán do vyhnanství

1620 Bitva na Bílé hoře, Ferdinand II poráží české povstání, Fridrich Falcký prchá ze země, Horčický se naopak vrací

1622 Umírá Jakub Horčický

1637 Ferdinand II umírá, jeho syn Ferdinand III se stává českým králem,

1637 Vůbec první zmínka o VM rukopise a to v dopise Bareše Kircherovi

1639 Druhý dopis Bareše Kircherovi

1640 Marci navštěvuje Kirchera v Římě

1642 Robert Jones zakoupil bednu, v jejíž tajné přihrádce se našel 1662 deník Johna Dee

1644 Umírá Míšovský

1648 Westfálský mír, konec třicetileté války

1654 Marci dostává svůj titul (z Kronlandu)

1659 Prvně vyšly deníky Johna Dee

1657 Ferdinand III umírá, Leopold I českým králem

1662 Marci rektorem univerzity

1665 (1666) Umírá Bareš

1665 (1666) Marci píše známý dopis Kircherovi a zároveň mu posílá VM

1667 Umírá Marci

1672 Deníky J. Dee jsou uloženy v Ashmolean muzeu, v Oxfordu

1680 Umírá Kircher

1795 Narodil se Pierre-Jean Beckx

1850 Beckx se stává generálem Jezuitského řádu

1865 Vila Mondragone se stává majetkem Jezuitů

1887 Umírá Beckx

1912 Voynich kupuje manuskript

1921 W.R. Newbold tvrdí, že vyřešil VM

1969 Manuscript věnován Yaleské univerzitě

2. REFERENCE.

Záhada rukopisu se víceméně stává raritou: je to rozhodně výzva lidské inteligenci, neboť už téměř 400 let, s možnou přestávkou 200 let, se snažíme marně rozluštit něco - a dnes už i s pomocí moderní technologie - co napsal vlastně jen jeden, maximálně dva autoři. Je to opravdu nemožné? Spojením historických fakt, kryptografie a lingvistiky bychom možná přece jen mohli učinit rozhodný krok kupředu. Namítnete, že to vše už tady bylo - ano, ale ve výzkumu byly zanechány velké mezery, díky předpokladům, které se zřejmě neměly předem udělat. Systematika a sjednocení všech úsilí by se mělo stát páteří celého výzkumu. Podle přiložené literatury je ale vidět, že se už na tom pracuje.

INTERNETOVÉ STRÁNKY

Většinu fakt jsem shromáždil z různých článků, knih a hlavně z Internetu, kde je už mnoho stránek na to téma, z nichž nejlepší podle mě jsou:

- <http://www.voynich.nu/index.html> René Zandbergen (a)
- <http://www.geocities.com/voynichms> René Zandbergen (b)
- <http://hum.amu.edu.pl/~rafalp/HERM/VMS/vms.htm> Rafal T. Prinke's pages
- <http://web.bham.ac.uk/G.Landini/evmt/evmt.htm> Gabriel Landini's
- <http://www.cl.cam.ac.uk/users/mrr/voynich/index.html> Voynich UK
- <http://web.bham.ac.uk/G.Landini/evmt/evmt.htm> EVMT web site
- <ftp://ftp.rand.org/pub/voynich/> Jim Gillogly's
- <http://www.dcc.unicamp.br/~stolfi/voynich/> Jorge Stolfi's site
- <http://www.research.att.com/~reeds/voynich.html> Jim Reeds

KNIHY

Z knih a literatury uvádím hlavně ty, o kterých jsem se zmínil v této knize:

- **D'Imperio, Mary E. :** The Voynich Manuscript - an elegant enigma, Aegean Park Press, 1978
- **Kahn, David:** The Codebreakers. New York: Macmillan, 1967.
- **Landini, Gabriel and René Zandbergen:** A Well-kept Secret of Mediaeval Science: the Voynich manuscript
- **Manly, John M.:** The Most Mysterious Manuscript in the World: Did Roger Bacon Write It and Has the Key Been Found? in Harper's Monthly Magazine 143 (1921): pp. 186-97.
- **Fell-Smith, Charlotte:** John Dee (1527-1608), London, Constable & Company Ltd., 1909
- **Brumbaugh, Robert S.:** The Most Mysterious Manuscript - The Voynich "Roger Bacon" Cipher Manuscript, G. Southern Illinois University Press, 1978.
- **Grossman, L.:** When words fail. The struggle to decipher the world's most difficult book,

Lingua Franca, April 1999.

- **Newbold, William Romaine:** The CIPHER of Roger Bacon. Edited with foreword and notes by Roland Grubb Kent. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1928.
- **Ottův slovník naučný:** 35 Vols., Prague, 1900.
- **Pelzel, Franz Martin:** Abbildungen Böhmischer und Mährischer Gelehrten und Künstler nebst kurzen Nachrichten von ihrem Leben und Wirken, Prague, 1773-1782
- **Skála ze Zhoře, P.:** Historie Česká, Praha, 1984.
- **Vávra, Jos.:** Jacobus Horcicky de Tepenec, Výroční zpráva Česke reálky Pražské, 1895
- **Tiltman, John:** The Voynich Manuscript, The Most Mysterious Manuscript in the World. NSA Technical Journal 12 (July 1967), pp.41- 85.
- **Godwin, Joscelyn:** Athanasius Kircher: A Renaissance Man and the Quest for Lost Knowledge. London, Thames and Hudson, 1979
- **Meric Casaubon:** "A True and Faithful Relation of wWhat Passed for Many Years between Dr.John Dee and Some Spirits" (1659)
- **Hurych Jan B.:** Voynich Manuscript, Hurontaria (English part A), No. 6, 7, 8, 9 - 1999

OBRÁZKOVÉ KREDITY

(**Poznámka:** následující obrázky nebyly kopírovány, ale překresleny a extenzívně graficky modifikovány, aby podobou odpovídaly formě a stylu ostatních ilustrací v knize. U některých obrázků jsem bohužel autora neobjevil, viz poznámka "autor neznámý.")

- **Edward Kelly:** Dřevořez, zdroj: Casaubon (předsádka, viz výše)
  - **Jacobus Horcicky de Tepenec:** Z Pelzelovy knihy (viz výše)
  - **Raphael M(n)ishovski de Sebuzin:** Z Pelzelovy knihy (viz výše)
  - **Athanasius Kircher S.J.:** Dřevořez, Godwin, 1979 (viz výše)
  - **Vilém z Rožmberka:** Olejomalba, autor neznámý
  - **John Dee:** Olejomalba, autor neznámý
  - **Joannes Marci:** Dřevoryt, autor neznámý
  - **Museo Kircheriano:** Dřevoryt, autor neznámý
  - **Abeceda EVA:** Print, autor: Gabriel Landini (viz výše)
  - **Enochiánská abeceda:** Překresleno podle webstránky: <http://members.cts.com/king/s/saoirse/EnochianLanguage.html>, autor: Linda Gail Walters
-

3. RUKOPIS, TRANSKRIPCE, TEXT.

Rukopis.

Rukopis má velikost 6x9 palců (přibližně 15,5 x 23 cm), má 209 stránek a o několika dalších se předpokládá, že se ztratily. Desky jsou odděleny od stránek - zdá se, že jsou novějšího data. Kromě textu obsahuje rukopis také hodně obrázků (některé barevné) a diagramy. Jsou tam také různé připsané poznámky, pozdějšího data, pravděpodobně těmi, kdo se snažili VM dešifrovat:

- něco, co vypadá jako klíč k luštění
- něco, psané starým německým písmem
- jména měsíců v astrologické sekci
- několik částí textu v jiném písmu
- text v poslední foliu, něco jako "*michiton oladaba*", pravděpodobně opět asi klíč k luštění

Písmo je plynulé takže se nejedná o opis, ale téměř jistě o originál. Je psáno zručnou rukou někoho, kdo asi hodně psal, i když to zdaleka nemá pravidelnost a úpravu starých rukopisů. Skoro se zdá usoudit, jakoby autorovi nezáleželo na tom, kdo to bude číst, protože to bylo určeno jenom jemu samotnému (což se mu zatím dobře daří :-). O tom koneckonců svědčí i to, že obsah utajil. Už delší dobu se předpokládá, že rukopis psaly dvě osoby (někteří dokonce říkají "nejmíň dvě") - nejen podle písma, ale i volby slov. Ačkoliv zde jisté náznaky jsou, musíme brát v úvahu to, že lidský rukopis se mění věkem, nemocí (např. artritidou) a slova zase různou aplikací například biologická sekce musí mít nutně jiná slova než např. anatomická.

Pokud se jedná o dvě osoby, musely by mít obě znalost tajného písma i jazyka, ve kterém je rukopis napsán, jako třeba učitel a žák, nebo dav přátelé. Někteří odborníci naopak myslí, že obojí rukopis patří jedné osobě. Tak či tak, nikdo dosud nevysvětlil, proč by musel mít rukopis dva autory, případně i fakt, jak by nám to pomohlo při luštění rukopisu. Co je daleko podstatnější, je fakt, že jsme si na přepis textu vymysleli různé abecedy, které ovšem ovšem mohou být kompozicí více písmen a tudíž mohou učinit "překlad" částečně nemožný.

Závěr: V textu je velmi málo oprav -a- tudíž i chyb - takže se zřejmě nejedná o opis, ale originál (znaky jsou natolik komplikované, že při pouhém vizuálním přepisu by musel kopista udělat daleko víc chyb. Odborníci měřili entropii textu a zjistili, že odpovídá prvnímu i druhému Zippfovu zákonu (viz dále), že tedy zřejmě jde o o přirozený, nikoliv umělý jazyk. To je pochopitelné: autor by měl dvojnásobné potíže s "překladem" i pro sebe. Neobvykle krátká délka slov vedla odborníky k názoru, že se jedná o komplikovanější kódování nebo dokonce šifru.

Transkripce.

Aby se mohlo neznámé, jinde neviděné písmo vyluštit, výzkumníci navrhli systém přepisu (transkripce) do latinky, tedy římské abecedy. Jelikož se nevědělo, které znaky jsou izolovaná písmena, přiřadili písmena arbitrárně, bez nějakého předem očekávaného významu, takže dostali něco jako zašifrovaný text. Bylo navrženo několik systémů abeced, nejznámější jsou FSG (First study Goup, W.F. Friedman), Courrierova abeceda, abeceda Mary d'Imperio, Frogguy (J.Guy) a abeceda SSG (Second Study Group, Landiniho, též nazvaná EVA - European Voynich Alphabet). Pak se zjistilo, že by všichni výzkumníci měli používat společnou abecedu a tou se stala EVA. Také se už navrhlo několik počítačových programů, které mají transkripci mechanizovat (viz seznam referencí). Vědci si dali práci a přepsali celý VM do EVY a nazvali ho EVMT (European VM Transcript), ale bohužel ani to zatím daleko nevedlo. Je pochopitelné, že pokud ani tato abeceda není úplná, výsledky řešení budou zatížené nesrovnalostmi.

EVA je částečně odvozená od abeced Courriera, Frogguy a Mary d'Imperio, a je spíše analytická, než syntetická. Navíc přidává některé znaky, které předešlé abecedy neměly. Jiní se opět snažili přizpůsobit znaky s podobností k algebraickým či astronomickým symbolům, arabským číslicím či latinským zkratkám. Podobně rozdělení a priority na souhlásky a samohlásky může být jenom pouhá fikce, když předem nevíme, o jaký jazyk se jedná.

Závěr: V této oblasti bylo vykonáno mnoho práce. Celý transkript byl proveden několikrát a odborníci souhlasí, že poslední transkript je nejlepší. Výmluva, že nemáme dobrou transkripci, už tu teda není, ale přesto jsme se nedostali o moc dále. Nyní už přístupné množství textu nám ale nepomůže jen svou kvantitou: předpokládám, že jedna stránka rukopisu, podobně jako při řešení zašifrovaného textu, by měla stačit na podstatný pokrok v řešení, pokud ho objevíme. Prozatímní pokusy ale ukazují, že už i začátky nikam nevedly. Také statistika nám nepomůže, pokud si nejsme jisti, že transkripce je správná. Frekvenční charakteristiky neznámého jazyka ještě neznáme, takže je nemůžeme použít. Nepravidelnosti, které statistici objevili, nám naznačují právě to, že na hlavní objevy se asi ještě pořád čeká.

Text.

Dva autoři: Prescott Currier a Mary d'Imperio separátně potvrdili, že text de facto obsahuje "dva jazyky", nebo možná dialekty, případně použití dvou různých slovníků či systému "slov". Slovem je zde definována skupina znaků, oddělená mezerou - moje poznámky k tomu jsou opět v předešlých kapitolách. Tak zvaná svazková (cluster) analýza často používaná v sociálních či přírodních vědách, byla použita na počítači a programy byly ověřeny na aplikacích, jako jsou třeba klasifikace objektů do podskupin, to vše za předpokladu, že se zde opravdu jedná o podobný problém. Osobně si myslím, že to příliš mnoho nedokazuje: může to být docela dobře jen použití dvou různých šifer. Nebo z druhého konce: porovnejte si elektronický a chemický slovník a uznáte, že se liší skoro stejně jako dva různé jazyky. Pravda, asi se u VM jedná o víc než jen o literární styl dvou různých osob, psaný ve stejném jazyce, ale jaké jsou následky toho, uznáme-li, že se opravdu jedná o dva různé jazyky? Jediný praktický závěr by tedy byl, že tedy musíme řešit dvě různé půlky rukopisu odděleně. Za předpokladu, že obě mají alespoň stejnou abecedu, musíme pořád ještě najít dva přirozené jazyky, kterým těm dvěma částem odpovídají. V případě stejného jazyka ale dvou různých autorů to ani není potřeba.

Sotva lze také říci, že by to byl jeden autor, který ale přešel na jiný jazyk uprostřed rukopisu. Proč by si zbytečně komplikoval práci? Pokud se bál toho, že by to někdo přece jen v prvním jazyce

rozluštil, pak si moc nepomohl: právě druhý jazyk by třeba mohl ulehčit řešení. Také by bylo asi jednodušší napsat dvě knihy - a jak se zdá, rozdělení VM na "dva autory" není ani příliš systematické.

Co se týká syntaxe, Mary d'Imperio tvrdí (na základě použití její abecedy), že stejná slova se opakují vícekrát a mnohá, podobná, se liší i jen jedním písmenem a nacházejí se blízko sebe. Určité symboly se vyskytují buď na začátku, uprostřed nebo na konci slov a to v určitých sekvencích. Jisté symboly jsou naopak vzácné a dvojitých písmen je prý málo (jiní autoři tvrdí opak - asi záleží na tom, jak málo je málo). Slova s jedním písmenem je ale opravdu velice málo, hlavně ta, co EVA označuje jako "s" nebo "y"

Závěr: Syntax VM a jeho délka slov se zatím nevyskytuje u žádných známých jazyků, ovšem výzkumníci neuvažovali třeba vědecké či jiné zkratky (jeden ale uvažoval latinské zkratky). Protože je syntax důležitý pro určení jazyka, někteří výzkumníci šli do takých extrémů, že probrali všechny - nebo skoro všechny - přirozené jazyky s krátkými slovy jako čínštinu či ukrajinštinu bez samohlásek a zatím jim nejlépe vyhovuje havajština, ale ta to také není :-). Jiná možnost je uvažovat techniku zakódování, nepřesnou abecedu a v neposlední řadě i klamné použití mezer mezi slovy.

---

4. JAZYK, ILUSTRACE, PÍSMO.

Jazyk.

Dva různé "jazyky" označené pro jednoduchost "A" a "B" byly identifikovány už P. Currierem, ale termín "jazyk" je ovšem poněkud silný výraz. Statistické testy ho sice tak kvalifikují, ale jsou to vlastně dva jazyky, které si jsou hodně podobné - už vzhledem k tomu, že oba mají enormně krátká slova. Liší se tedy od sebe daleko méně než od jazyků, které mají slova všeobecně delší (zatím téměř všechny :-)). Už jsem tu psal, že by to asi klidně mohly být dva dialekty nebo prostě příspěvky dvou autorů, ale ne dva (rozuměj národní) jazyky. Snad jen s výjimkou sloveštiny, ta je opravdu hodně podobná češtině, skoro jako některé nářečí.

Otázka dvou různých rukopisů (míněno rukou, které to psaly) je jednodušší: jedná se buď o dvě osoby, nebo o jednu osobu, která třeba psala jednu část pravou a druhou levou rukou :-). To druhé je nepravděpodobné, už proto, že pak by se rukopisy lišily daleko více - je zjištěno, že např. u většiny praváků jsou texty psané levou rukou podobné, zatímco psané pravou se liší značně. Navíc by to nesouhlasilo s nálezem vědců, že se totiž obě části liší i použitím jiného slovníku (ne tedy nutně jiného jazyka, ale jen značně rozdílnou frekvencí různých slov).

Nový, ovšem nepřiliš logický závěr byl udělán a mluví se teď o "novém jazyce", který je neidentifikovaný - nejspíše evropský, ať už živý nebo mrtvý. Protože se ale na druhé straně uznává, že má neobvyklé množství krátkých slov, usuzuje se, že jde o jazyk umělý. Proč mu ovšem říkají evropský, to je celkem záhada :-). Doposud se příliš neuvažovalo o tom, že by se mohlo jednat jen o vědecko-technické "lingo" (technický slang), plné zkratk a odborných termínů. Ovšem odborné "lingo" nebylo nikdy u jazykozpytců populární, tak se nemůžeme divit.

Někteří odborníci věří, že pokud nebudeme vědět, o jaký jazyk jde - a znát jeho slovník - že nebude možno VM dešifrovat. Jiní věří, že je potřeba pokračovat v dešifrování a jazyk se pak nějak "najde". Problém je v tom, že neznámý **jazyk zde působí jako kód a neznámá písmena zase jako šifra**. Je to tedy dvojí "utajení" a musíme řešit rovnici o dvou neznámých, $X+Y=Z$, kde X je jazyk a Y je písmo. V případě umělého jazyka ovšem nemůžeme tuto rovnici nikdy vyřešit (dokážete rozluštit větu: "am harden borden dag"? - určitě ne: ani já to nevím a to jsem to prosím vymyslel :-). Zdálo by se sice, že by tím autor vlastně utajil text dvakrát - jenže je to pravda? Proč by si dělal problémy? Už samotné znaky nás nikam nezavedly, patrně proto, že jsme je špatně definovali. Dilema je, že ani když se vycházelo z hypotetického X ani z hypotetického Y , výsledné Z se nedostavilo :-).

A co případ, kdy text neobsahuje žádný jazyk - je to vůbec možné? Jistě, může jít jednoduše o kódy, slova, která mají podle slovníku kódů jistý, pro nezasvěceného neznámý význam. Jenže ani armáda nepoužívá kódy na všechna slova, bylo by to pracné. Jinak by nám to ovšem pomohlo:

určitá slova by se v různých místech opakovala a i když neznáme jejich význam, mohli bychom ho částečně hádat. Nevím, zda se to dosud neuvažovalo nebo uvažovalo ale nezkoušelo - ale výsledky jsme nikde nenašel. Rozhodně nebudeme moci doufat, že najdeme někde uvedený seznam, t.zv. knihu kódů, jako se třeba našla na německých ponorkách :-).

Jiný trik - používaný v druhé světové válce- bylo používání jazyka Navajo při přenosech v přímé, t.zv. otevřené komunikaci. Využívalo se toho, že Navajo jazyk je jen jazyk mluvený, ne psaný, je celkem dost složitý a liší se často jen intonací a syntaxemi. A také to, že na začátku války jím umělo mluvit asi jen 30 lidí na světě a ti všichni byli Američané. Výhoda byla v tom, že šifrovací stroje té doby spotřebovaly 30 minut na zašifrování jedné zprávy, kterou Navajo překladaelé" přeložili z navajštiny za 20 vteřin. jazyk" Japoncům se nikdy nepodařilo uhodnout, o co šlo. Patrně i proto, že Japonští naslouchači nevěděli, jak onu mluvenou řeč zapisovat na papír - japonština má sice tři písma, žádné neuzpůsobené pro tuto aplikaci a navíc některé naše zvuky vůbec neobsahují. Hypotéza, že se jedná u VM o zcela neznámý jazyk, tedy není tak úplně nesmyslná, jak by se zdálo. Zatím se ale zdá, že je to jazyk hlavně neznámý :-).

Závěr: Statistika potvrdila, že VM není jen náhodné seskupení písmen, seřazených do krátkých skupin, tzv. "slov". To sice moc neznamená: je známo, že člověk, který chce napsat náhodnou řadu písmen, nakonec nevědomky opakuje některé skupiny častěji. Jsou však ještě jiné indikace, že u VM jde o přirozený, tedy kdysi - a možná ještě teď - mluvený jazyk. Podle "snadnosti", s jakou byl VM napsán se dá říci, že se jednalo o autorovi zběžně známý jazyk a jím navíc vymyšlené písmo. V případě kopie by musel zřejmě i kopista rozumět tomu, co psal. V tom případě by ale utajování ztratilo smysl a dá se předpokládat, že VM je tedy originál. To, že o obrázkových stran to vypadá, že obrázky byly nakresleny dříve a pisatel textu se jim při psaní vyhýbal, neznamená, že by to musela být kopie - každý inteligentní a zkušený autor by to dělal přesně tak.

Psal-li tedy autor v jazyce, který ovládal natolik, jako svůj rodný, je pochopitelné, proč udělal tak málo chyb. Pokud by používal některý evropský jazyk, pak si ovšem mohl "předepsat" nanečisto text v latince a přepsat ho ve speciálním VM písmu. Jiná věc je, že v textu mohou být chyby, ale neopravené, takže je zatím nemůžeme identifikovat. Jelikož jich tam ale pár opraveno je, dá se předpokládat, že autor byl natolik pečlivý, že opravil všechny. Z toho by se také dalo usoudit, že text vůbec není zakódován či zašifrován - to by nebylo tak snadné chyby najít. O co zde ale může jít, je nějaký druh těsnopisu, což je vlastně také určitý druh utajení: písmo opět jako šifra a těsnopisné zkratky jako kód.

Ilustrace.

To je pravděpodobně nejvíc kontroverzní část rukopisu. Obrázky vlastně daly podnět k názvům jednotlivých sekcí a sice podle jejich námětů, protože o obsahu jinak nic nevíme. Ale přísloví "obrázek má cenu tisíc slov" zde bohužel neplatí. Podle výzkumníků nejsou rostliny na obrázcích identifikovatelné - snad kromě slunečnice, která má ale pocházet z Ameriky a podle toho se někteří snažili hádat stáří rukopisu. Obrázky nahých žen mohou zobrazovat čarodějnice, múzy anebo - nu, nahé ženy. K nim jsou pak připojeny různé "trubice", podle některých přirovnané - ta hrůza - k instalačním trubkám, které ovšem zřejmě mají jiný význam.

Naše naděje, že nám obrázky pomohou dekódovat obsah rukopisu, se ale nevyplnily, spíše naopak. Jak by nám například u neznámých rostlin pomohlo ještě navíc neznámé jméno?

Podle seznamu na WEBu má rukopis tedy tyto sekce:

- Rostlinnou - většinou fantastické, nám neznámé rostliny,
- Astronomickou - se symboly ze zvířetníku
- Biologickou - osoby, medicína a snad i "anatomie",
- Kosmickou - kruhy, hvězdice a nebeské sféry,
- Farmakologickou - vázy a části rostlin,
- Receptovou - s mnoha krátkými paragrafy.
- Ve VM je ještě jiná symbolika, např. jedna osoba drží křesťanský kříž.

Závěr: Všeobecně se usuzuje, že obrázky zobrazují reálné předměty a věci (až na květiny), ale už ne další kódování, protože by to byla příliš pracná metoda na utajení tak málo informace. Jejich důležitost je jistě spojena v přiřazeném textem. I když se hodně pozornosti obrázkům věnovalo, nelze říci, že by nám zatím ukázaly jasnou cestu -, dohadů a různých názorů je prostě mnoho. Obrázky jsou tedy záhada sama o sobě - je možné, že právě naopak rozluštění textu by pomohlo vysvětlit, o co v nich skutečně jde.

Písmo.

Dosavadní výsledky ukazují, že VM nebyl napsán žádným známým písmem, jinak řečeno, nebyl psán v žádné existující abecedě písmen. Přesto se v něm různá "písmena" či "slova" opakují jako u jiného přirozeného jazyka. A co víc, slova mají různé délky - což se dá předpokládat ovšem i umělého jazyka. Proč tedy autor použil neznámé písmo?

Odpověď sice neznáme, ale je jasné, že použití neznámého písma je dokonce lepší než zakódování, už proto, že neznáme všechna písmena - nakonec ukazuje i EVA, která má celou škálu "nepřiřaditelných" znaků. Budeme-li ale znát tento jazyk předem, bude pak vyluštění písma jednodušší a jistě se nám upřesní i ony znaky, které jsou zatím "extra" (možná, že se jedná o přepisy, chyby). Pokud ovšem autor ještě použil kódování a šifrování, máme práci značně obtížnou, ne-li neřešitelnou. Jak už jsem napsal, obojí je vlastně už ve VM přítomno. Jsme už naznačili, také nevíme, zda písmo není druh těsnopisu, který substituuje nejen písmena, ale třeba i koncovky. Také úloha mezery je dosud nepotvrzena. Podobnost určitých symbolů s matematickými či astronomickými znaky byla navržena, ale nepotvrzena. Zajímavý je Clarkův nápad - zjistil totiž, že písmo bylo možná psáno štětcem, jako je arabské písmo a že by tedy text mohl být psán zprava doleva. Tím by ovšem veškerou dosavadní práci anuloval, ale už jsem dříve naznačil, proč si myslím, že tomu tak není.

Závěr: Prozatímní postup byl založen na funkci mezery jakožto oddělování slov a na tom, že současná abeceda vyjadřuje pravé a samostatné znaky abecedy. Tato oblast je zřejmě ještě otevřena novým ideám.

5. KRYPTOGRAFIE, ŠIFRY A KÓDY, POSTUPY

Kryptografie.

Kryptografie je věda (ale často i umění) skrytých zpráv, ať už textu či čísel, obecně řečeno nějaké informace. Šifry vycházejí z originálního, "čitelného" textu a pomocí *transpozice* (přemístění) nebo *substituce* (náhrady) se vytvoří nový, na pohled nesrozumitelný text či řada čísel. První postup prostě použije stejný text, ale zpřehází ho podle nějakého pravidla. Druhý postup si lehce představíme tak, jako kdybychom si u klávesnice přepsali písmena za jiná a text napsali na této klávesnici (tak to vlastně dělala ENIGMA, německý šifrovací stroj). Pokud to pak ještě nekombinujeme, odpovídá každému písmenu zase jen jedno určité písmeno. Tato nevýhoda se odstraňuje použitím multi-abeced, tj. pro každé písmeno se použije pokaždé jakoby "jiná klávesnice".

V obojím případě můžeme použít k řešení stejnou metodu, t.zv. frekvenční tabulku: daný jazyk totiž má pro každé písmeno jinou frekvenci výskytu, která ovšem platí jen při nekonečně velkém souboru, prakticky při celém slovníku jazyka. Naštěstí nejde o absolutní hodnoty, ale jen pořadí četnosti a abeceda má jen určité množství písmen. I tak ale krátká zpráva trpí nepřesností, danou slohem a textem zprávy - zda jde např. o zprávu vojenskou, finanční, atd.). Pochopitelně nám pomůže i to, když nejprve vezmeme jen některá slova - např. dvou či jednoslabičná, odhadneme v nich písmena a ty pak rozšíříme na celý text a; hádáme další písmena. Výhodou je, že jak nám nalezená písmena přibývají, řešení je lehčí a lehčí a počet neznámých písmen ubývá. Jisté je, že kryptografie silně závisí na matematice, statistice, lingvistice a jejich nových výzkumech- nejen pro šifrování ale ještě více pro řešení. Nápaditost je jméno hry - proto také při luštění kódů ENIGMY vynikl geniální anglický matematik Touring.

Tento postup ovšem nepracuje u dnes používaných pětípísmenových skupin, kde neznáme začátky a konce slov (to je úmyslem!) a také ne u vícenásobných abeced, protože pak jedna nalezená abeceda platí jen pro určitý počet písmen (např. u deseti abeced jen pro každé desáté, pokud se abecedy střídají periodicky). Důležitý poznatek je, že když uděláme frekvenční křivku pro nějaký neznámý text a zjistíme, že je plochá (přibližně stejný výskyt všech písmen), dá se usoudit, že jde o polyalfabetickou, tedy multi-abecední šifru.

Závěr: Historicky vzato, obojí - šifry i kódy -vznikly z potřeby utajit nějakou zprávu. Od poněkud primitivních systémů až k dnešním, pokročilým, se hodně změnilo, ale některé zásady zůstávají stejné: jak pro psaní, tak pro rozluštění. Tyto metody bohužel u VM doposud selhaly, snad proto, že nebyly použity správně, nebo byly některé ze zásad ignorovány. Možná je to i tím, že na rozdíl od běžného zašifrování, je zde úloha jazyka obzvláště silná a bez jeho znalosti nebude žádné řešení možné. Jenže téměř to samé platí i o abecedě.

Šifry nebo kódy?

Zde je potřeba rozlišovat mezi **šifrou** - přiřazení jednotlivým písmenům jiná písmena či znaků a to na základě nějakého pravidla a **kódem** - přiřazení jednotlivému slovu jiné slovo či skupinu písmen či číslic, ale bez nějaké nutné zákonitosti. Říkáme, že pro šifru potřebujeme **klíč**, zatímco pro kódy potřebujeme celou **knihu kódů**. U VM si musíme položit následující otázky:

1) *Byl text určen ke čtení jen tomu, kdo má klíč?* Odpověď je jednoznačné ANO, protože jinak by se autor nenamáhal zapisovat text tak složitě. Kolik lidí mělo přístup ke klíči? Soudě podle toho, že se žádná informace o tom nezachovala, jednalo se o velmi málo lidí, možná jen dva či dokonce jedna osoba. Pokud by se ovšem jednalo o podvod a "podložený" text neměl smysl, pak pochopitelně neexistuje ani klíč.

2) *Je možno, že toto písmo přece jen někde na světě existuje?* Odpověď na tuto otázku zůstává zatím nemilosrdné NE, jinak bychom už asi dávno měli řešení.

3) *Jazyk VM: je to, či byl to jazyk, který opravdu existoval u větší skupiny lidí (t.zv. přirozený jazyk?)* Zde je ovšem odpověď složitější. Jedna věc je jistá: pokud to není přirozený jazyk, VM je neřešitelný. I kdybychom "přečetli" písmo - vlastně text - v původním jazyku, nic by nám to neřeklo.

Podmínkou řešení je tedy buď vyluštit písmo nebo objevit jazyk, ve kterém je text psán a pak teprve řešit samotný text. Moderní kryptografie tak ovšem nepracuje - tam většinou alespoň jedno znají (často i obojí), takže se pak původní text musí ještě zakódovat či zašifrovat, případně obojí. Zcela nový přístup byl použit už v dříve popsaném použití jazyka Navajo, protože pokud neznáme jazyk, to ostatní pro nás nebude mít smysl. Nevýhodou šifry je to, že se může opakovat a nevýhodou kódů je, že jsou někde zapsány, např. v kódovací knize či v počítači nebo; na CD, takže mohou být zcizeny či okopírovány. Kryptografové se pak snaží - většinou podle frekvence slov - objevit klíč pro šifru, nebo zcizením kódovací knihy najít význam kódů. Protože to není tak lehké, pomáhá jim přitom právě ještě i text zprávy, srovnávání více zpráv a také určitá slova - datum, podpis, atd. Je to pracné, ale tato kombinovaná metoda opravdu dává výsledky. Proto se umění zašifrování vyvinulo na vysokou úroveň, například u vojenské kryptografie, a navíc se muselo šifrování zpráv zmechanizovat, například strojem ENIGMA, ale i takové dešifrování se podařilo Turingovi vyřešit (i když předběžné práce prováděli polští matematici). Kódovacích knihy se ovšem příliš časem nevylepšily - stačí je totiž jen často vyměňovat za nové, s jinými kódy.

Závěr: Kryptografické metody řešení pro VM budou jiné než třeba ty pro vojenské zprávy či elektronický přenos dat - zde neznáme ani jazyk, ani písmo. Výše uvedené postupy tudíž nebyly aplikovány a jak ukazují dosavadní výsledky, zatím nepodařilo vyluštit ani jedno. Rozhodně se zdá, že písmo nebylo míněno pro veřejnou komunikaci - nemáme ty možnosti, jako měl Jean Francois Champollion (rosettskou desku) ani ne nápaditost Bedřicha Hrozného, který vyluštil text Chetitů, psaný v neznámé řeči. Z toho důvodu se jeví rozluštění VM jako značně obtížné. Jedna metoda se ovšem nabízí: vybrat si nějaké slovo, odhadnout jeho smysl, přepsat ho ve vybraném jazyku a z toho odhadnout písmena. Nevycházet tedy ze známé abecedy, ale z významu slov. Je to poněkud obtížnější, ale využívá to obou charakteristik textu najednou, z písma i jazyka. Zatím se to dělalo jen odděleně.

Postupy.

Šifry ovšem silně závisí na abecedě i na jazyku,; ve kterém je psán původní text, zatímco kódy to celkem obcházejí, protože vyjadřují víceméně jen význam slov. V tom případě by bylo ovšem nemožné číst VM bez druhé knihy, totiž knihy kódů. Naštěstí se nikdo nedomnívá, že to bude potřeba: jak už jsem řekl, použitý jazyk je vlastně kód sám a zjistíme-li jazyk, jsme napůl hotovi.

Posudme, co řekl známý kryptograf a autor David Kahn o VM. Všiml si totiž, že vcelku tento manuskript připomíná středověký herbář z uvedené doby a písmo se také podobá také tomu, které co se tehdy používalo - ale jen podobá.. *"Písmo je psáno plynule, jako když písař kopíruje text, který má pro něj nějaký význam a symboly nejsou psány odděleně, jedno za druhým"* (jako třeba v tištěné knize, pozn. j.h.). (David Kahn : "The Codebreakers, NY, 1976) Také si všiml, že se některá písmena a slova opakují. Jinak řečeno, vzhled VM nás poněkud klame.

1) Luštitelé nejprve předpokládali, že jazyk je znám a že text není nijak zašifrován či zakódován a tak se jim zdálo, že se zjistí které znaky odpovídají kterým písmenům abecedy a že je to pak jen otázka standardních statistických metod. Jde především o metodu frekvence výskytu, ale není to metoda přesná, některá písmena mají výskyt téměř stejný a záleží zde na užití slov. Pochopitelně, každý národní jazyk má jinou statistiku. Pak přijde statistika celých slabik (např. v angličtině je nejčasnější třípísmenová skupina "the") a podobně. Všeobecně se předpokládá, že text o 500 písmenech stačí alespoň k částečnému rozluštění, VM tedy tuto podmínku bohatě splňuje. Stačilo by tedy jen zvolit správnou abecedu a k ní najít odpovídající jazyk. Už na první pohled bylo jasné, že písmo VM se liší od normálního písma, třeba latinky, nejen tvarem, ale hlavně komplexitou. Podíváme-li se na navrhovanou abecedu, zjistíme s podivem, že autor VM jakoby vymyslel písmena nejen velmi jednoduchá ale dokonce i hodně složitá (viz tabulka EVY, v kapitole "Abeceda") a nenapadá nás žádný systém, podle kterého by asi písmena volil. Ovšem podíváme-li se na enochiánskou abecedu (viz kapitola "Který rukopis?") tam také není žádný systém patrný. Další problém je ovšem délka slov, která jsou neúměrně krátká (nejen pro evropský jazyk, ale i pro většinu ostatních). Všimněme si také, že ač novější abecedy hlásají "sjednocení" starších abeced, de fakto se od nich liší natolik, že se vždy jedná o podstatně odlišné systémy. Jiná, obtížnější metoda, předpokládá nejprve určitý jazyk a k němu konfiguruje písmo - zatím tímto způsobem nebyla žádná abeceda navržena či dokázána. Ostatní nápady, jako že jde o miniaturní značky, uschované ve slovech, vynechání samohlásek a podobně, ztroskotaly téměř zákonitě, protože se snažily postupovat od složitějších předpokladů a doufali, že dojdou k jednoduchému výsledku.

2) Druhý přístup byl komplikovanější: uvažovalo se, že jazyk bude asi známý, ale že je text navíc zašifrován. Dovedeme si ale představit, s jakými potížemi se potká kryptolog, když chce slova dosud neurčeného, i když známého jazyka dešifrovat, když navíc není zároveň lingvista? To samé u lingvisty, který není kryptolog, ten má potíže ještě větší. Ovšem moderní šifra seskupuje text do skupin o 5 písmenech, přičemž normální pauzu mezi slovy nepoužívá. Použití v průměru velkého množství "nepřirozeně" krátkých slov by mohlo naznačovat, že se jedná o šifru, ale to by znamenalo, že by čtenář musel provádět ještě určité transakce a nakonec si text přepsat, protože normální lidská paměť by nestačila pojmout celý text a ještě dělat konverze jen tak, "z hlavy". Soudě podle historie, první historická šifra nahrazovala písmeno jiným písmenem nebo jiným znakem. Sofistikovanější systém, který používal zpřeházená písmena, přišel později a vyžadoval

více práce.

3) Také je možno uvažovat tři věci: tj. neznámé písmo, neznámý jazyk a případně ještě zašifrování. Zkoušíme tedy různý text pro různé jazyky a ještě v šifře - takový systém je prakticky neřešitelný. I když uvážíme, že se jedná o jazyk evropský, mnoho nám to nepomůže: srovnáme například německou a francouzskou gramatiku, anglický nebo španělský slovník, latinskou nebo ruskou abecedu - rozdíly jsou ohromné. Zašifrování nám totiž převede základní rovnici $X+Y=Z$ (kde X je písmo a Y je jazyk, na rovnici $W+X+Y=Z$, kde W je algoritmus pro šifru). I tady se ale nejprve předpokládá, že nejde o šifru a případ se zjednoduší na $X+Y=Z$ a jsme tam, dke jsme byli. Dále se zatím nešlo, i když někteří autoři projevili značnou nápaditost ve vymyšlení komplikaci, to aby jejich systém "vyřešil" víc, než jen pár izolovaných slov.

Zatím jsme neuvažovali, zda by prostě písmo nemohlo představovat jen nějaké kódy - někteří luštitelé si dali práci a sepsali všechna slova ve VM. Je to sice úctyhodný výkon, ale zatím ani jedno slovo, pardon, kód nevyluštili. Dekódování je totiž ten nejobtížnější úkon v kryptografii, protože přiřazené kódy nemají žádný společný algoritmus či souvislost - de facto mají, ale pro každý kód jinou :-). Při normálním kódovaném provozu potřebují obě komunikační strany hned dvě kódové knihy: slova versus kód a kód versus slova, k psaní zpráv a čtení zpráv (podobně jako třeba máme česko-francouzský a francouzsko český slovník) . Nám by pro VM stačila ta druhá půle - nakonec i jen ta první, počítač by nám ji seřadil obráceně - ale umíte si představit autora, jak pro každé slovo listuje v kódbooku? Ze stejného důvodu - a hlavně proto, s jakou snadností bylo písmo psáno - se můžeme do jisté míry spolehnout na předpoklad, že se jedná o přepis tajnou abecedou, ve známém jazyce a bez dalšího zašifrování. Jinak řečeno, VM byl asi určen pro toho, kdo zná onu abecedu a jazyk, a to tak, aby mohl číst text celkem snadno. Že šlo o utajení, to bylo jisté, ale proč bylo třeba utajovat, to ještě nevíme.

Závěr: Jako první přístup k věci se dá uvažovat, že ve VM nebyly použity ani neznámá šifra ani kód. Tomu odpovídá i to, že by si autor přidělával potíže při sobě, chtěl-li to někdy po sobě přečíst :-). Případ těsnopisu nebo zkratek je možný, ale ten spadá zase do jiné kategorie utajení. To byl asi důvod, proč i vojenští krypto-analyzátoři jako kapitán Prescott Currier či John Manly neměli větší úspěch než ostatní luštitelé. Jiná věc je, když se neúspěchy řešení neoprávněně vysvětlují tím, že asi šlo ještě o kódování či zašifrování. To by platilo jen tehdy, kdybychom vyloučili všechny jiné alternativy a kombinace, které jinak přicházejí v úvahu. Jak už jsme uvedli, zatím se zkoušelo jen několik, navíc podobných abeced a VM byl testován jen na několika jazycích. Je zde tedy ještě dost velký prostor, než bychom mohli od zjednodušeného přístupu upustit a začali uvažovat něco komplikovanějšího.

6. KÓD V OBRÁZCÍCH, POČÍTAČE, STATISTIKA

Kód v obrázcích.

Podobně se hádalo, že i obrázky obsahují nějaké neznámé kódy - hlavně proto, že jim nerozumíme a v případě květin jde opravdu o květiny neznámé. Žádný rozumný systém se ale zatím neobjevil a je celkem zbytečné si myslet, že bylo třeba utajovat nějaký text i pomocí obrázků. Už proto, že do obrázku nejde schovat tolik informace, jako do textu. To, že obrázkům nerozumíme, může být i z jiného důvodu: v případě, že šlo o vědecké objevy, budou vědecké nákresy či schémata to pro laika ještě dnes tak nepochopitelné, asi jako by byly pro alchymistu naše chemické vzorce.

Text, který jsme vůbec schopni nějak rozluštit, je ovšem pozdějšího data: vymazané tabulky písmen a jinak nesrozumitelné, i když čitelné poznámky, číslice, atd. Ale ani poznámky na okraji nás k řešení nepřivedly - jak také, když to nepomohlo ani předešlým luštitelům?

Závěr: Všechny současné přístupy vycházely ze zjednodušujících předpokladů (žádná šifra, žádný kód) - to je sice v pořádku, ale samo to ještě řešení nezaručuje. I když se pořád domníváme, že většina zjednodušení platí, u některých výzkumníků to přesto vyvolalo dojem, že jsme někde minuli důležitý bod. Čím více se pak snažíme najít komplikované řešení, stále se nám vrací předtucha, že řešení nebude tak složité - i když zcela jistě bude neobvyklé, téměř geniální.

Počítače.

Luštitelé VM používají v poslední době s výhodou počítače. Pokud je zde problém hlavně kvantitativní, je jisté, že je jejich pomoc potřeba. Dokonce už existují programy, které převedou text na písmena - ale v době, kdy už máme celý transkript, se to zdá jaksí přebytné. Snad jen programy, které mají VM font (EVA, FSG, Frogguy či Courier) a které nám pomohou zobrazit text zpět, tu hrají důležitější úlohu. Za předpokladu že žádná z těchto abeced neplatí, pak nám ale ani ty příliš nepomohou. Matematické programy mají jistě větší důležitost, protože jsou univerzálnější (například VFQ program, který pomůže nalézt souhlásky a samohlásky - ovšem opět jen definované podle určitého písma).

Závěr: Také v této oblasti bylo vykonáno mnoho práce, kterou lze zatím konstatovat pořád jen jako "přípravné období". Při vší úctě k luštitelům, mnoho času bylo stráveno důkazy, zda jde o přirozený jazyk - i když po pravdě řečeno ani absolutní důkaz, že se jedná o umělý jazyk a tudíž že je řešení nemožné, by nikoho v práci nezastavil :-). Podobně i nápad dvou jazyků si vyžádal značných hodin, než se konečně dokázalo, že se jedná možná jen o dvě nářečí. Pochyby o dvojím autorství se zatím neprokázaly, ale jejich důkaz nás stejně asi k řešení blíž nepřivede.

Statistika.

Také statistické programy byly použity mnoha výzkumníky (Mary d'Empirio, G.Landini a jiní). Snad jen pro informaci tu uvedeme Zipfovy zákony (podle Lanidiniho), které platí jen pro "přirozené", ale ne už pro umělé jazyky.

1) Zákon Rank versus frekvence -: části textu (většinou slova) jsou roztríděna podle klesající frekvence jejich výskytu, tj. od nejčastějších dolů) a každému slovu je přiděleno pořadové číslo (rank) a ovšem ta. častější dostanou nižší čísla. Vynesený graf = [log (frekvence) versus log (ranku) tj. osy y versus x] se pak zobrazí jako přímka, zhruba o strmosti (-1). Čím větší frekvence, tím lepší aproximace.

2) Zákon Číslo versus frekvence - je-li "n" výše uvedená frekvence slov, pak graf = [log (n) versus log (počet skupin s frekvencí n)] je přibližně také přímka, se strmostí (-0,5), tentokrát ale přesnější u malých "n".

Závěr: Podle Landiniho nám výsledky potvrzují, že se jedná o přirozený jazyk (uvážíme-li mezery jakožto mezery a to, že v texty nejsou žádné číslice. Slova jsou ovšem kratší než u latiny anebo angličtiny (zajímavé, angličtina má přece hodně krátká slova!) a také rozložení slov je menší (to by bylo pochopitelné, VM jistě nepoužívá celý slovník). Na jiném místě ovšem v článku dodává, že i některé umělé jazyky uspokojují tato kriteria, zatím se neví proč. Pro jazyky A a B (ony údajně různé dva jazyky ve VM) nám křivky ukazují, že rozdíl je dokonce menší, než je mezi angličtinou knihy "Alenka v říši divů" a knihy "Frankenstein". Jedná se tedy spíše o dvě různá nářečí, nebo dokonce jen styly. My jen dodáme, že "kratší slova" než v jiné abecedě mohou být způsobena užitím zkratk, těsnopisem , použitím neznámého jazyka s enormně krátkými slovy nebo rafinovaným zpřeházením mezery mezi slovy.

---

7. DOPIS OD J. M. MARCIHO ATHANASIOVI KIRCHEROVI

(Podle anglického překladu Johna Tiltmana z latiny, citovaném na stránce
René Zandbergena, přeložil do češtiny autor této knihy)

Úctyhodný a zasloužilý pane, Velebný Otče:

Tuto knihu, kterou jsem zdědil od mého blízkého přítele, jsem se rozhodl poslat Vám, můj drahý Athanasie, hned jak se stala mým majetkem, neboť jsem přesvědčen, že ji nemůže přečíst nikdo jiný, než Vy.

Původní majitel knihy se vás jednou tázal na Váš názor dopisem, přičemž Vám okopíroval a poslal část knihy, o které se domníval, že by pak mohl přečíst zbývající část, ale v té době vám odmítal poslat samotnou knihu. K jejímu dešifrování věnoval svou neustálou snahu, jak je patrné z pokusů, které vám tímto posílám a jeho naděje ho neopustila až do smrti. Ale jeho snažení byly neúspěšné neboť Sfingy jako tato (míněno záhady, pozn. J.H) poslouchají jen svého mistra, Kirchera. Přijměte tedy tento dar, i když hodně zpožděný, jako výraz mojí úcty, a propracujte se překážkami, budou-li nějaké, jako obvykle s úspěchem.

Dr. Rafael, který učil Ferdinanda III, tehdejšího českého krále, češtinu, mi řekl, že tato kniha náležela císaři Rudolfovi a že dal člověku, který mu ji prodal (doslova přinesl, j.h.) 600 dukátů. Věřil, že autorem byl Angličan Roger Bacon. To nehodlám posoudit; je na Vás, abyste určil, jaké stanovisko bychom měli nadále zaujmout, Vy, do jehož laskavosti a přízně se bezmezně oddávám a zůstávám,

Joannes Marcus Marci z Kronlandu

Praha, 19 srpna 1665

(díky nečitelnosti poslední číslice se uvádí někde i datum 1666, poznámka j.h.)

---

8. DOPIS JIŘÍHO BAREŠE ATHANASIOVI KIRCHEROVI

(Podle anglického překladu René Zandbergena, z jeho webstránky
přeložil do češtiny autor této knihy)

***Poznámka:** Ponechávám zde text poněkud kostrbatý, víceméně doslovný překlad anglického překladu, abych snad modernějším tvarem nezakryl původní smysl či úmysl pisatele. Text v závorkách typu {} jsou moje poznámky, se zkratkou j.h. Poznámky v závorkách typu [číslo] jsou od René Zandbergena, tak jak jsou připojené k jeho anglickému textu a jejich český překlad je uveden pod dopisem, se zkratkou r.g.*

Nejctihodnější Otče,

vyjadřuji {Vám, j.h.} svoji nejhlubší úctu a přeji Vám, Úctyhodný Otče, abyste obdržel štěstí od Toho, kdo ho uštědřuje.

U příležitosti odjezdu do Itálie, ano, dokonce do Říma, jisté církevní osoby, jsem dostal od ní {souhlas, j.h.}, že Vám doručí tento dopis, ve kterém bych Vám rád připomenul psaní, které jsem Vám zaslal z Prahy za pomoci Úctyhodného Bratra Moreta, kněze Společnosti Ježíšovy. {tj. Jezuitského řádu, j.h.} [1]

Důvod, proč Vám píši, je tento:

Po publikaci *Prodromus Coptus* {tj. kniha, jejíž autor je Kircher; vyšla r. 1636, j.h.} se stala Vaše Ctihodnost známou po celém světě. V oné knize jste žádal mimo jiné o pomoc při hledání dalšího materiálu pro práci, kterou jste chtěl publikovat a to ode všech, kdo mohou mít něco, čím by se vaše práce obohatila.

Nepochybuji, že {vám, j.h.} mnoho lidí nejen poslalo do Říma dokumenty {doslova "papírové vyslance", j.h.}, bohaté na tento materiál, ale navíc se k této materiální počtě představili sami osobně, aby Vám také pogratalovali, jakož i za neobvyklou práci pro dobro lidstva a téměř nadlidské snahy autora.

Tyto příjemné zprávy, které mě zastihly ve formě krátkého shrnutí {tj. výtahu, j.h.} mě ujistily nejen o tom, že tato skvělá práce spatří světlo světa, až přijde její čas;

ale také o {Vaší, j.h.} neslýchané schopnosti řešit hádanky oné Sfingy {tj. záhady, j.h.} neznámých systémů písem;

a protože tato Sfinga ve formě písma o neznámých znacích mi zabírala bez užitku místo v mé knihovně, myslel jsem si, že bych nebyl neoprávněn {tj. že bych byl oprávněn} poslat tuto záhadu k vyřešení, k egyptskému Oedipovi.

Když jsem tedy přepsal, dávaje si péči, abych napodobil písmo, jistou část oné staré knihy, kterou doručitel tohoto dopisu viděl na vlastní oči a o níž Vás může informovat, poslal jsem vám před rokem a půl tento dopis, za tím účelem (bude-li Vaše ctihodnost ochotna provést tento výzkum a převést tyto znaky neznámé kreace na známá písmena), že by tato námaha by mohla být užitečná pro vašeho Oedipa {zde určitě narážka na název příští knihy, j.h.}, v rozsahu ve kterém jsou věci skryté v knize hodny tak výjimečné snahy, nebo pro mne nebo k všeobecnému užitku; ve skutečnosti jsem se neodvážil poslat onu knihu samu na tak dlouhou, nebezpečnou cestu,

pokud je pravda, že to, co jsem vám poslal poprvé, se nikdy do Říma nedostalo, což odvozují ze skutečnosti, že jsem ani po tak dlouhé době od Vás nedostal žádnou odpověď.

Takže jsem se rozhodl to opakovat - výše zmíněný Otec Moretus mi řekl, že do Říma dorazil bezpečně; z čehož se velmi raduji a budu potěšen ještě více, když bude výše zmíněná kniha objasněna díky Vaší Ctihodnosti, takže se dobří lidé budou moci podílet na hodnotné informaci z ní.

Z obrázků bylin, kterých je v Kodexu {rozuměj VM} velký počet, a z různých kreseb hvězd a jiných věcí, které vypadají jako chemická tajemství, hádám, že je to vše léčivého {či lékařského, j.h.} charakteru; vědě, nad níž žádná jiná, vyjma té o duševním zdraví {původně: salutem animae, přeloženo: health of mind, j.h.} není užitečnější {salubrior, doslova zdravější, j.h.} pro lidstvo; [2]

tato práce by byla hodna snažení ctnostného genia, už proto, že to není práce pro každého, což se dá usoudit z faktu, že by si autor sotva dělal takovou námahu, aby utajil věci, které jsou normálně přístupné veřejnosti {míněno: které jsou obecně známy, j.h.}.

Ve skutečnosti je docela možné, že nějaký dobrý člověk, který se zajímá o medicínu, když si uvědomil, že běžné metody léčení v Evropě nejsou příliš účinné, odešel do Orientu, kde získal nějaká egyptská léčebná tajemství {doslova *thesauros*, poklady, j.h.}, částečně z knih, částečně z rozhovorů s odborníky tohoto oboru {doslova umění, j.h.} a přinesl s sebou tuto informaci zpět a utajil {doslova: pohřbil, j.h.} ji v této knize těmito znaky {rozuměj: neznámými písmeny, j.h.}. [3]

Tato pravděpodobnost je zvýšena oněmi exotickými bylinami {tj. jejich obrázky, j.h.} nakreslenými v oddíle {tj. knize, j.h.}, které se vymykají znalostem lidí v Německu {tj. nejsou tam známy, j.h.}.

Doufám, že vaše Ctihodnost, která je plna vášně {doslova: hoří vášní, j.h.} publikovat užitečné {doslova: dobré, j.h.} věci, se nebude zdráhat {doslova: pohrdat, j.h.} vyjavit pro všeobecné dobro dobré věci z této knihy, utajené neznámým písmem,

vzhledem k tomu, že není nikdo, kdo by překonal tuto potíž, která je v tomto tak tajemném materiálu, že to vyžaduje zvláštního genia a zkušenost {*dexteritatem exercitatum*, j.h.} nebo při nejmenším metodu těžkou k porozumění {míněno asi: k vymyšlení, j.h.}.

Byl bych vám za to zavázán, nejen za to, co dílo obsahuje, ale i vše ostatní, co bude možné.

Přikládám zde řádky v neznámém písmu, abych vám připomněl to, co jsem vám napsal a poslal dříve, v podobných znacích. [4]

Tím se doporučuji {asi: poroučím se, j.h.} Vaší Ctihodnosti a přeji Vám št'astné a úspěšné dokončení této práce. Kéž Vás ochraňuje Všemohoucí Bůh pro společnost literátů. {asi: vzdělavců, j.h.}

V Praze, 27 dubna 1639, na stejný den, kdy jsem se v roce 1605 připravoval na univerzitě "La Sapienza", abych se věnoval té samé *sapienze* {tj. moudrosti, j.h.}.

Váš oddaný {Ad obsequia Peroratissimus, rčení obvykle užívané na konci dopisu, j.h.}
M. {Magister či Mistr?, j.h.} Georgius Baresh

---

[1] Tato osoba mohla cestovat jako část poselství Karlovy univerzity do Říma, jehož se zúčastnil i J.M. Marci, ale popis "jistá církevní osoba" se na něj nehodí, r.g.

[2] Není pochyby, že Bareš mluví o VM, r.g..

[3] Poznámka o východní (obzvláště egyptské) medicíně je zcela jasný pokus nalákat Kirchera, aby se o VM zajímal, r.g.

[4] Uvedené "řádky v neznámém písmu" v dopise nejsou, ale mohly být přiloženy extra, r.g..